

Forord

Året startet med at den nye strategiplanen for forskningsvirksomheten ble vedtatt. Den tar utgangspunkt i at vi skal ha vårt blikk rettet i tre ulike retninger. For det første skal SIRUS ha høy faglig relevans. Vi skal fremskaffe data og kunnskap som kan være nyttig for ulike typer av beslutninger på rusmiddelfeltet. Dernest skal vi bestrebe oss på å være originale. Vi skal bevege oss i den internasjonale forskningsfronten og være med å videreutvikle relevante teorier og metoder, utfordre gjeldende tenkemåter og sette sammen eksisterende kunnskap på nye måter. For det tredje har vi en kommunikasjonsoppgave, en oppgave som det stilles stadig større krav til i det senmoderne samfunnets medievirkelighet.

I tillegg til å formidle forskningsresultater til tradisjonelle målgrupper, er allmennrettet forskningsformidling etter hvert blitt en utfordring for forskersamfunnet. Ideen er å øke det generelle kunnskapsnivået i befolkningen, fremelske vitebegjær og nysgjerrighet, og ikke minst å gjøre vitenskapelig basert kunnskap til en naturlig del av grunnlaget for beslutninger i dagliglivet. SIRUS sin formidlingsvirksomhet er såkalt kunnskapsbasert; vi er først og fremst opptatt av hvordan verden er og ikke hvordan den bør være. Instituttet har ikke en mening eller ett syn i bestemte spørsmål på rusmiddelfeltet. SIRUS har tradisjon for å la sine forskere slippe til i mediene uten sensur, en praksis som vi deler med de fleste uavhengige forskningsinstitusjoner. Ett viktig utgangspunkt for deltakelsen er forskningens kritiske funksjon; vi skal ikke unnlate å ha et kritisk blikk på gjeldende praksis og tenkemåte når kunnskapstilfanget tilsier det. På dette grunnlaget skal vi være synlige i den offentlige debatt på rusmiddelfeltet.

Vi arbeider kontinuerlig med å forbedre oss på dette området og har blant annet ansatt en informasjonsrådgiver i hel stilling. SIRUS har vært mye omtalt i media i 2006 og har også vært involvert i ulike mediedebatter. Eksempler på det er debatter om alkohol og snus. Utover høsten gikk det en bred debatt om alkohol og uteliv, der ikke minst sammenhengen mellom alkohol og vold ble belyst. SIRUS var bl.a. ute med en ny rapport som dokumenterte overskjenking i Trondheim og nye tall som viste at både vindrikkingen og helgefylla har økt i Norge de siste tiårene. Trenden med mer snusbruk og mindre røyking blant ungdom har fått mye mediedekning, og snusens rolle i forhold til røyking er et tema der debatten har økt i styrke inn i 2007.

Det mest sentrale elementet i strategiplanen var å dele forskningen inn i tre faggrupper som hver ledes av en forskningsleder. Faggruppe for dokumentasjon og deskriptive studier er rettet mot å fremskaffe kunnskap om rusmiddelfenomenenes størrelse og fordeling. Faggruppe for forklaringer og konsekvenser skal fremskaffe kunnskap om fenomenenes årsaker og konsekvenser. Faggruppe for virkemiddelforskning skal ivareta kunnskap om tiltak og virkemidler for å redusere rusmiddelproblemene. Inndelingen er tuftet på ideen om at dette er en hensiktsmessig faglig profil for et anvendt samfunnsvitenskapelig institutt på rusmiddelfeltet, som også skal formidle sin forskning på en tydelig og forståelig måte. Dessuten mener vi at inndelingen vil styrke medarbeidernes muligheter for faglig utvikling.

Jeg vil takke alle ansatte samt medlemmene i fagrådet for et inspirerende samarbeid i 2006.

Oslo, april 2007
Jostein Rise

FORORD	1
1 INNLEDNING	5
2 INSTITUTTETS FAGRÅD	6
3 PERSONALE	7
4 INSTITUTTETS ØKONOMI	10
4.1 Inntekter	10
4.2 Utgifter	12
4.3 Regnskapet	12
5 OM VIRKSOMHETEN	13
5.1 Forskningsvirksomheten	13
5.2 Dokumentasjon.....	17
5.2.1 EMCDDA – Focal Point funksjonen i Norge	17
5.2.2 Det nasjonale dokumentasjonssystemet for tiltak for rusmiddelmissbrukere ...	18
5.2.3 Monitorering av alkoholforbruk.....	18
5.2.4 Dokumentasjon av tobakksvaner og -forbruk	19
5.2.5 Annen dokumentasjon.....	19
5.3 Formidling.....	19
5.3.1 Publikasjoner	19
5.3.2 Webside	20
5.3.3 Det nasjonale kompetansebiblioteket.....	21
5.3.4 Media, foredrag og annen formidling	22
5.4 Virksomheten for øvrig	24
5.4.1 Utredninger.....	24
5.4.2 Internasjonalt samarbeid utenom EMCDDA	24
5.4.3 Administrative saker	26
5.4.4 Maskiner og utstyr.....	27
6 FORSKNINGS- OG DOKUMENTASJONSPROSJEKTER	28
HOVEDOMRÅDE 1: RUSMIDDELMARKEDET	28
Prosjekt 1.1: ALKOHOLPOLITIKK OG ALKOHOLKONSUM I ET EU-PERSPEKTIV	28
Prosjekt 1.3: GRENSEHANDEL MED ALKOHOL	29
Prosjekt 1.4: NARKOTIKAMARKEDET I OSLO	30
Prosjekt 1.6: METANOLSAKEN OG SPRITSALGET PÅ VINMONOPOLET	31
Prosjekt 1.8: PRISFØLSOMHET FOR ETTERSØRSSEL AV TOBAKK	31
Prosjekt 1.9: EN KVALITATIV STUDIE AV HEROINMARKEDET	32
HOVEDOMRÅDE 2: RUSMIDDELBRUK OG RUSMIDDELKULTUR	33
Prosjekt 2.1: UNGDOM OG RUSMIDLER.....	33
Prosjekt 2.3: EUROPEAN SCHOOL SURVEY PROJECT (ESPAD)	34
Prosjekt 2.4: DEN VOKSNE BEFOLKNINGS DRIKKEVANER.....	34
Prosjekt 2.7: NARKOTIKASITUASJONEN I KOMMUNENE	35
Prosjekt 2.9: HVEM DRIKKER HVA, NÅR – OG TIL HVA?.....	36

Prosjekt 2.14: BRUK AV NARKOTIKA I NORSKE FENGSLER OG SONINGS VIRKNING PÅ NARKOTIKAMISBRUK OG MISBRUKERKARRIERE	36
Prosjekt 2.18: SPILLEADFERD OG SPILLEAVHENGIGHET I NORGE.....	36
Prosjekt 2.19: BEREGNING AV OMFANG AV NARKOTIKAMISBRUK OVER TID	38
Prosjekt 2.20: IDEALTYPISKE BRUKERTYPER AV TOBAKK.....	38
Prosjekt 2.21: HVA SIGNALISERER SIGARETTEN?	39
Prosjekt 2.22: VARIASJON I ALKOHOLFORBRUK MED ALDRING I FINLAND, NORGE OG SVERIGE	39
Prosjekt 2.25: RESTAURANTKULTUR I OSLO	40
Prosjekt 2.26: USER PARTICIPATION IN THE NORDIC COUNTRIES AND THE NETHERLANDS.....	41
Prosjekt 2.27: NYE TIDER, NYE TRENDER – OG NYE GREP? UNGDOM OG RUS I ET NYTT ÅRTUSEN.....	41
Prosjekt 2.28: FRA UNGDOM TIL VOKSEN. EN LONGITUDINELL STUDIE AV RUSMIDDELBRUK	43
Prosjekt 2.29: ALKOHOLBRUK BLANT INNVANDRERE	43
Prosjekt 2.30: TRAPPETRINNSHYPOTHESEN	44
Prosjekt 2.31: LITTERATURSTUDIE-SPISEFORSTYRRELSER/ RUSMIDDEL-PROBLEMER.....	44
Prosjekt 2.32: ALKOHOL I SMÅBÅT- OG BILTRAFIKK	45
Prosjekt 2.33: HVORDAN KARTLEGGES RUSMIDDELBRUK I BARNEVERN-INSTITUSJONENE	46
Prosjekt 2.35: VIRKER SNUS PREVENTIVT ELLER KATALYSERENDE FOR OPPSTART AV RØYKING BLANT UNGE? EN KAUSAL ANALYSE	46
Prosjekt 2.36: HVA ER ALKOHOLMISBRUK?.....	47
HOVEDOMRÅDE 3: FOREBYGGENDE TILTAK.....	47
Prosjekt 3.3: VIRKNINGENE PÅ ALKOHOLFORBRUK OG DRIKKEMØNSTER VED ETABLERING AV 70 NYE VINMONOPOLBUTIKKER	47
Prosjekt 3.8: HOLDNINGER TIL OG BRUK AV RUSMIDLER BLANT GRUNNSKOLEELEVER	48
Prosjekt 3.18: EVALUERING AV REGIONPROSJEKTET.....	48
Prosjekt 3.20: EVALUERING AV STATLIGE TOBAKKS PREVENTIVE TILTAK ..	49
Prosjekt 3.21: EVALUERING AV "ANSVARLIG VERTSKAP" I TRONDHEIM.....	49
Prosjekt 3.22: GAME OVER? EN EVALUERING AV ENDRINGER I SPILLE-AUTOMATMARKEDET MED HENSYN TIL OMFANG AV PENGESPILL OG PENGESPILLPROBLEMER BLANT UNGDOM.....	50
Prosjekt 3.24: RUSMIDDELPOLITIKK, OPINION OG LEGITIMITET.....	50
Prosjekt 3.26: DRUGS AND PUBLIC POLICY.....	51
Prosjekt 3.27: EVALUERING AV INFORMASJONSKAMPANJE OM KOLS OG RØYKING	51
HOVEDOMRÅDE 4: KONSEKVENSER AV RUSMIDDELBRUK.....	53
Prosjekt 4.3: OVERDOSER.....	53
Prosjekt 4.5: DØDELIGHET BLANT SPRØYTEMISBRUKERE REKRUTTERT VED SPRØYTEBUSSEN.....	53
Prosjekt 4.9: DØDELIGHET OG DØDSÅRSAKER HOS RUSMIDDEL-MISBRUKERE	54
Prosjekt 4.14: RUSMIDDELRELATERTE SKADER I AKUTTMOTTAK	54

Prosjekt 4.15: PSYKOLOGISK AVHENGIGHET	54
Prosjekt 4.18: AVHOLD OG OVERDØDLIGHET. ER SAMMENHENGEN SPURIØS?	55
Prosjekt 4.19: SAMMENHENGER MELLOM ALKOHOLKONSUM OG VOLD	55
Prosjekt 4.22: RUSMIDLER OG VILLET EGENSKADE I ET KOMPARATIVT PERSPEKTIV	56
Prosjekt 4.23: DØDELIGHET BLANT PASIENTER I LEGEMIDDELASSISTERT REHABILITERING (LAR)	57
HOVEDOMRÅDE 5: BEHANDLING OG OMSORG	58
Prosjekt 5.8: MANAGEMENT OF HIGH RISK OPIATE ADDICTS IN EUROPE (ROSE-PROSJEKTET)	58
Prosjekt 5.10: EVALUERING AV "TILTAKSPLAN FOR ALTERNATIVER TIL RUSMILJØENE I OSLO SENTRUM"	58
Prosjekt 5.11: "HVILKEN NYTTE, FOR HVEM OG TIL HVILKEN KOSTNAD? EN SYV ÅRS ETTERUNDERSØKELSE AV STOFFMISBRUKERE I BEHANDLING"	59
Prosjekt 5.12: EVALUERING AV PRØVEORDNING MED SPRØYTEROM	59
Prosjekt 5.13: BARN MED RUSMIDDELMISBRUKENDE FORELDRE	60
Prosjekt 5.15: NORDISK ANTOLOGI: "FORMATIVE MOMENT I DEN NORDISKA MISSBRUKARVÅRDENS HISTORIA"	61
Prosjekt 5.16: NARKOTIKAPROGRAM MED DOMSTOLSKONTROLL (ND)	63
HOVEDOMRÅDE 6: NASJONAL OG INTERNASJONAL DOKUMENTASJON	64
Prosjekt 6.1: EMCDDA – VIDEREFØRING AV FOCAL POINT FUNKSJONEN I NORGE	64
Prosjekt 6.2: RUSMIDLER I NORGE	66
Prosjekt 6.3: DET NASJONALE DOKUMENTASJONSSYSTEMET INNEN RUSSEKTOREN	66
Prosjekt 6.4: KOMMUNENES FORVALTNING AV ALKOHOLLOVEN 2005	67
Prosjekt 6.6 : RAPPORTERING TIL INTERNASJONALE INSTITUSJONER (UNODC, UNGASS, O.L.)	68
Prosjekt 6.7: NASJONALT DOKUMENTASJONSSYSTEM PÅ FOREBYGGINGSFELTET	68
Prosjekt 6.8: TILRETTELEGGELSE FOR BRUK AV ADDICTION SEVERITY INDEX(EUROP-ASI) OG EUROPEAN ADOLESCENT ASSESMENT DIALOGUE (EURO-ADAD) I BEHANDLINGSPLANLEGGING OG EVALUERING	69
Prosjekt 6.10: MONITORERING AV UREGISTRERT ALKOHOLFORBRUK	70
Prosjekt 6.13: DOKUMENTASJON AV TOBAKKSVANER OG FORBRUK	70
7 PUBLIKASJONER	72
7.1 Bøker og forskningsrapporter	72
7.2 Vitenskaplige artikler og bokkapitler	73
7.3 Dokumentasjon	75
7.4 Populærartikler, debattinnlegg, bokanmeldelser o.l.	75
8 MEDARBEIDERNE ØVRIGE VIRKSOMHET	77
8.1 Foredrag og kongressdeltagelse	77
8.2 Undervisning og veiledning	82
8.3 Konsulentarbeid, komité og styreverv	83

1 INNLEDNING

Statens institutt for rusmiddelforskning (SIRUS) ble opprettet 1. januar 2001 ved en sammenslåing av Statens institutt for alkohol- og narkotikaforskning (SIFA) og dokumentasjonsseksjonen og biblioteket i Rusmiddeldirektoratet. Fra 1. januar 2002 omfatter forskningsområdet også tobakk.

I vedtektene, fastsatt av det daværende Sosial- og helsedepartementet 9. desember 2000, § 1 heter det om instituttets formål:

”Statens institutt for rusmiddelforskning er en forskningsfaglig selvstendig institusjon som har som formål å utføre forskning som kan bidra til økt kunnskap omkring bruk og misbruk av rusmidler og andre avhengighetsskapende midler, med særlig vekt på sosialvitenskapelige problemstillinger.

Instituttet skal:

- kartlegge sosiale og helsemessige skadevirkninger som bruken av rusmidler fører til, problemenes årsaker og hvordan disse skal kunne løses eller reduseres gjennom offentlig og privat innsats
- bidra med kunnskap av betydning for arbeidet med å forebygge misbruk av rusmidler
- kartlegge virkninger av eksisterende ordninger og muligheter for forbedringer
- vurdere sammenhenger og mulige tiltak på tvers av gjeldende inndeling i forvaltningssektorer og nivåer
- sikre at kunnskap gjøres tilgjengelig.”

Dette fastsetter rammen for instituttets virksomhet. For det første avgrenses virksomhetens art. Instituttets formål er å drive forskningsbasert kunnskapsproduksjon og -formidling. Hovedsakelig vil dette være av sosialvitenskapelig karakter. Klinisk forskning, eller biomedisinsk forskning, faller som utgangspunkt utenfor instituttets forpliktelser.

For det andre avgrenses også området for virksomheten. Mandatet er primært knyttet til rusmidler, jf. de mer detaljerte forpliktelser som fastsettes i annet ledd. Vedtektene sikter her først og fremst til alkohol og narkotika, men etter at en gruppe tobakksforskere ble overført fra Folkehelse i forbindelse med reorganiseringen av den sentrale sosial- og helseforvaltningen, omfatter primærområdet også tobakksforskning. Vedtektene åpner imidlertid også opp for virksomhet knyttet til andre avhengighetsskapende midler og atferdsformer, som f.eks. pengespill og pengespillproblemer og legalt forskrevet legemidler. I tråd med dette er det etablert flere prosjekter omkring pengespill og pengespillproblemer.

I vedtektenes § 2 om instituttets oppgaver heter det i første ledd:

”Instituttet skal ha forskning som sin primæraktivitet. For å sikre kunnskapsspredning og tilgjengelighet til forskningsresultater, statistikk og fagmateriale for viktige målgrupper, skal instituttet også ha dokumentasjon, formidling og faktainformasjon som viktige oppgaver. Som ledd i dette skal instituttet ha et nasjonalt kompetansebibliotek for rusmiddelspørsmål.”

Instituttet er altså ikke et rent forskningsinstitutt, selv om forskningsvirksomheten utgjør kjerneområdet. Inkorporeringen av tobakksforskingsmiljøet fra 2002 har imidlertid en mer begrenset rekkevidde. Dette omfatter ikke tilsvarende dokumentasjonsoppgaver som for alkohol og narkotikas vedkommende. Det samme gjelder for pengespill og pengespillproblemer.

Hovedmålene for virksomheten kan etter dette formuleres slik:

Drive forskning av faglig høy kvalitet på rusmiddelfeltet og tilstøtende områder.
Fremskaffe relevant dokumentasjon knyttet til alkohol og narkotika.
Formidle eksisterende kunnskap til viktige brukergrupper.

Instituttet er en selvstendig institusjon som i 2005 lå under Arbeids- og sosialdepartementet, men som fra 1.1.2006 ble overført til Helse- og omsorgsdepartementet. Instituttet ledes av en direktør ansatt på åremål. Fra 2005 er det tidligere styret avløst av et fagråd på 8 medlemmer, oppnevnt av overordnet departement.

2 INSTITUTTETS FAGRÅD

Fagrådet hadde i 2006 følgende sammensetning (utløp av funksjonstid i parentes):

Kommunaleråd i Trondheim, Odd Anders With (2008), leder
Varamedlem: Ordfører i Vikna, Karin Søråune

Forsker Svanaug Fjær, Rokkan-senteret i Bergen (2008), nestleder
Varamedlem: Forsker Sten-Erik Clausen, NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring)

Seniorrådgiver ved Fylkesmannen i Hordaland, Astrid Moldestad (2008)
Varamedlem: Daglig leder Erik Stene (2006)

Professor Anders Romelsjö, SoRAD (Senter for sosialvitenskapelig alkohol- og narkotikaforskning, Stockholm) (2008)
Varamedlem: Professor samme sted, Börje Olsson

Divisjonsdirektør ved Nasjonalt folkehelseinstitutt, Jørg Mørland (2006)
Varamedlem: Avd.dir. samme sted, Asbjørg Solberg Christophersen

Student Marte H. Grindaker (2008)
Varamedlem: Student Sten Magne Berglund

Oppnevnt etter forslag fra instituttets ansatte:

Stipendiat Elin K. Bye (2008)
Varamedlem: Forsker Anne Line Bretteville-Jensen

Avd.bibliotekar Johanne Longva (2006)
Varamedlem: Rådgiver Marte K. Ødegård Lund

SIRUS' styre ble nedlagt f.o.m. 2005 og fagrådet opprettet fra samme tidspunkt. Fagrådet har ikke, som styret hadde, ansvar for instituttets budsjett- og økonomioppfølging. Fagrådet skal iht. SIRUS' vedtekter, innenfor de mål og rammer som er gitt for instituttet, trekke opp hovedlinjene for instituttets faglige virksomhet (herunder også rekrutterings- og personalpolitikk og organiseringen av SIRUS), godkjenne årsplaner og årsrapporter og behandle andre saker av betydning for instituttets faglige virksomhet.

Det ble holdt tre møter i fagrådet i 2006, 15. februar, 16. juni og 25. oktober. Fagrådet var dessuten representert på etatsstyringsmøtene mellom departementet og SIRUS 23. mars og 28. september. I etterkant av disse møtene ble det avholdt særskilte kontaktmøter mellom fagrådet og departementet.

Fagrådet behandlet i 2006 følgende spørsmål:

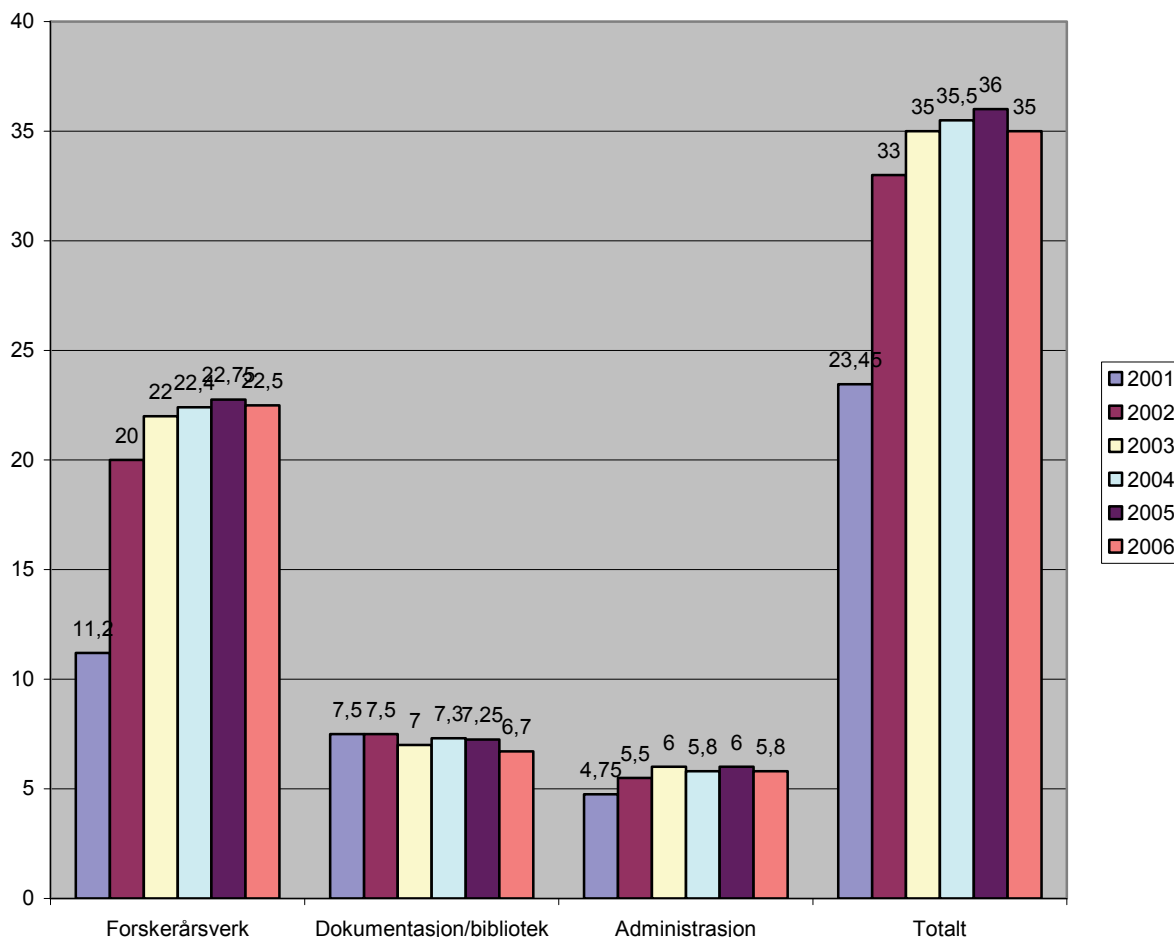
- årsmeldingen for 2005
- virksomhetsplanen for 2006
- strategisk plan for forsknings- og dokumentasjonsvirksomheten ved SIRUS 2006-2009
- etablering av informasjonsvirksomhet ved SIRUS
- intern omorganisering av instituttets fagseksjon
- SIRUS' rolle i norsk rusmiddelforskning

For øvrig ble fagrådet holdt orientert bl.a. om pågående arbeid i regi av Norges forskningsråd ang. evaluering av de arbeids- og sosialpolitiske instituttene i Norge og om nytt basisbevilgningssystem for instituttsektoren.

3 PERSONALE

I 2006 ble det ved SIRUS utført 35 årsverk. Av dette gikk 22,5 årsverk til vitenskapelig arbeid (forskere, stipendiater, forskningsmedarbeidere o.l.), 6,7 årsverk til dokumentasjons-/EMCDDA-/bibliotekfunksjonen og 5,8 årsverk til administrasjon. Utviklingen i antall årsverk framgår av figur 1.

Figur 1 Antall årsverk

De fleste av de faste ansatte forskerne har nå kompetanse på minst doktorgradsnivå. Seks ansatte har arbeidet mot en doktorgrad. De ansatte har vært:

Faste stillinger:

Direktør: Jostein Rise, dr.philos.

Forskningsledere: Karl Erik Lund, dr.polit.
(midl. funksjon) Ingeborg Rossow, dr.philos.
Astrid Skretting, cand.sociol.

Forskere: Ellen J. Amundsen, dr.philos.
Bergljot Baklien, cand.sociol.
Anne Line Bretteville-Jensen, dr.polit.
Øyvind Horverak, cand.oecon.
Ingeborg Lund, cand.polit.

Sturla Nordlund, cand.real.
Hilde Pape, dr.psychol.
Edle Ravndal, dr.philos.
Elisabet E. Stovoll, dr.polit. (perm. fra 8.6.)
Gunnar Sæbø, dr.polit. (tiltrådte 1.6.)
Einar Ødegård, mag.art. (i sosiologi)

Seniorrådgivere: Odd Hordvin, sosionom
Grethe Lauritzen, klinisk sosionom, cand.mag.
Christian Lund, cand.philol. (tiltrådte 9.10. som informasjonsrådgiver)

Rådgivere: Anders Bryhni, cand.polit.
Hege C. Lauritzen, cand.polit.
Marte K. Ødegård Lund, cand.polit. (perm. til 4.8.)

Administrasjonssjef: Inger Lill Sjøberg, cand.mag.

Seniorkonsulent: Tove S. Hoff Nielsen

Førstekonsulenter: Jann-Henrik Bardal
Jorunn A. Hannasvik (perm. fra 22.9.)
Anne Johanson (fra 9.10. - vikar for Hannasvik)

Førstesekretær: Nada Halabi

Hovedbibliotekar: Jorunn Moen

Bibliotekarer: Johanne Longva
Benedicte Mohr

Midlertidige stillinger:

Forskere: Hans Olav Melberg, dr.polit. (eng. 20% stilling)
Ole-Jørgen Skog, dr.philos. (eng. 20% stilling) (avgikk ved døden 2.10.06)

Stipendiater: Elin K. Bye, cand.polit. (perm. fra stilling som rådgiver)
Marianne Hansen, cand.psychol. (fra 1.5.)
Velibor Bobo Kovac, cand.polit.
Elisabeth Larsen, cand.polit. (fra 17.6.) (vikar for M. Lund til 18.6.)
Janne Scheffels, cand.polit.

Seniorrådgiver: Anders Ulstein, Master of Science (eng. fra 21.8.)

Rådgivere: Kristin V. Buvik, cand.polit. (eng. til 31.8.)
Eva Hausken, klinisk sosionom (eng.)
Marianne Lund, cand.polit. (eng.) (fast stilling fra 1.1.07)
Hilgunn Olsen, cand.polit. (eng.)
Mette I. Snertingdal, cand.polit. (eng.)

Prosjektledere: Knut Boe Kielland, cand.med. (eng. fra 15.9.)
Ellen M. Tefre, cand.polit. (eng. fra 1.8.)

Pensjonist (tidligere forsker) Ragnar Hauge er fortsatt tilknyttet instituttet gjennom arbeid med enkelte prosjekter. Videre har Pål Espen Sjøbye vært tilknyttet instituttet som prosjektleder siden 1.7.04 for å arbeide med en biografi om Johan Scharffenberg.

Likestilling, jf. likestillingslovens 1a

Det var pr. 31.12.06 28 kvinner og 12 menn ved instituttet, altså en kvinneandel på 70% (ekskl. en forsker og en prosjektleder i 20% stilling ved instituttet).

Stillingsgruppene ved SIRUS er inndelt i a) lederstillinger, b) forsker- og stipendiatstillinger, forskningsmedarbeidere o.l. og dokumentasjonsstillinger, og c) teknisk-administrative stillinger. I tillegg kommer f.o.m. 2006 en nyopprettet stilling som informasjonsrådgiver.

I stillingsgruppe b) var det 23 kvinner og 9 menn, mens det i de teknisk-administrative stillingene var tre kvinner og en mann. De faste lederstillingene var besatt av en mann og to kvinner. F.o.m. mars 2006 innehar tre av forskerne en midlertidig funksjon som forskningsleder. Disse er i omtalen nedenfor regnet med blant forskerne/med sine ordinære forskerlønninger.

Det gjennomsnittlige lønnsnivået for kvinnene i stillingsgruppe b) tilsvarte pr. 31.12.06 statsregulativets lønnstrinn 54, og for menn lønnstrinn 57,5. Ser man på de rene forskerstillingene, lå gjennomsnittet for både kvinner og menn på lønnstrinn 63. Stipendiatene og forskningsmedarbeiderne lå i snitt på lønnstrinn 48,5 (kvinner) og lønnstrinn 50,5 (menn). I gruppen dokumentasjonsstillinger inkl. bibliotekarer lå snittet på lønnstrinn 48 (kvinner) og lønnstrinn 52,5 (menn) (det var ingen menn blant bibliotekarene). De kvinnelige dokumentasjonsmedarbeiderne hadde i snitt lønnstrinn 49 og bibliotekarene lønnstrinn 46,5.

I SIRUS' lokale tilpasningsavtale til Hovedavtalen i staten, er det nevnt ulike likestillingstiltak, bl.a. kjønnsnøytrale kriterier for lønnsfastsettelse og at kvinner skal gis samme mulighet som menn til å arbeide med kvalifiserende arbeidsoppgaver og til å ivareta prosjektlederfunksjoner og andre lederfunksjoner. Slik fordelingen av menn og kvinner er ved instituttet og slik de arbeids- og lønsmessige vilkårene fordeler seg, har ikke instituttet ansett at det har vært behov for særskilte tiltak ut over dette.

4 INSTITUTTETS ØKONOMI

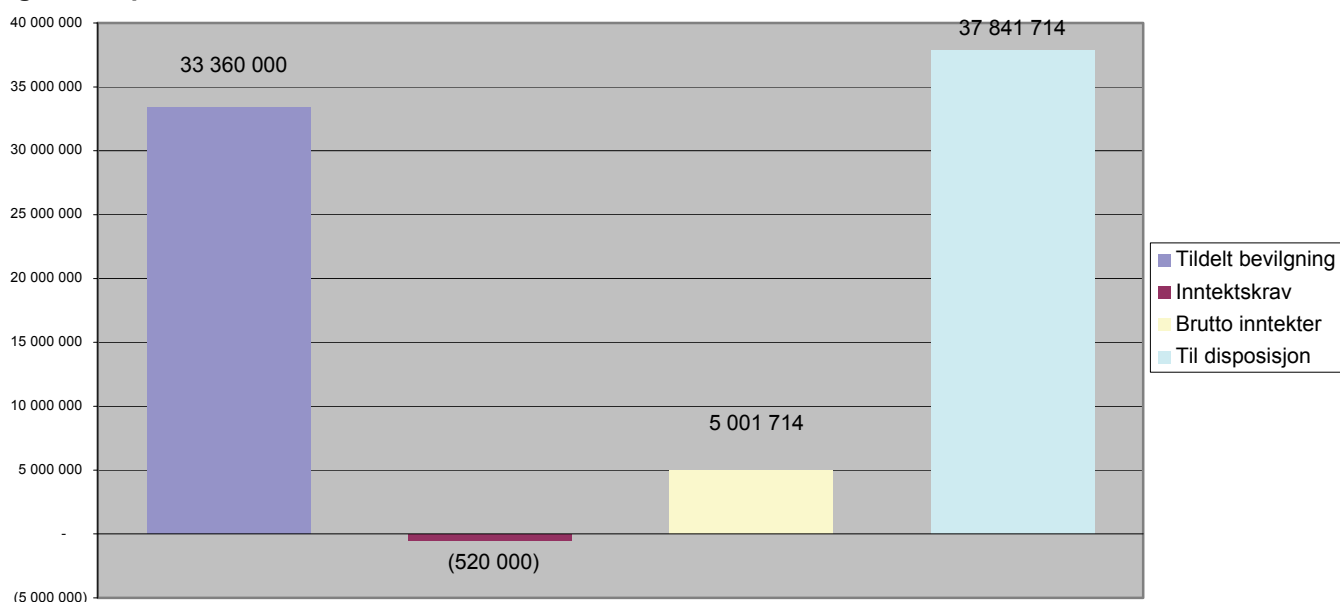
4.1 Inntekter

SIRUS finansieres i hovedsak direkte over statsbudsjettet supplert gjennom eksternt finansierte oppdrag. SIRUS fikk i 2006 tildelt en grunnbevilgning over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett (kap. 716) på kr 31.924.000. Med overføring av ubrukt bevilgning fra 2005, kr 879.000, og kompensasjon for lønnsoppgjøret i 2006 på kr 557.000, ble bevilgningen på til sammen kr 33.360.000.

SIRUS disponerte i tillegg oppdragsmidler på kr 3.879.000 og refusjon fra folketrygden av fødsels- og sykepenger mv. på kr 1.122.714. Etter fratrett av pålagt inntektskrav på kr 520.000 var nettoinntektene på til sammen kr 4.481.714.

Fordelingen av instituttets samlede disponible midler fremgår av figur 2.

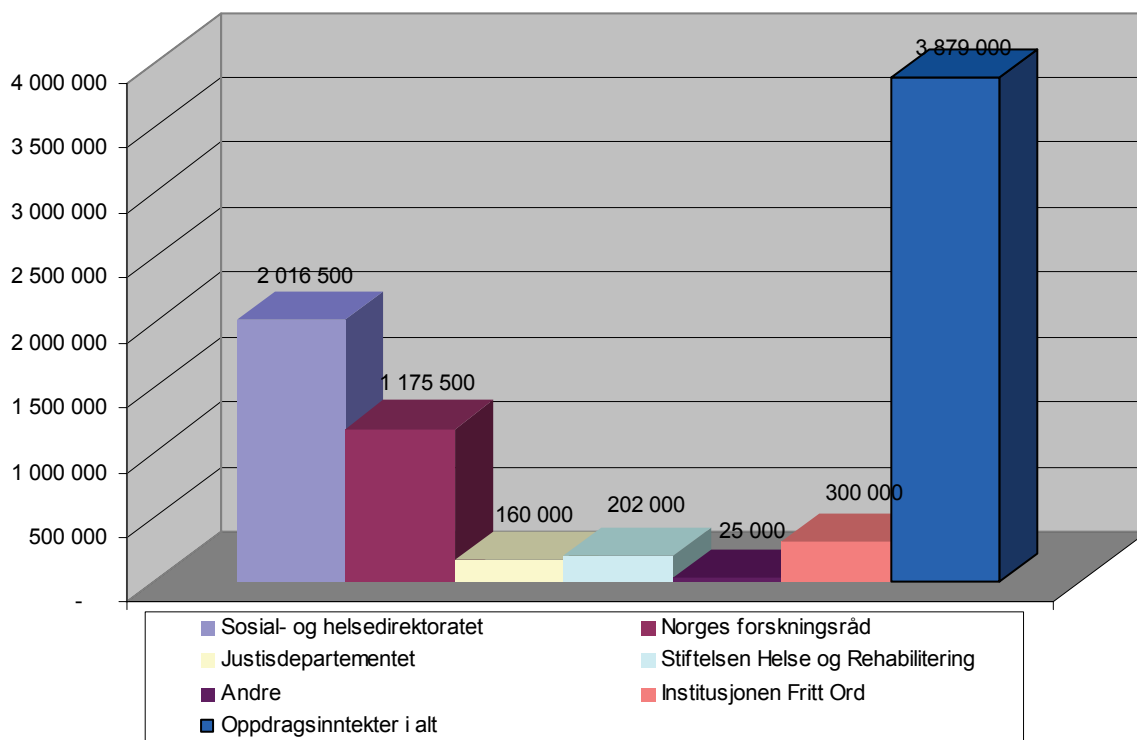
Figur 2 Disponible midler 2006:

Instituttets inntekter ut over tildelt bevilgning er som figur 2 viser, vesentlig høyere enn det inntektskravet som er forutsatt i statsbudsjettet. Det er gitt merinntektsfullmakt utover budsjettrammen. Dette er nødvendig for å kunne drive på et forsvarlig nivå.

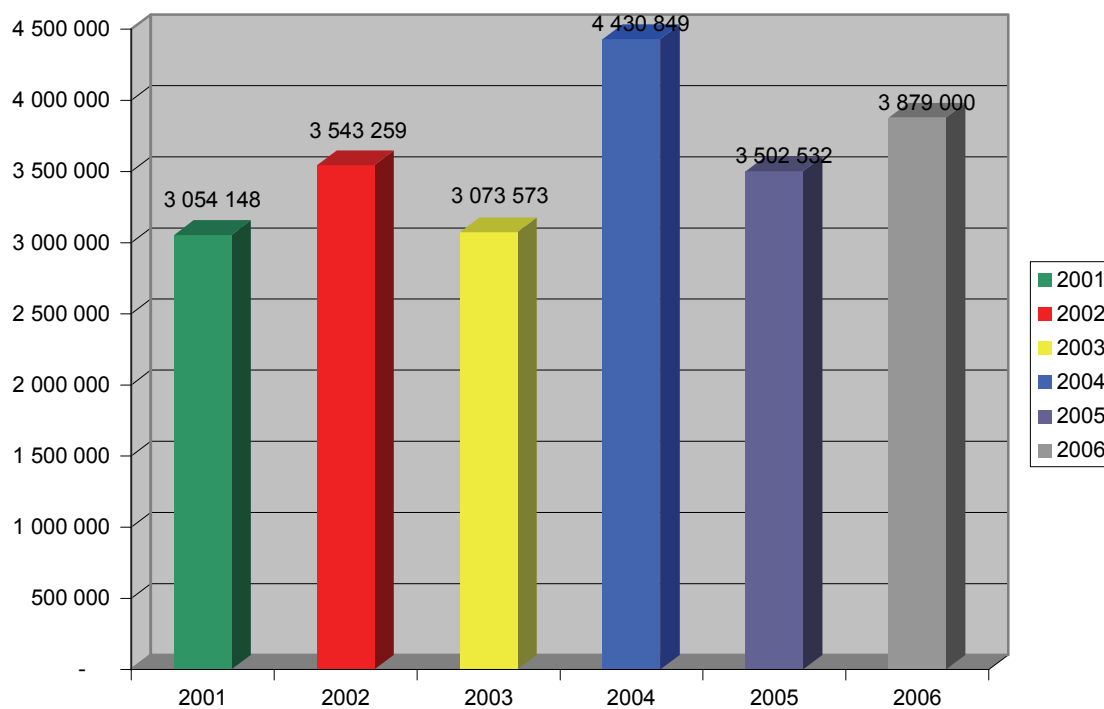
Instituttets oppdragsinntekter knytter seg i all hovedsak til forskningsprosjekter. Inntektene fra forskningsoppdrag mv. fordelte seg i 2006 slik:

Figur 3 Fordeling av oppdragsinntekter

Utviklingen i oppdragsinntektene fremgår av figur 4.

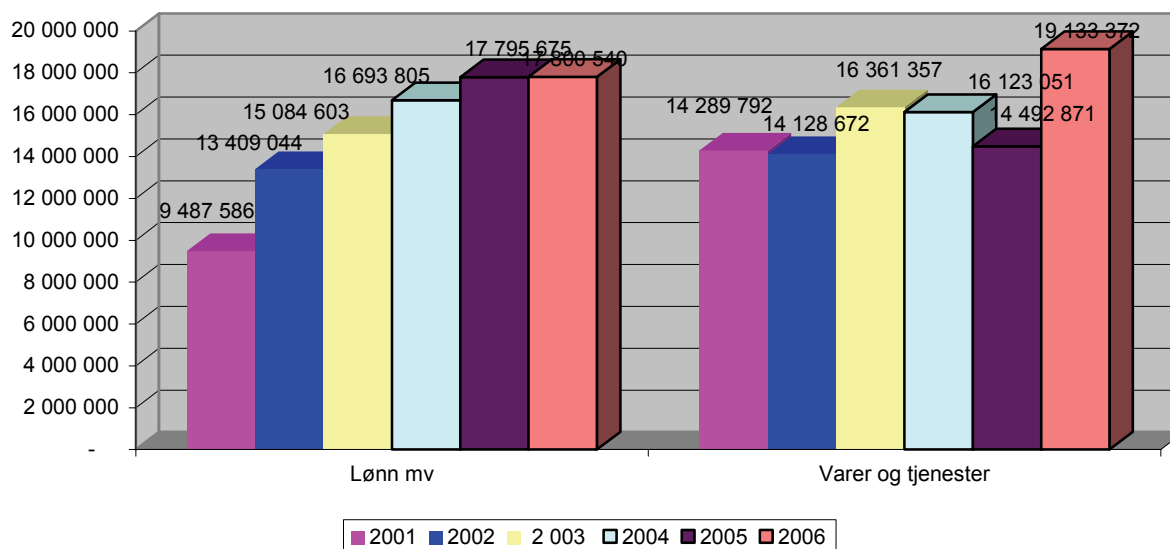
Figur 4 Oppdragsinntekter, utviklingen

4.2 Utgifter

De samlede utgifter i 2006 utgjorde kr 36.933.912. Utgiftsprofilen som fremgår av figur 5, er ikke uten videre sammenliknbar med rene forskningsinstitutter. Som følge av forpliktelser knyttet til dokumentasjonsvirksomheten, er det i 2006 bl.a. brukt ca. 3 mill. kroner knyttet til utviklingen av det nasjonale dokumentasjonssystemet og nettsiden www.forebygging.no.

Figur 5 Utgifter

4.3 Regnskapet

På grunn av at Stortingets bevilgning til SIRUS også i 2006 ble supplert med relativt betydelige oppdragsinntekter, har instituttets økonomiske situasjon vært tilfredsstillende. Budsjett- og regnskapstallene for 2006 fordeler seg slik:

Tabell 1 Budsjett- og regnskapstall

	Tildelt bevilgning	Regnskap
Bevilgning (statsbudsjettet) og brutto driftsutgifter	33.360.000	36.933.912
Oppdragsinntekter og refusjoner		5.001.714
Inntektskrav	(520.000)	
Netto bevilgning, og netto driftsutgifter	32.840.000	31.932.198
Ubenyttede midler		907.802

De ubenyttede midlene, kr 907.802, vil bli søkt overført til 2007.

5 OM VIRKSOMHETEN

5.1 Forskningsvirksomheten

Forsknings- og dokumentasjonsvirksomheten ved SIRUS ble omorganisert pr. 1.3 2006 og inndelt i tre faggrupper som hver ledes av en forskningsleder. Faggruppene skal ivareta sentrale strategiske formål:

- tydeliggjøre instituttets faglige profil, dvs. hva slags kunnskap som skal produseres og strategisk fordeling av denne
- fordele strategisk hovedansvar for overordnede vitenskapelig aktiviteter, i tillegg til å ha ansvar for utvikling av et fagområde
- prioritering av faglige oppgaver.

Den bærende ideen bak faggruppeinndelingen er at et anvendt samfunnsvitenskapelig institutt med et forskningsmessig ansvar for et problemområde av stor samfunnsmessig betydning vil konsentrere produksjonen av tre typer kunnskap: (i) kunnskap om problemets størrelse og fordeling, (ii) kunnskap om problemenes årsaker, og (iii) kunnskap om tiltak og virkemidler for å redusere problemene. På denne måten tydeliggjøres SIRUS sin strategiske rolle som kunnskapsprodusent.

Gruppe for dokumentasjon og deskriptive studier

Forskningsleder: Karl Erik Lund

Denne faggruppen har et hovedansvar for å produsere, forvalte og formidle kunnskap som er rettet mot å kartlegge, holde oversikt over og analysere utviklingen på rusmiddelfeltet, herunder fortløpende registrering, av forbruk, omsetning, økonomi og forebyggingstiltak knyttet til rusmidler (alkohol, tobakk og narkotika og pengespill). Når det gjelder alkohol og narkotika kommer i tillegg kartlegging av sosiale, helsemessige og økonomiske skadevirkninger som bruken medfører. Forskningsmessig kan det dreie seg om å estimere omfanget av et problem ("hvor mange sprøytemisbrukere er det i Norge") og identifisere aktuelle målgrupper for eventuell intervensjon ("hvem er sprøytemisbrukerne?"). Forskningen vil med andre ord ofte være deskriptivt orientert i form av omfang og fordeling av forbruk av ulike typer av rusmidler i tillegg til analyser av utviklingen i bruks- og misbruksmønstre.

Gruppe for forklaringer og konsekvenser

Forskningsleder: Ingeborg Rossow

Denne gruppen har hovedansvar for å produsere, forvalte og formidle kunnskap som kan bidra til å forklare eller forstå bruk og omsetning av legale og illegale rusmidler og hvordan og under hvilke betingelser rusmiddelbruk kan medføre ulike skader og problemer. Teoretiske modeller vil stå sentralt og den empiriske forskningen vil i stor grad bygge på ulike teorier og modeller, men kan også i noen grad være av grunnleggende karakter i form av for eksempel empirisk etterprøving eller utvikling av teorier.

Gruppe for virkemiddelforskning

Forskningsleder: Astrid Skretting

Denne faggruppen har hovedansvar for å produsere, forvalte og formidle kunnskap om hvordan og hvorfor ulike typer av tiltak og virkemidler (forebyggende, behandlende og skadereduserende) fungerer. Dette kan være tiltak som er initiert av en beslutningstaker, lokalt, regionalt eller sentralt for å forebygge rusmiddelproblemer og som er avgrenset i tid og rom. Eller det kan dreie seg om effekten av forebyggende virkemidler av mer langvarig karakter som for eksempel lovregulering knyttet til alkohol og tobakk og evaluering av mer kortsiktige forebyggings-, behandlings- og skadereduserende tiltak. Andre problemstillinger kan være å identifisere virksomme komponenter i behandlingstiltak og evaluering av informasjons- og holdningskampanjer og under hvilke betingelser disse er virkningsfulle.

I tillegg til tradisjonell effektevaluering, omfatter faggruppens virksomhet prosessevaluering, implementerings- og følgeforskning, dvs. analyse av implementering av virkemidler og tiltak, analyse av bakgrunnen for de valg og beslutninger som gjøres og betydningen av den spesielle konteksten som utgjør rammen for det enkelte tiltak.

Omorganiseringen av fagseksjonen skal evalueres etter 2 år.

Det ble også utarbeidet en **strategiplan for forsknings- og dokumentasjonsvirksomheten for årene 2006-09**. Strategiplanen ble vedtatt av Fagrådet ved SIRUS 15.2. 2006 som samtidig vedtok at det skulle utarbeides et notat etter halvannet år, dvs. høsten 2007, for å kunne vurdere om den fungerte etter hensikten. I strategiplanen ble det foreslått fire strategiske satsingsområder som griper over virksomheten i alle tre faggruppene: (i) nasjonal og internasjonal alkoholpolitikk, (ii) rusmidler: bruksmønster, karrierer og funksjoner, (iii) forebyggende strategier, (iv) konsekvenser av rusmiddelbruk.

SIRUS har en omfattende og varierende prosjektportefølje som det tar tid å plassere og tilpasse i den nye organisasjonsmodellen. Virksomhetsplanen for 2006 var utarbeidet før omorganiseringen ble gjennomført og ble derfor gjort gjeldende for resten av 2006. Det betyr at Årsmeldingen for 2006 følger denne virksomhetsplanen. Den gamle virksomhetsplanen inndelte forskningsvirksomheten i 5 hovedområder. Dokumentasjonsvirksomheten var skilt ut som en egen del.

Det var i gang 53 ulike forskningsprosjekter ved SIRUS i 2006 innenfor de fem hovedområdene:

- 1) Rusmiddelmarkedet (6 prosjekter)
- 2) Rusmiddelbruk og rusmiddelkultur (22 prosjekter)
- 3) Forebyggende tiltak (9 prosjekter)
- 4) Konsekvenser av rusmiddelbruk (9 prosjekter)
- 5) Behandling og omsorg (7 prosjekter)

1) **Rusmiddelmarkedet** er et område med stor politisk relevans. På alkoholsiden har vi et legalt marked som er regulert gjennom en lang rekke lover, forskrifter og tiltak. I tillegg er det et relativt stort uregistrert marked, som dels er legalt og dels illegalt. På narkotikasiden er hele markedet illegalt, noe som gjør det ekstra vanskelig å skaffe gode data. Etter at tobakksforskning ble et ansvarsområde for SIRUS er det inngått en avtale med Sosial- og helsedirektoratet om at datagrunnlaget for tobakksforbruket blir overført til SIRUS. Denne avtalen fornyes for hvert år. Den forskningsmessige utfordring består i å beskrive utviklingen og de faktorer som påvirker utviklingen i alle disse markedene. Når det gjelder pengespill og pengeproblemer har SIRUS ikke foreløpig etablert et system for rapportering og overvåking.

En av de viktigste faktorene som påvirker alkoholmarkedet i øyeblikket er EUs kvotebestemmelser for grensehandel som har påvirket avgiftsnivået i våre naboland. Et prosjekt er derfor i gang for å estimere, og følge utviklingen i, omfanget av grensehandelen og utviklingen av prisene i våre naboland, særlig i Sverige som vil ha mest å si for norsk grensehandel. Et annet prosjekt analyserer betydningen av integrasjonsprosessen i EU for utvikling av alkoholpolitiske strategier og mulige konsekvenser for norske alkoholpolitiske veivalg.

Narkotikamarkedet, særlig heroinmarkedet, i Oslo er studert i et prosjekt som har pågått siden 1993, og som bl.a. har innbrakt den prosjektansvarlige en internasjonal pris i 2000, en norsk pris i 2002 og en doktorgrad i 2003. Dataene gir blant annet mulighet til å analysere nye brukstrender i Norge og viser at både debutalder for injisering og erfaring med heroinrøyking har endret seg betraktelig over tid. En norsk rapport er publisert i 2005. I en annen studie prøver man å komme tettere inn på heroinmarkedet ved å intervjuer aktørene i markedet. Man intervjuer særlig folk som er fengslet for import eller salg av større mengder heroin. Man ønsker å se hvordan dette illegale markedet er organisert og fungerer.

Tobakksmarkedet er i endring, særlig blant yngre idet det er stor økning i bruken av snus, og et av spørsmålene er hvorvidt snus representerer en inngangsport til sigarettøyking eller en erstatning. Slike problemstillinger studeres i ett prosjekt. Et prosjekt skal belyse hva prisen har å si for forbruket av sigaretter i ulike grupper av røykere. En vil også se hva ulike faktorer, bl.a. pris og inntekt har å si for å slutte å røyke.

Pengespillmarkedet for automater er også under endring. Stortinget vedtok i 2003 å redusere tilgjengeligheten av spilleautomater. Andre endringer er foretatt i 2006 og ytterligere tiltak vil iverksettes i løpet av 2007. Flere studier er startet opp for å studere virkningene av disse endringene.

2) Området **rusmiddelbruk og rusmiddelkultur** (herunder også tobakksbruk og –kultur) spenner vidt og omfatter epidemiologi, via lærings- og sosialiseringsteori til kulturhistorie, kultursosiologi og antropologi.. Slike undersøkelser utfyller det bildet som framkommer av deskriptiv offisiell statistikk, og gir dessuten et inntrykk av mørketallenes størrelse. Kunnskap om rusmiddelbruken i befolkningen danner grunnlag for studiet av skader, forebygging og behandling. Instituttet har på dette området hovedsakelig konsentrert seg om epidemiologiske undersøkelser, men har i økende grad tatt i bruk mer tydelige samfunnsvitenskapelige metoder og perspektiver.

SIRUS har en rekke sentrale prosjekter som tar sikte på å kartlegge bruken av rusmidler i ulike deler av befolkningen. For eksempel, blir det gjennomført en årlig undersøkelse av rusmiddelbruk blant ungdom. I 1995, 1999 og 2003 ble det dessuten gjennomført en komparativ undersøkelse om bruk av rusmidler blant 15-16 åringer i omkring 30 europeiske land hvor også Norge inngår (ESPAD-undersøkelsen). En ny undersøkelse skal gjennomføres i 2007. To andre undersøkelser studerer ungdom og rusmiddelbruk. Disse benytter data fra ungdomsundersøkelsene til NOVA.

Med jevne mellomrom har instituttet helt siden 1956 foretatt undersøkelser av drikkevaner, holdninger til ruspolitiske virkemidler og bruk av ulike stoffer i den voksne befolkningen. Den siste i denne serien av undersøkelser ble gjennomført i 2004. Disse undersøkelsene utgjør et vesentlig datatilfang for flere av instituttets forskere og brukes i flere prosjekter. Et prosjekt har analysert endringer i drikkemønsteret fra 1973 til 2004 og viser at konsumet har økt i denne perioden og at konsumet av øl og vin har økt, mens konsumet av brennevin har gått ned. Det økte forbruket har skjedd ved en økning i antall personer som drikker relativt ofte.

Et annet prosjekt basert på data fra "Regionprosjektet" avslørte stor grad av uvitenhet og feiloppfatninger omkring ulike sider ved alkohol- og narkotikabruk blant ungdom, noe som indikerer at rene opplysningstiltak kan være verdifulle. Analyser fra samme datasett viste også at det må utvises forsiktighet når det gjelder selvrapporing av sjeldne former for rusmiddelbruk.

Et tredje sentralt prosjekt har benyttet tre ulike metoder for å kunne beregne et sikrere anslag på omfanget av sprøytemisbruk i Norge. For 2004 antas det å være mellom 8200 og 12500 spøytemisbrukere. Dataene indikerer at det ikke har skjedd en økt rekruttering til sprøytemisbruk de siste årene.

Et fjerde prosjekt forsøker å identifisere idealtypiske brukertyper av tobakk ved hjelp av sosiale, økonomiske og demografiske kjennetegn. SIRUS har nå startet et abonnement på på SYNNOVATE MMI's Norsk Monitor, noe som vil utvide analysemulighetene og innby til mer dyptgående kulturelle og sosiale distinksjonsperspektiver. Arbeidet med dette prosjektet vil derfor bli intensivert i 2007. I 2006 har prosjektet vært særlig opptatt av å kartlegge veksten i forbruket av snus og forklaringer på økningen. I forlengelsen av økningen i snusforbruket blant unge, er det startet opp et prosjekt som skal belyse i hvilke grad snus representerer en vei inn i eller ut av tobakksrøyking. Et annet prosjekt studerer endringer i sigarettens symbolverdi og sosiale funksjon og funnene viser at det er tydelige forskjeller mellom av-og-til røykere og dagligrøykere.

3) **Forebygging** omfatter mange ulike tiltak, både på tilbudssiden og etterspørselssiden. Studier av effekter av forebyggende tiltak har gjennom mange år stått sentralt i instituttets forskningsprogram, særlig effekten av rusmiddelpolitiske tiltak. Vinmonopolet har vært oppfattet som et av de viktigste forebyggende tiltak på tilbudssiden i alkoholpolitikken og i et prosjekt studeres effekten av den sterke økningen i antall vinmonopolbutikker som skjedde i perioden 1999-2004. Et internasjonalt prosjekt skal prøve å gi et oppdatert forskningsbasert grunnlag for å vurdere ulike narkotikapolitiske strategier i et globalt perspektiv. I et annet prosjekt skal virkningene av en innstramning i reguleringen av markedet for pengespillautomater studeres.

Forskningsvirksomheten har i de senere år i betydelig grad blitt dreid i retning av evalueringer av etterspørselsreducerende tiltak, bl.a. en rekke tiltak knyttet til Regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003-5. Det gjelder først og fremst det såkalte Regionprosjektet som skal evaluere hvorvidt ekstra tilførsel av økonomiske forebyggende ressurser fører til nedgang i konsumet av alkohol og rusrelaterte skader og om dette fører til endrede kommunale prioriteringer over tid. Datainnsamlingene ble sluttført i 2006 og rapport fra dette prosjektet vil foreligge i 2007.

SIRUS har også evaluert "Ansvarlig vertskap" i Trondheim. Resultatene viste at programmet hadde liten effekt når det gjaldt alkoholservering av svært berusede gjester på utesteder i Trondheim. Samtidig viste prosessevalueringen at implementeringen av programmet hadde vært mangelfull.

SIRUS evaluerte også en informasjonskampanje om kols og røyking på oppdrag av Sosial- og helsedirektoratet. Resultatene viste at kampanjen oppnådde høy oppmerksomhet i den generelle befolkningen. Kampanjen klarte også å spre kunnskap om sammenhengen mellom røyking og kols. I noen aldersgrupper bidro også kampanjen til økt røykeslutt.

Sosial- og helsedirektoratet har gitt SIRUS, i samarbeid HEMIL-senteret, i oppdrag å evaluere den samlede tobakkspreventive virksomheten i perioden 2003-2007. Sentralt i 2006 har vært å utgi rapporter fra evalueringen av innføringen av røykfrie serveringssteder, rapportere effekter fra to statlige informasjonskampanjer, evaluere restriksjoner for røyking i videregående skole og utføre en økonometrisk analyse av priseffekt. For serveringsbransjen sett under ett førte lovendringen om røykfrie serveringssteder til små eller ingen endringer i besøksfrekvens, økonomisk inntjening, sysselsetting og konkursbegjæringer. Etterlevelsen av lovendringen var høy og de ansatte rapporterte at håndhevingsproblemene var mindre enn med røykfrie soner. Publikum rapporterte at eksponeringen for passiv røyking ble redusert, og både ansatte og gjester oppga bedring i trivsel. Den holdningsmessige tilslutningen til røykfri servering har økt siden innføringen. Lovendringen har ført til noe mer forsøpling på gateplan, noe gatebråk og har vært en medvirkende faktor til økt bruk av snus.

4) Forskning omkring **konsekvenser av rusmiddelbruk** er spesielt fremhevet i instituttets vedtekter og da særlig problemaspektet. Ved siden av at forskning på dette området har stor interesse både for aktører på rusmiddelområdet og for allmennheten, er dette et tema hvor norsk forskning også kan gi viktige bidrag til den internasjonale forskningen. Instituttets forskning på konsekvenser av rusmiddelbruk avgrenser seg til det som er knyttet til det epidemiologiske og samfunnsvitenskapelige området.

I flere tidligere prosjekter er både helsemessige og sosiale skadevirkninger av rusmiddelbruk studert. I 2006 har det vært i gang fire prosjekter om dødelighet og overdoser (fatale og ikke-fatale) blant stoffmisbrukere. I ett prosjekt belyses sammenhenger mellom alkoholkonsum og vold og hvordan disse sammenhengene blant annet kan variere mellom ulike drikkekulturer. I et annet prosjekt er temaet hvordan sammenhenger mellom rusmiddelbruk og villet egenskade (selvmordsforsøk) varierer mellom ulike land og kulturer. Et prosjekt skal kartlegge omfanget av rusmiddelrelaterte skader i akuttmottak. Tesen om at et moderat alkoholinntak reduserer risikoen for hjerte-karsykdommer er omstridt blant forskere på grunn av metodiske svakheter i mange av de studiene som er gjort tidligere, og en ny empirisk etterprøving er tema for ett prosjekt. I flere av de nevnte prosjektene er man avhengig av å få konsesjon og tilgang på ulike dataregistre.

En viktig konsekvens av rusmiddelbruk som er relativt lite belyst empirisk ved SIRUS, er utvikling av avhengighet. Et prosjekt handler om psykologisk avhengighet og er av både teoretisk og empirisk karakter. I tillegg belyses avhengighetsaspekter i en doktoravhandling som ble forsvart i desember 2005. Et prosjekt setter søkelys på den såkalte J-kurven for alkoholrelatert dødelighet, dvs. tesen om at dødeligheten blant moderate konsumenter av alkohol er lavere enn for totalavholdende, og øker først på noe høyere konsumnivåer. Det finnes metodiske svakheter i mye av den forskningen som støtter denne tesen, og den er derfor fremdeles omstridt.

5) I årene etter krigen har det foregått en stor utbygging av hjelpeapparatet slik at det i dag finnes mange ulike **behandlings- og omsorgstilbud**. Gjennom rusreformen ble behandling for rusmiddelproblemer en del av spesialisthelsetjenesten på linje med somatikk og psykisk helsevern. Samtidig har substitusjonsbehandling av heroinmisbrukere etter hvert fått en dominerende rolle. Effektene av ulike behandlingsinnsatser er imidlertid lite dokumentert og er et vanskelig fleit både praktisk, metodisk og etisk. Spørsmålet om hvilken effekt ulike behandlingsformer har i forhold til de økonomiske midler som settes inn er ofte reist fra politisk hold. En omfattende "kostnad-nytte" analyse av ulike behandlingstilbud for stoffmisbrukere har pågått i flere år. I løpet av 2006 ble det gjennomført en tredje oppfølgingsundersøkelse etter 7 år, noe som er unikt i så vel nasjonal som internasjonal sammenheng..

I 2006 ble evalueringen av "Tiltaksplan for alternativer til rusmiljøene i Oslo sentrum" sluttført. Det framkom at selv om de fleste av tiltakene som inngikk i planen langt på veg ble gjennomført, resulterte

de ikke i å trekke misbrukere vekk fra sentrumsmiljøet. Gjennom forsterket innsats fra politiet kunne en likevel spore en bedring ved at det var færre enn tidligere som oppholdt seg i det aktuelle sentrumsområdet og at det ble slutt på den åpenlyse injiseringen. Instituttet er også i gang med evaluering av prøveordningen med sprøyterom som ble satt i gang i Oslo fra 1. februar 2005. Målsettingen med prøveordningen er blant annet å se om en ordning med sprøyterom kan bidra til å øke sprøytemisbrukeres verdighet og redusere antall overdoser. En annen målsetting er å se om en ordning med sprøyterom kan bidra til at misbrukerne får bedre kontakt med det aktuelle hjelpeapparatet.

Det er økt oppmerksomhet omkring barn av rusmiddelmissbrukere og hvorvidt de får adekvat hjelp. På oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet har SIRUS kartlagt så vel tilbudet til barn som er innlagt i behandling sin institusjon sammen foreldre og hvilke tilbud som generelt finnes for barn av foreldre med misbruksproblemer. Kartleggingene inngår som grunnlag for en handlingsplan for å gi disse barna et bedre tilbud.

Instituttets forskningsprosjekter er i årsrapporten plassert under ett av fem hovedområder, men ofte er det slik at prosjektene også berører andre hovedområder, noe som vil framgå av den mer detaljerte beskrivelsen av prosjektene i kapittel 5. Prosjektene varierer også betydelig når det gjelder størrelse, f.eks. målt i arbeidsinnsats (antall månedsværk). Antall prosjekter innenfor hvert hovedområde er derfor ikke noe godt mål på ressursbruken på de ulike områdene. F.eks. er antall forskerårsværk benyttet innen området "Behandling og omsorg" langt større enn det beskjedne antall prosjekter kan tyde på.

5.2 Dokumentasjon

Forskning er ifølge vedtektene instituttets primæraktivitet, men også dokumentasjon, formidling og faktainformasjon er nevnt som viktige oppgaver. Som ledd i dette skal instituttet bl.a. ha et nasjonalt kompetansebibliotek for rusmiddelspørsmål. To av dokumentasjonsprosjektene er spesielt store og vil bli omtalt særskilt.

5.2.1 EMCDDA – Focal Point funksjonen i Norge

Det europeiske overvåkingssenteret for narkotika og narkotikamisbruk (EMCDDA) ble opprettet i 1993 og er en selvstendig, desentralisert EU-institusjon. Norge har vært medlem av senteret siden januar 2001. Senteret, med sete i Lisboa, har som oppgave å levere objektiv, pålitelig og sammenlignbar informasjon om narkotika og narkotikabruk og dens konsekvenser til EU og medlemsstatene. Ved å tilby evidensbasert informasjon bidrar EMCDDA til at beslutningstakere, forskere og spesialister på området får bedre grunnlag til å utforme strategier og hensiktsmessige tiltak mot narkotika og narkotikarelaterte problemer.

Det er opprettet et informasjonsnettverk (REITOX) som knytter sammen de 29 nasjonale kontaktpunktene i medlemsstatene i EMCDDA (EU 27 + Tyrkia og Norge), og muliggjør elektronisk utveksling av data. SIRUS er det norske nasjonale kontaktpunktet. SIRUS er også representert i EMCDDAs vitenskapskomite.

Avtalen med EMCDDA styrer i stor grad den norske innsatsen ved at det er en rekke faste oppgaver en forplikter seg til å gjennomføre.

Det skal samles data og informasjon om narkotikasituasjonen på bred basis i Norge, og disse opplysningene skal rapporteres til Senteret i form av en årlig nasjonal rapport. Medlemsstatene forplikter seg videre til å koordinere et "Early warning system"; et varslingsystem med en umiddelbar rapportering fra medlemsstatene om nye narkotiske stoffer som identifiseres. Et tredje hovedområde er å delta i implementeringen av fem epidemiologiske nøkkelindikatorer for harmonisering av data: Etterspørsel etter behandling; narkotikarelaterte dødsfall og dødelighet; estimering av antall tunge stoffmisbrukere; narkotikabruk i befolkningen og data om narkotikarelaterte infeksjonssykdommer. En fjerde oppgave er å bidra med norske prosjekter og programmer til en database over forebyggende og behandlingsrettede tiltak – EDDRA (Exchange on Drug Demand Reduction Action).

I tillegg er det fra Senterets side også ønskelig at Norge deltar i enkeltprosjekter og oppgaver på andre områder, men som ikke er direkte avtalefestet. SIRUS har deltatt i faste møter i REITOX nettverket og i ekspertmøtene. Til enkelte møter har SIRUS nominert eksterne fagpersoner.

Arbeidet som følger forpliktelsen som kontaktpunkt er fortsatt omfattende. Rapporteringene forutsetter dessuten et nært samarbeid med andre myndighetsorganer og eksterne partnere om å påta seg utføring av enkeltoppgaver. Etablering av kontaktnett av sentrale aktører og informanter på rusmiddelfeltet i Norge står sentralt. Se for øvrig omtalen under prosjekt 6.1.

5.2.2 Det nasjonale dokumentasjonssystemet for tiltak for rusmiddelmisbrukere

Det nasjonale dokumentasjonssystemet for rusmiddelmisbrukere i behandlings- og omsorgstiltak består av to hoveddeler; klientkartleggingssystemet og nettstedet "rustiltak.no".

Klientkartleggingssystemet

Klientkartleggingssystemet består av et klientkartleggingsskjema med tilhørende veileder, en nasjonal arbeidsgruppe med medlemmer fra de regionale kompetansesentrene på rusmiddelfeltet og en brukerstøtte i form av regionale brukersamlinger. Stiftelsen Bergensklinikkene drifter klientkartleggingssystemet på vegne av SIRUS.

Klientkartleggingen skal bidra til å bringe frem systematisert informasjon om pasient-/klientmassen for å gi tiltaksapparatet, lokale og nasjonale myndigheter, bedre grunnlaget for beslutninger, endringer eller videreføring av tiltak innen behandlingsfeltet.

På bakgrunn av manglende konsesjon fra Datatilsynet forligger data bare på aggregert nivå. Informasjonen som framkommer er derfor begrenset til å beskrive kjønnsfordeling, hvilken region og tiltakstype pasientene/klientene er inntatt ved. Registreringssystemet kan så langt ikke skille mellom klienter som i hovedsak har et stoffproblem og klienter som i hovedsak har et alkoholproblem og kan derfor ikke brukes i rapportering til EMCDDA.

Som en konsekvens av rusreformen, har det også i 2006 foregått et omfattende utredningsarbeid under ledelse av Sosial- og helsedirektoratet der samordning av pasientinformasjon innenfor spesialisthelsetjenesten har vært utgangspunkt. Helse- og omsorgsdepartementet tar sikte på at kartleggingen skal innarbeides i Norsk Pasientregister på linje med pasientinformasjon fra spesialisthelsetjenesten innen somatikk og psykisk helsevern i løpet av 2007.

"rustiltak.no"

Nettstedet "rustiltak.no" består av en søkbar nettside med oversikt over så vel behandlings- som omsorgsbaserte tiltak for rusmiddelmisbrukere. Nettstedet gir både informasjon om de ulike tiltakene og eierforhold/driftsavtaler med helseforetak/kommuner. Internettsiden er først og fremst beregnet på ansatte i helse- og sosialsektoren, men er tilgjengelig for alle som måtte ønske å benytte seg av databasen.

Databasen er bygget opp ved hjelp av informasjon innhentet via spørreskjema. Oppdatering skjer dels ved at SIRUS innhenter informasjon fra de enkelte tiltak, dels ved at tiltakene selv oppdaterer/redigerer informasjon om eget tiltak direkte på nettstedet.

Antall besøk på siden i 2006 var ca. 57000. Det ble i 2006 utarbeidet en papirversjon av tiltakskatalogen som er sendt ut til sosialtjenesten og fastlegene i alle landets kommuner.

5.2.3 Monitorering av alkoholforbruk

Det har i lang tid vært ønske om å etablere rutiner for fortløpende å kunne overvåke utviklingen i forbruket av registrert alkohol (smuglersprit, hjemmeprodusert alkohol, alkohol kjøpt i utlandet og konsumert hjemme, alkohol kjøpt i taksfri handel og konsumert hjemme). SIRUS har utarbeidet et intervjukskjema som forsøker å fange opp dette forbruket, og i mars og september hvert år blir om lag 1000 personer intervjuet om deres forbruk av de ulike typene av uregistrert alkohol siste måned.

Data ble første gang innhentet i 2005, og undersøkelsen ble gjentatt i 2006. Sammen med data om registrert alkoholforbruk, blir resultatene publisert løpende på vår hjemmeside.

5.2.4 Dokumentasjon av tobakksvaner og -forbruk

SIRUS er av Sosial- og helsedirektoratet gitt i oppdrag å dokumentere utviklingen i tobakksvaner og – forbruk. Ansvarsutvidelsen som fulgte av overføringen av en gruppe tobakksforskere fra Folkehelse til SIRUS i 2002, omfattet ikke dokumentasjonsvirksomhet. Dette prosjektet innebærer derfor en utvidelse av virksomheten. Oppdraget er hovedsakelig knyttet til organisering, analyse og rapportering fra de tobakksbruksundersøkelser som Statistisk sentralbyrå (SSB) årlig gjennomfører på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet. I prosjektet foreslår SIRUS problemstillinger som skal belyses, utformer nye spørsmål, tilrettelegger for analyse, gjennomfører analyse, rapporterer resultater og bistår direktoratet i henvendelser fra mediene. Med faste tidsintervaller utarbeides og oppdateres en rapport for endringstendenser – 'Tall om tobakk'. En oversiktlig tallpublikasjon utarbeides fra samme datamateriale og publiseres på nettet. Et arkiv for spørsmål som er stilt i hele perioden fra 1973 er etablert, og vil bli ajourført. Oppgaver over registrert salg fra Toll- og avgiftsdirektoratet systematiseres. Estimer for størrelsen på de uregistrerte forsyningskilder utarbeides årlig.

5.2.5 Annen dokumentasjon

I tillegg til de ovennevnte prosjektene driver SIRUS også en god del annen dokumentasjonsvirksomhet. En viktig publikasjon er **Rusmidler i Norge**, som kommer årlig. Denne gir oversikt over det meste av den rusmiddelrelaterte statistikk som samles inn i Norge. Annet hvert år er det en hovedutgave med fylldig oversikt over de ulike statistikkområder, og i de mellomliggende år lages spesialnummer knyttet til bestemte temaer, der det i tillegg til statistikk på området blir presentert artikler om temaet.

Statistikken som publiseres i Rusmidler i Norge presenteres også på instituttets nettsider. Det er utviklet en statistikkdatabase – RusStat - som gjør den lett tilgjengelig og gir utvidet funksjonalitet for brukerne.

Instituttet følger **kommunenes forvaltning av alkoholloven** ved å samle inn data om antall salgs- og skjenkesteder for alkohol, bevillingstyper, skjenketider og lignende. Publiseringen skjer på SIRUS' nettsider.

Instituttet deltar i det internasjonale samarbeidet om bruk av European Addiction Severity Index (EuropASI). Det er også utarbeidet en testversjon av European Adolescent Assessment Dialogue (EuroADAD). Begge er verktøy som benyttes internasjonalt både til kliniske og evaluerings- og forskningsformål.

5.3 Formidling

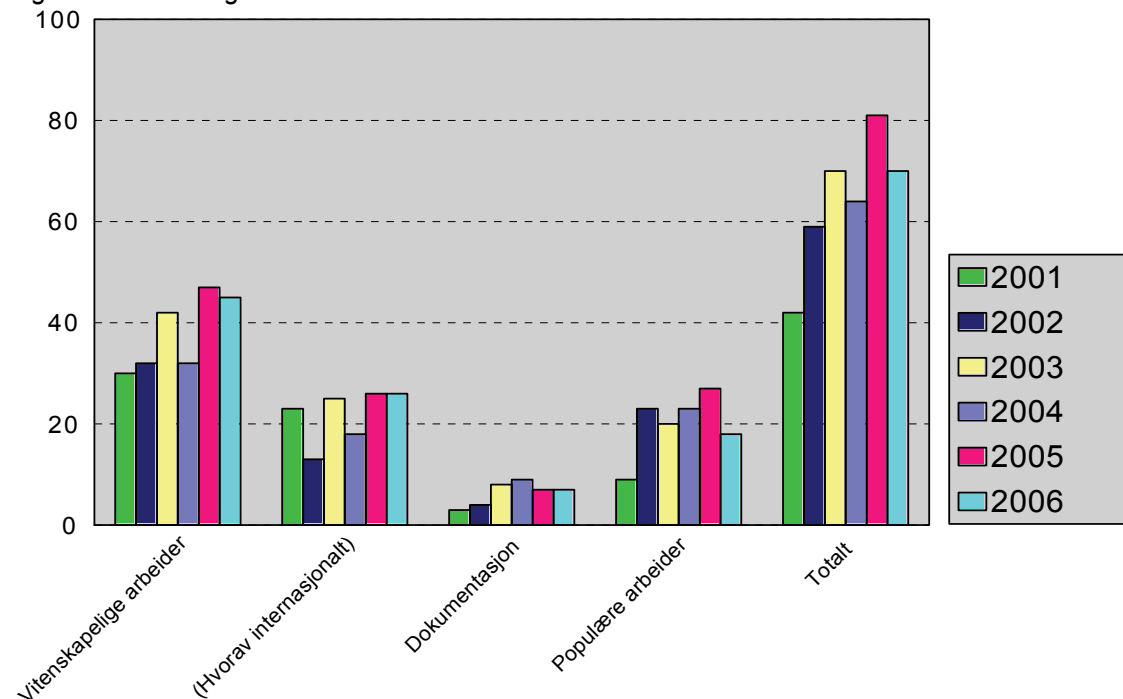
5.3.1 Publikasjoner

Instituttets medarbeidere har i alt publisert 70 arbeider i 2006. Av disse arbeidene er 45 klassifisert som vitenskapelige arbeider. 26 av disse ble publisert i internasjonale tidsskrifter eller bøker. I serien *SIRUS rapporter* er det publisert 5 arbeider, i serien *SIRUS skrifter* også 4 arbeider. En må regne med svingninger i disse tallene fra år til år.

7 publikasjoner knytter seg til dokumentasjon, hvorav to bare er publisert på vår nettside og 18 arbeider er av mer populær karakter.

Utviklingen fra 2001 til 2006 går frem av følgende figur:

Figur 6 Publisering

Kapittel 7 inneholder en komplett liste over publikasjoner i 2006.

5.3.2 Website

SIRUS driver en egen website, www.sirus.no, etablert pr.1. juli 2001. Siden er databasebasert og bygget på samme plattform som www.forebygging.no. Primært skal den fungere som en presentasjon av SIRUS og dets virksomhet. Den inneholder bl.a. oversikt over pågående forskningsprosjekter, presentasjon av nye resultater, årsmelding, oppdatert publikasjonsliste og sammendrag av forskningsrapporter og tidsskriftartikler.

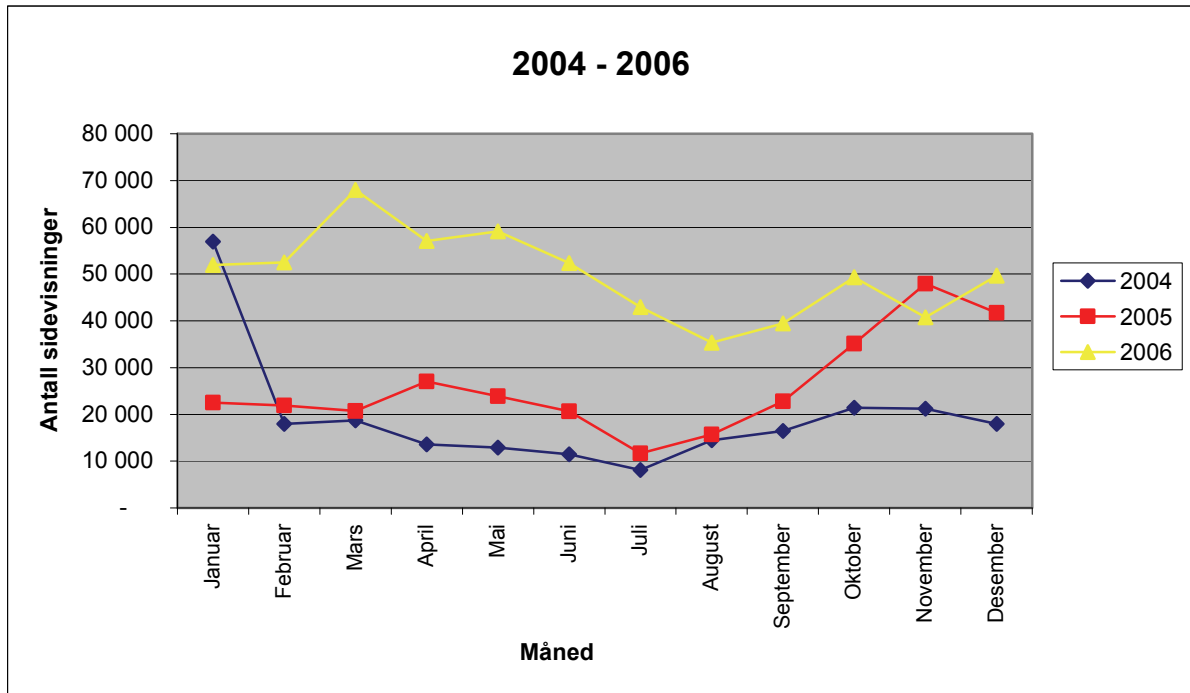
Publikasjoner fra SIRUS er lagt ut i sin helhet. Det gjelder bl.a. "Rusmidler i Norge" og SIRUS rapportserie. Statistikk blir lagt ut på statistikkdatabasen RusStat (<http://statistikk.sirus.no/>). Arbeider publisert andre steder blir så vidt mulig lagt ut også på SIRUS nettside, evt. ved hjelp av lenker.

Nettsiden fungerer i noen grad som en nettportal til andre relevante sider. En viktig portalfunksjon er til EMCDDAs sider.

Fra 2002 (første hele driftsår) til 2006 har antall sideoppslag økt fra 188 944 til 598 593. Utviklingen i bruken av www.sirus.no fremgår av figur 7. Det kan se ut som om antall oppslag i løpet av 2006 har stabilisert seg på rundt 45 000 pr måned, og at det har blitt en betydelig økning i trafikken fra og med oktober 2005 da det ble foretatt en konvertering av databasen.

Det har i løpet av 2006 vært jobbet med å legge om SIRUS nettsider og de nye sidene vil lanseres i løpet av våren 2007. De nye sidene vil være basert på en ny plattform. De vil være lettere å navigere i og ha en bedre presentasjon av den enkelte forsker, forskningsvirksomheten og publikasjonene.

Figur 7 Trafikk på nettsidene

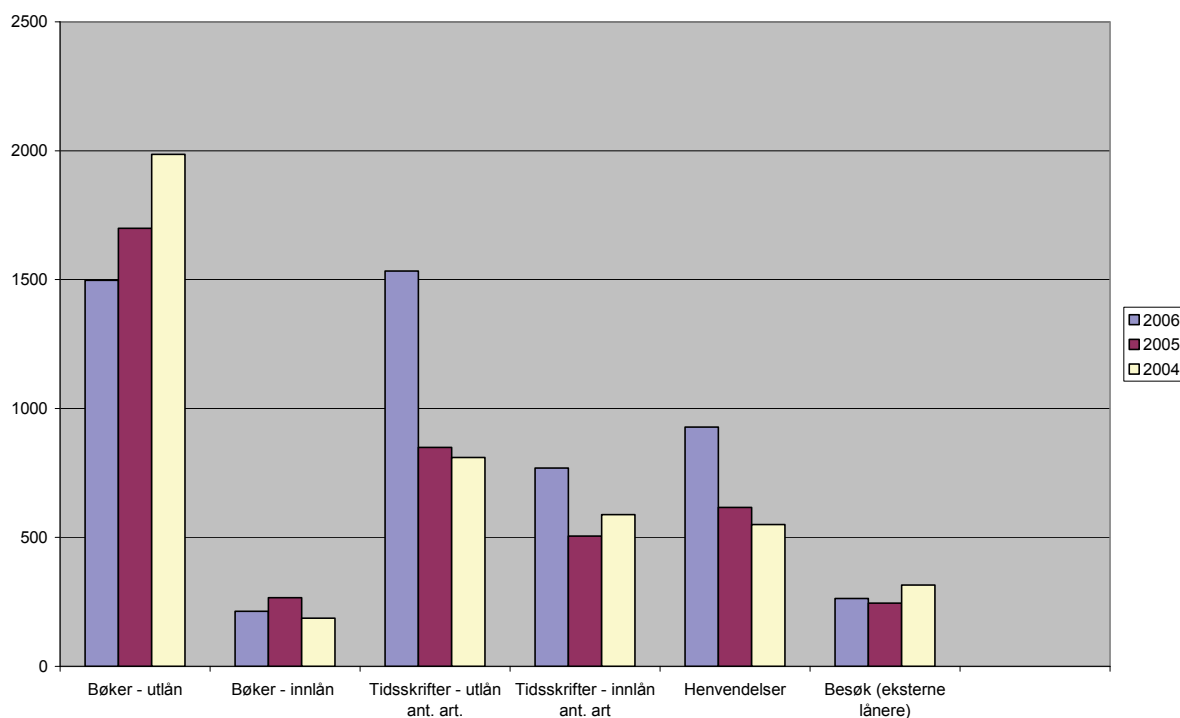

5.3.3 Det nasjonale kompetansebiblioteket

Instituttets bibliotek har status som nasjonalt kompetansebibliotek på rusmiddelfeltet. Det er et viktig senter for dokumentasjon for alle som i faglig eller organisatorisk sammenheng har behov for kunnskap om rusmiddelfeltet. En sentral brukergruppe er de regionale kompetansesentrene.

Biblioteket har en boksamling på ca. 10.000 bind og ca. 150 tidsskriftabonnementer. Biblioteket har dessuten tilgang til en rekke generelle og spesialiserte databaser. Følgende figur viser utviklingen i bruk av biblioteket:

Figur 8 Bruk av biblioteket

Biblioteket har deltatt i Bibsys-samarbeidet siden 2000. Bibsys er et biblioteksystem for norske universitet- og høgskolebibliotek, samt en del mindre fagbibliotek.

I 2006 har bibliotekets medarbeidere utarbeidet forslag til strategidokument for biblioteket.

Informasjon om biblioteket og tilgang til Bibsysbasene ligger på instituttets hjemmeside www.sirus.no. Biblioteket vil i løpet av 2007 utarbeide en ny informasjonsbrosjyre som vil gi en detaljert oversikt over tjenestene. På epostadressen bib@sirus.no mottar biblioteket henvendelser om bøker, tidsskriftartikler og emnesøk i databaser. Bibliotekets tjenester er gratis for alle.

Biblioteket er medlem av Elisad (European Association for Library and Information Specialists on Alcohol and Other Drugs). Elisad har en egen emneportal for kvalitetssikrede nettsteder på det europeiske rusmiddelfeltet (www.elisad.uni-bremen.de/). Emneportalen er et prosjekt som er finansiert av EU. Biblioteket bidrar løpende ved å kartlegge norske nettsteder.

5.3.4 Media, foredrag og annen formidling

Det drives en utstrakt informasjonsvirksomhet, dels initiert av SIRUS og dels som svar på pågang utenfra som til tider kan være stor. Fra instituttets side drives informasjonsvirksomheten gjennom forelesninger, foredrag, seminarinnlegg, deltakelse i paneldebatter osv. Dessuten besvarer instituttets ansatte en rekke henvendelser om rusrelaterte spørsmål fra fagpersonell på ulike hold i samfunnet, fra offentlige myndigheter, massemedier, organisasjoner og privatpersoner.

Sirus har i samarbeid med rus & avhengighet arrangert 4 åpne seminarer med fagdebatt om aktuelle emner innen rusfeltet. Målgruppen er bred og omfatter både forskere, forvaltningen, organisasjoner, behandlingpersonell og andre brukere av kunnskap innen feltet. Seminarrekken har i 2006 hatt vekslende besøk, fra ca. 25 til over 70 deltakere. SIRUS har i 2006 intensivert arbeidet med en informasjons- og formidlingsstrategi og en informasjonsrådgiver ble ansatt 1.10. 2006.

Media

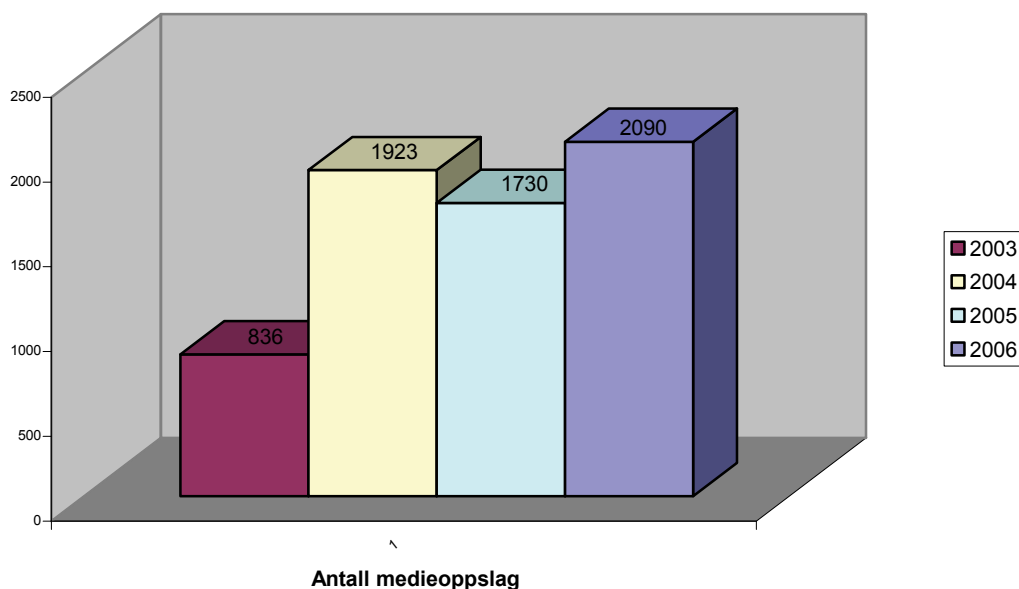
I følge statistikk fra Observer, er instituttet nevnt 2.090 ganger i media i løpet av 2006. Dette er en viss økning fra 2005, men mer enn en fordobling fra 2003. Dette reflekterer etter instituttets vurdering ikke bare en kvantitativ utvikling, men også en kvalitativ.

I følge Observers beregninger er den totale publikumsrekkevidden for SIRUS 157,9 millioner i 2006. Tallet er basert på summen av leser/seer/lyttertall for hvert enkelt oppslag der instituttet er nevnt. Det betyr at SIRUS har fått en bred dekning i riksdekkende medier i 2006.

Fordelt på medietyper har 66 % av oppslagene vært i nettmedier, 24 % i aviser, 5 % i radio, 3 % på TV og 2 % i andre medier.

Figuren viser utvikling i medieomtale.

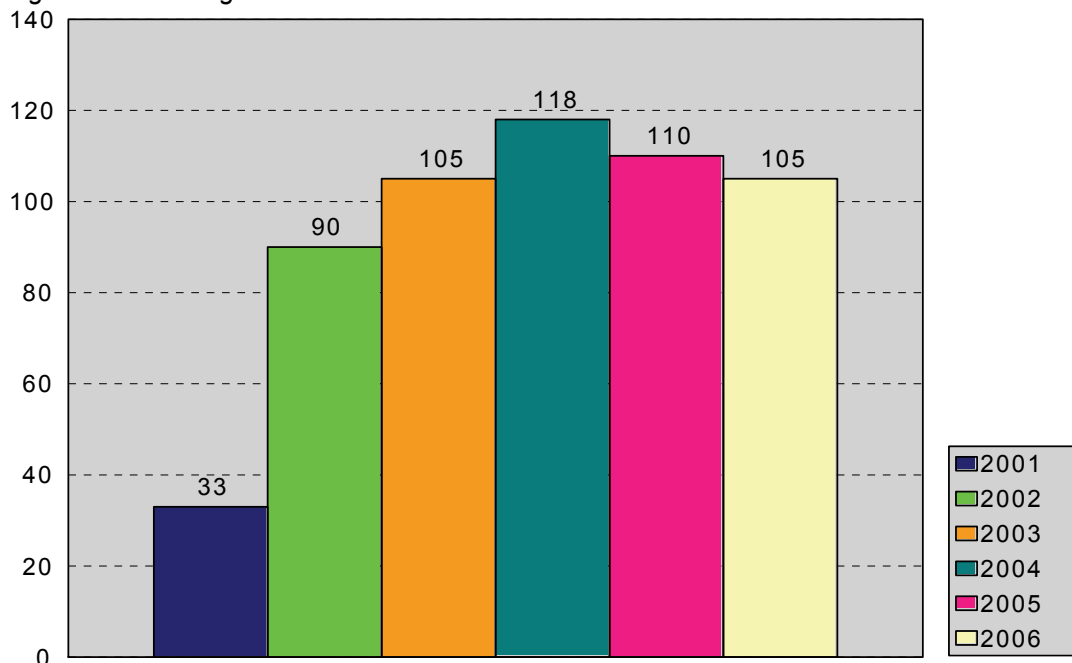
Figur 9 Antall medieoppslag

Foredrag, undervisning mv.

Instituttets medarbeidere driver, i tillegg til publiserte artikler og bøker, en betydelig formidlingsvirksomhet gjennom foredrag i ulike fora, innlegg ("papers") på fagkongresser og lignende. I tillegg bidrar de til undervisningen ved høyere læresteder og i ulike fagopplæringer. Kapittel 8.1 og 8.2 gir en detaljert oversikt over den enkeltes virksomhet på dette feltet. Figur 10 viser den samlede utviklingen i foredragsvirksomheten (inkludert innledninger på fagkongresser):

Figur 10 Foredrag mv.

Medarbeidere ved instituttet ga også i 2006 veiledning til studenter som arbeider med avhandlinger innenfor instituttets fagfelt. Dessuten gis det en viss bistand og veiledning til forskere ved andre institutter.

5.4 VIRKSOMHETEN FOR ØVRIG

5.4.1 Utredninger

Instituttet ble også i 2006 brukt av offentlige organer, særlig Helse- og Omsorgsdepartementet, i ulike former for utredningsarbeid. Instituttet har bl.a. ytet bidrag til departementets Statusrapport om Rusmiddelsituasjonen i Norge. SIRUS bistod videre Sosial- og helsedirektoratet med integrering av informasjon om rusmiddelklienter i Norsk Pasientregister. SIRUS bistod også direktoratet på områder som følger av at behandling for rusmiddelmissbruk er overført til spesialisthelsetjenesten. Medarbeidere gir veiledning til behandlingssenheter i forbindelse med evaluering av virksomhet. Flere medarbeidere ved SIRUS er også medlemmer i ulike referanse- og ressursgrupper, hovedsakelig knyttet til aktiviteter i Sosial- og helsedirektoratet.

5.4.2 Internasjonalt samarbeid utenom EMCDDA

Nordisk alkohol & narkotikatidsskrift (tidligere Nordisk Alkohol Tidsskrift) er et forum for nordiske rusmiddelforskere. Tidsskriftet utgis av Forsknings- og utvecklingscentralen för social- och hälsovården (Stakes) i Finland i samarbeid med NAD, og med bidrag fra Nordisk Ministerråd, Vinmonopolet, SIRUS, Folkhälsoinstitutet (S), Alkoholpolitisk Kontaktutvalg, Sundhedsministeriet (D) og Alko-Bolagen Ab (FIN). *Astrid Skretting* var leder av redaksjonsrådet i 2006 og *Elin K. Bye* er redaksjonsassistent

Anne Line Bretteville-Jensen er gjesteforsker ved University of Melbourne og samarbeider med Jenny Williams og Liana Jacobi, University of Melbourne, om videre undersøkelser av gateway-teorien.

Anne Line Bretteville-Jensen og *Hans Olav Melberg* fortsetter samarbeidet med professor Andrew Jones, Department of Economics and related studies, University of York om "gateway-teorien".

Astrid Skretting er medlem av organisasjonskomiteen for "The first Annual Conference of the International Society for the Study of Drug Policy" som vil bli arrangert i Oslo i mars 2007.

I Norden er *Nordiska nämnden för alkohol- og drogforskning* (NAD) det sentrale samarbeidsorganet. NAD har i 2005 avholdt flere konferanser og prosjektmøter med deltakelse fra instituttet. *Øyvind Horverak* er medlem av det vitenskapelige rådet i NAD.

Det organiserte samarbeidet utenfor Norden på alkoholområdet foregår i stor grad gjennom Kjetil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol (KBS), der *Elin K. Bye* er kasserer. *Sturla Nordlund* ledet valgkomiteen i 2006.

SIRUS er medlem av *The International Council on Alcohol and Addictions (ICAA)*, og av *Consortium of European Alcohol Research Centres*. Konsortiet ble etablert i 1997.

SIRUS er medlem i *European Association for Library and Information Services on Alcohol and Other Drugs (Elisad)*, der *Jorunn Moen* har vært styremedlem siden 2002 og president i perioden 2003 - 2006. SIRUS arrangerte Elisads 17th annual conference i oktober 2005 under tittelen "Habits of a lifetime".

Astrid Skretting og Elin K. Bye deltar i det europeiske prosjektet The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD).

Hilgunn Olsen har deltatt i et prosjekt i regi av NAD om brukerorganisering i Norden og Nederland

Grethe Lauritzen deltar i et nordisk nettverk og et internasjonalt samarbeid for utvikling og implementering av instrumentene Addiction Severity Index og Adolescent Assessment Dialogue.

Edle Ravndal er medlem av European Association for Centers of Clinical Substance Abuse Research (EASAR) som er en europeisk sammenslutning av kliniske forskningsmiljøer på rusfeltet. EASAR arrangerer årlige møter/seminar for sine medlemmer med innlegg fra aktuelle temaer på området.

Edle Ravndal er medlem av Det Vitenskapelige Rådet i Statens institusjonsstyrelse i Sverige som bevilger forskningsmidler til klinisk og epidemiologisk rusforskning i Sverige.

Edle Ravndal er medlem i the Scientific Committee for the European Conference on Rehabilitation and Drug Policy, Ljubljana, Slovenia, 2007.

Edle Ravndal er leder av arrangementskomiteen for the 10th International Symposium on Substance Abuse Treatment, Oslo, 2007

Karl Erik Lund deltar i flere nordiske samarbeidsprosjekter om tobakk. Ett om evaluering av metoder for røykeavvenning koordinert ved Centre for Tobacco Prevention ved Universitetet i Stockholm, ett om barns eksponering for passiv røyking koordinert av Kræftens Bekæmpelse i København. I tillegg assisterer Karl Erik Lund og Marianne Lund islandske myndigheter - Lýðheilsustöð/Public Health Institute of Iceland – med et evalueringsdesign som skal måle effekter av det forestående røykeforbudet som skal implementeres i juni 2007.

Karl Erik Lund deltar i et samarbeid for å lage vitenskapelig evalueringsdesign for den forestående lovgivningen om røykfrie serveringssteder i England. Cancer Research UK (CRUK).

Sturla Nordlund, Ingeborg Rossow og Ole-Jørgen Skog har deltatt i et internasjonalt prosjekt om evaluering av endringer av alkoholavgifter i nordiske land, ledet av Robin Room ved SoRAD i Stockholm

Sturla Nordlund er medlem av det vitenskapelige rådet ved Addiction Research Institute (IVO) i Rotterdam, Nederland.

Ingeborg Rossow deltar i et internasjonalt komparativt prosjekt om villet egenskade blant ungdom (Child and Adolescent Self-harm in Europe) ledet av Keith Hawton ved Oxford University

Ingeborg Rossow er medlem av WHO expert advisory panel on Drug Dependence and Alcohol Problems

Ingeborg Rossow deltar i et internasjonalt prosjekt om alkoholpolitiske endringer i Sverige, ledet av Harold Holder ved Prevention Research Institute i Berkeley, California

Ingeborg Rossow deltar i et internasjonalt prosjekt om effekt av narkotikapolitiske tiltak, ledet av Thomas Babor ved University of Connecticut

Ingeborg Rossow deltar i et nordisk prosjekt om utvikling av narkotikarelaterte skader i de nordiske landene, organisert av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning (NAD).

Ingeborg Rossow er medlem av det vitenskapelige rådet for alkohol- og narkotikas spørsmål ved det svenske Folkhelseinstituttet.

Ingeborg Rossow og Elin K. Bye deltar i et nordisk prosjekt "Alkohol i Östeuropa – ett folkhälsoperspektiv" (alkoholpolitikk, alkoholkonsum og alkohol relaterte skader), ledet av Thor Norström (Stockholms Universitet).

Øyvind Horverak deltar i et nordisk samarbeid knyttet til variasjon i alkoholforbruk med aldring i Finland, Norge og Sverige.

Jostein Rise samarbeider med professor Steve Sutton, University of Cambridge om risikoopplevelse og røyking

Jostein Rise samarbeider med professor Paschal Sheeran, University of Sheffield om utvidelser av teorien om planlagt atferd.

Bergljot Baklien, Hilde Pape, Ingeborg Rossow og Elisabet Storvoll deltar i et nordisk nettverk om evaluering av lokalt rusforebyggende arbeid

Gunnar Sæbø deltar i et nordisk nettverk om medialisering av religion og kultur.

Ellen J. Amundsen samarbeider med svenske forskere, Kerstin Käll ved Universitetssykehuset i Linköping og Ulric Hermansson ved Karolinska Institutet i Stockholm om vurderinger av om sprøytedeling forebygger videreføring av HIV smitte blant sprøytemisbrukere

Ingeborg Lund deltar i et nordisk prosjekt om bruk av skjenkesteder ledet av Jukka Törrönen ved SoRAD finansiert av NAD.

Ragnar Hauge og Astrid Skretting deltar i et nordisk prosjekt om "Formative moment i den nordiska misbrukar-vårdens historie".

Odd Hordvin er norsk koordinator i nettverket for den aktuelle narkotikasituasjonen i Skandinavia – NADiS.

5.4.3 Administrative saker

Som en følge av omorganiseringen av instituttets fagseksjon til tre faggrupper i mars 2006, har det vært nødvendig å gjøre enkelte endringer i instituttets økonomiinstruks, som ble fastsatt i 2005. Forskningslederne (lederne for faggruppene) har nå fått delegert budsjett disponeringsmyndighet – i tillegg til administrasjonssjefen og hovedbibliotekaren. For øvrig har økonomiinstruksens krav om a) en større grad av skriftlige bestillingsrutiner og b) dokumentasjon av budsjett disponeringsmyndighet i forbindelse med fakturabehandling, blitt fulgt opp.

Lønns- og regnskapsmedarbeiderne samt administrasjonssjefen deltok i juni 2006 på kundemøte ved instituttets regnskapssentral, Senter for statlig økonomistyring (SSØ) – Regionkontor Stavanger.

Innføringen av nytt lønns- og personalsystem (SAP) ved instituttet, et prosjekt som ledes fra SSØ sin side i forhold til alle deres kunder, er blitt utsatt fra 2006 til 2007.

På personalområdet har det i 2006 i hovedsak vært ordinær drift, inkl. bl.a. rekrutteringsarbeid og forberedelse av lokale lønnsforhandlinger (der forhandlingene gjennomføres av Helse- og

omsorgsdepartementet og de sentrale tjenestemannsorganisasjonene). Som et seniorpolitisk tiltak er det innenfor Fornyings- og administrasjonsdepartementets retningslinjer, gitt adgang til maksimalt uttak av ekstra fridager med lønn for seniorer over hhv. 62 og 65 år. Sykefraværet ved SIRUS gikk i 2006 ned til 4,2% fra rundt 5% de senere år.

Mht. arkiv benytter SIRUS det elektroniske journalføringssystemet DocuLive. All inn- og utgående post, samt en del interne dokumenter, skannes. Alle ansatte har tilgang til en egen søkemodul (web-søk), slik at de nå kan få skannede dokumenter opp på sine skjermer. Søkemodulen har også mulighet for gjenbruk av dokumenter. Hovedbibliotekar Jorunn Moen har funksjon som arkivleder ved instituttet.

5.4.4 Maskiner og utstyr

Instituttet fortsatte i 2006 moderniseringen av maskinparken. I tillegg til flere stasjonære PC-er, ble det kjøpt inn 2 bærbare maskiner, som lånes ut til de ansatte ved behov.

Det har blitt kjøpt inn en ny server i 2006 som skal drifte instituttets nye nettside, som lanseres i løpet av våren 2007.

SIRUS benytter Embassi AS til å drifte vårt datasystem.

Dataansvarlig ved instituttet har vært Anders Bryhni

6 FORSKNINGS- OG DOKUMENTASJONSPROSJEKTER

HOVEDOMRÅDE 1: RUSMIDDELMARKEDET

Prosjekt 1.1: ALKOHOLPOLITIKK OG ALKOHOLKONSUM I ET EUPERSPEKTIV

Ansvarlig: Sturla Nordlund

Medarbeider(e): Øyvind Horverak, Ingeborg Lund og Anders Ulstein

Samarbeidspartner(e): Forskere i de nordiske land, USA og Canada

Varighet: 1996-2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Det overordnede spørsmål i dette prosjektet er: Hvordan påvirkes Norges alkoholpolitikk av den europeiske integrasjonsprosessen, og hvilke konsekvenser vil dette ha for alkoholforbruket og de alkoholrelaterte skadene?

Det har vært ønskelig å få en samlet framstilling av den politisk/juridiske prosess som har pågått, og som fortsatt pågår i EU med tanke på å harmonisere regelverket i de ulike land. Som eksempler på slike prosesser er forhandlingene og domstolsavgjørelsene om alkoholmonopolenes stilling i de nordiske land, virkningene av privatiseringen av grossistmarkedet fra 1.1.96, og våre nabolands forhandlinger om de tollfrie kvotene for privat import, som resulterte med at Danmark, Finland og Sverige måtte akseptere fulle EU-kvoter fra 1.1.2004. Prisutviklingen, og særlig prisdifferensene til våre naboland (spesielt Sverige) vil det være interessant å følge over en lengre periode med tanke på å studere hvordan grensehandelen med alkohol varierer med denne prisdifferensen. Grensehandelen og forbruket av andre typer uregistrert alkohol er viktige temaer i den alkoholpolitiske diskusjonen. Dette prosjektet er derfor nært knyttet til flere andre prosjekter, f.eks. prosjektet "Grensehandel med alkohol" (prosjekt 1.3).

Etter hvert som alkoholpolitiske endringer innføres - både her i landet og i våre naboland - påvirkes også opinionen som så i sin tur kan påvirke den alkoholpolitiske utviklingen. Også endringene i opinionen er det derfor av interesse å følge.

En vesentlig side ved prosjektet er å studere hvordan de endringer som dels er vedtatt - og dels kan ventes å komme - på det politiske plan, vil slå ut i endringer i alkoholforbruket. En dokumentasjon av virkningene på alkoholforbruket av endringer i prisnivå og omsetningsformer for alkohol vil kunne få stor betydning for den alkoholpolitiske debatt, både i Norge og internasjonalt, spesielt innen EU.

Status: Det er tidligere publisert 5 rapporter, 4 internasjonale artikler og en engelskspråklig monografi (doktorgradgradsavhandling) fra dette prosjektet, samt at prosjektmedarbeiderne har deltatt i to internasjonale prosjekter som begge resulterte i engelskspråklige bøker. I 2004 ble arbeidet på dette prosjektet trappet ned, bl.a. fordi en av prosjektmedarbeiderne sluttet ved instituttet i 2003. I 2006 er en artikkel antatt for publisering i et internasjonalt tidsskrift.

Prosjektet fortsetter fra 2007 i felleskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Internasjonal alkoholpolitikk".

Resultater: Finland, Norge og Sverige reagerte ulikt da de nasjonale alkoholmonopolssystemene ble satt under press fra EU. På tross av felles alkoholpolitiske tradisjoner valgte de tre landene ulike

strategier framfor en felles nordisk i respons på EUs krav og i de påfølgende forhandlinger. En forklaring er at det nasjonale utgangspunktet for integrasjonsprosessen var forskjellig.

Det var en sterk økning i antall aktører i grossistmarkedet det første året etter at monopolet på import, eksport og engroshandel falt bort. Dette har ført til økt merkeutvalg, særlig når det gjelder vin, mens prisene på alkohol ikke endret seg i noen større grad.

Deltakelsen i EØS-samarbeidet, og det finske og svenske medlemskapet i EU, har ført til et økt press i alkoholliberal retning. I løpet av de årene som har gått siden EØS-avtalen trådte i kraft, har den fysiske tilgjengeligheten av alkohol økt i Finland, Norge og Sverige, mens alkoholprisene har blitt redusert. Det skjedde ikke betydelige endringer i alkoholkonsumet eller i skadeomfanget i løpet av den aktuelle perioden.

Resultater fra et nordisk prosjekt ble publisert i en SIFA rapport i 1999 og en artikkel i 2001. Der presenteres sammenlignbare data fra Danmark, Finland, Norge og Sverige om drikkevaner og holdninger til alkoholrelaterte spørsmål. Planen er at denne undersøkelsen skal gjentas om noen år for å se om endringene blir annerledes i EU-landene enn i Norge.

En engelskspråklig bok ("Broken Spirits. Power and Ideas in Nordic Alcohol Control") ble publisert i 2000 med resultater fra det såkalte SNAPS-prosjektet. Boken tar for seg ideene bak, og utviklingen av, de nordiske landenes alkoholpolitikk gjennom hele det 20. århundre, med spesiell vekt på utviklingen de senere år i forbindelse med integrasjonsprosessen i Europa, endringer i markedsstrukturene og endringer i holdningene. Målet er å forstå endringene på dette feltet i lys av mer generelle endringer i samfunnet.

En doktorgradsavhandling (Trygve Uglands) viser bl.a. at alkoholpolitikken i de nordiske land er mindre unik i dag enn den var i 1990. Dette skyldes endringer i de nordiske land, men også at oppmerksomheten omkring alkoholrelaterte skader har økt i EU.

Grensehandelen, særlig fra Sverige, og forbruket av rusbrus, er også avhengig av vedtak i EU og i ESA. SIRUS har også studert utviklingen på disse områdene (se prosjekt 1.3 og 2.23).

Publisering/formidling i 2006: Foredrag.

Prosjekt 1.3: GRENSEHANDEL MED ALKOHOL

Ansvarlig: Sturla Nordlund

Medarbeider(e): Øyvind Horverak, Ingeborg Lund, Anders Bryhni, Ingeborg Rossow og Ole-Jørgen Skog

Samarbeidspartner(e): Forskere fra de andre nordiske land

Varighet: 1995-2006

Finansiering: SIRUS og Sosial- og helsedirektoratet

Tema: Alkoholavgiftene er et viktig alkoholpolitisk virkemiddel, men det har sine begrensninger. Særlig er det avhengig av avgiftsnivået i våre naboland, spesielt Sverige. Grensehandelen tiltar med økende prisforskjell mellom landene, men er også påvirket av endrede kvotebestemmelser for import, og andre faktorer. Slike endringer var drivkreftene bak den store økning man fikk i grensehandelen fra Tyskland til Danmark i slutten av 80- og begynnelsen av 90-årene, noe som resulterte i betydelige reduksjoner i ølavgiftene i Danmark. Tilsvarende førte grensehandel mellom Danmark og Sverige til at Sverige reduserte avgiftene på "starköl" med 39 prosent fra 1.1.1997, og avgiftene på vin 19 prosent fra 1. desember 2001. Fra 1.1.2004 ble fulle EU-kvoter for privat import av alkohol ved reiser gjeldende i de tre nordiske EU-land. Danmark reduserte brennevinavgiftene med 44 prosent fra 1.10.2003, og Finland gjorde det samme fra 1.3.2004 samtidig som de også reduserte avgiftene på vin og øl. I Sverige har en regjeringsoppnevnt

kommisjon (Härstedt-kommisjonen) foreslått å redusere alkoholavgiftene kraftig, men dette er foreløpig ikke vedtatt. Selv om Norge ikke er EU-medlem vil grensehandelen være en faktor som åpenbart også kan påvirke Norges avgiftsnivå. Prosjektet tar sikte på å følge utviklingen av prisene i de ulike land og grensehandelen, samt den alkoholpolitiske dynamikken i denne utviklingen.

Status: På bakgrunn av data fra Vinmonopolet og Systembolaget om omsetningen i de enkelte butikker fra 1990 til 1997, samt prisindekser for vin og brennevin for samme periode, ble det gjort beregninger av endringene i grensehandelen. Resultatene ble publisert i en SIFA rapport i 1999, og en artikkel på engelsk i 2000. Utviklingen er også fulgt ved hjelp av surveydata, og utviklingen fram til 2002 ble presentert i en artikkel i 2003. Det ble i 2004 innhentet nye data om grensehandelen. Disse vil publiseres i en artikkel som er antatt i et internasjonalt tidsskrift. Det pågår også et nordisk prosjekt om dette temaet der SIRUS er representert i prosjektgruppen. I 2005 ble det også startet et monitoreringsprosjekt som innhenter data to ganger årlig om uregistrert alkoholforbruk (se prosjekt 6.10). Data fra dette prosjektet er lagt ut på vår webside.

Prosjektet vil fra 2007 bli slått sammen med prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Registrert og uregistrert alkohol- og tobakksforbruk (forsyningskilder).

Resultater: Undersøkelsen basert på Vinmonopolets og Systembolagets omsetningsutvikling i grenseregioner viser at nordmenns grensehandel i Sverige økte i hele perioden fra 1991 til 1997. Resultatene tyder videre på at det særlig er den delen av befolkningen som bor nærmest grensen som reagerer som forventet på endringer i det relative prisforholdet på norsk og svensk alkohol. I tillegg kan det se ut til at grensehandelen med alkohol påvirkes av endringer i prisforholdet på andre varer, bl.a. matvarer.

Surveydata tyder på en særlig sterk økning i nordmenns grensehandel i Sverige fra 1999 til 2002. Flere forhold bidro til dette, særlig nedsettelse av øl- og vinavgiftene i Sverige, at Systembolagbutikkene ble lørdagsåpne igjen fra 1.7.2001, og at vekslingskursen for svenske kroner utviklet seg gunstig for nordmenn, spesielt høsten 2002 da kursen kom under 0,80. I 2004 var vekslingskursen mindre gunstig og grensehandelen falt.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag og på SIRUS' webside.

Prosjekt 1.4: NARKOTIKAMARKEDET I OSLO

Ansvarlig: Anne Line Bretteville-Jensen

Varighet: 1993 - 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Formålet med prosjektet er å studere det illegale narkotikamarkedet generelt og heroinmarkedet i Oslo spesielt. En første målsetting har vært å øke kunnskapen om rusmiddelbruken, finansiering og betalingsmåter hos den enkelte misbruker, så vel som priser og nyrekruttering og se disse faktorene over tid og eventuelt i forhold til endring i kontrollpolitiske tiltak. Det har skjedd forandringer på selgersiden i markedet og en sterk reduksjon i prisen på heroin og amfetamin. Spørsmål av interesse er bl.a. hvilke virkninger slike drastisk prisfall har hatt for bruken av heroin og andre narkotiske stoffer, for kriminalitet, nyrekruttering og "avgang" fra markedet. Det er herunder blitt arbeidet med å estimere priselastisitet for heroin. Økonomiske faktorerers innvirkning på rusmiddelbruken er interessant for bl.a. å vurdere effektiviteten av narkotikapolitiske tiltak.

Data er innhentet ved intervjuing av sprøytemisbrukere, gjennom offentlig statistikk og gjennom skjemaer fylt ut av Narkotikapolitiet i Oslo.

Status: Analyser er blitt foretatt og en ny artikkel er skrevet. Dataene har også blitt benyttet i andre prosjekter ved SIRUS, blant annet ved estimering av antall sprøytemisbrukere.

Prosjektet fortsetter i 2007 i felleskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Narkotikamarkedet".

Resultater: Den nominelle prisen på heroin og amfetamin har fortsatt å falle. Dersom man justerer denne prisen med fallet i gjennomsnittlig renhet for heroin, ser man imidlertid en utflating av prisene siden 2001. Antall sprøytemisbrukere har trolig blitt noe redusert de senere årene og lå i 2005 på anslagsvis 8200-12500 personer.

Publisering/formidling i 2006: Artikkel og foredrag.

Prosjekt 1.6: METANOLSAKEN OG SPRITSALGET PÅ VINMONOPOLET

Ansvarlig: Øyvind Horverak

Medarbeider(e): Øyvind Omholt Alver

Varighet: 2003-2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Sommeren/høsten 2002 ble det oppdaget at det ble omsatt illegal metanolinnholdig sprit i Norge. Vi vil se på om kunnskapen om at noe av den illegale spriten som ble omsatt i Norge inneholdt metanol, fikk konsekvenser for Vinmonopolets salg av brennevin.

Status: Prosjektet er avsluttet.

Resultater: Det ble beregnet at salget av brennevin over disk i Vinmonopolets butikker i tidsrommet oktober 2002-mars 2004 økte med 5 prosent som en følge av metanolsaken. Resultatene er publisert i SIRUS-rapport nr. 4/2004.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 1.8: PRISFØLSOMHET FOR ETTERSPORSSEL AV TOBAKK

Ansvarlig: Anne Line Bretteville-Jensen

Samarbeidspartner(e): Erik Biørn, UiO og Randi Selmer, Folkehelseinstituttet

Varighet: 2005-2007

Finansiering: SIRUS

Tema: Nærmere 38.000 personer har deltatt 3 ganger i undersøkelsene foretatt i regi av Statens Helseundersøkelser (SHUS) der de blant annet har besvart spørsmål om røyking. Dataene inneholder i tillegg opplysninger om enkelte sentrale helseparametere, mosjon samt opplysninger rundt arbeidsforhold. Disse dataene er koblet mot opplysninger om inntekt, utdanning, yrkesstatus og husholdningstype. Viktige problemstillinger i analysene vil være:

1. Forklare etterspørselen etter sigaretter/tobakk blant de som røyker. Her vil pris og inntekt være sentrale variable, men det vil også være viktig å "kontrollere" for kjønn, alder, utdanning, egen inntekt, husholdningens samlede inntekt, husholdningens størrelse og sammensetning (antall barn under 16 år) samt egen helse og mosjon og se på disse variablenes betydning for forbruket. Ved at man har opplysninger om samme person på 3 tidspunkt vil det være mulig å lage indikatorer for avhengighet og "kontrollere" også for dette. Man kan i tillegg undersøke om priselastisiteten er forskjellig blant ulike undergrupper i utvalget.

2. Undersøke om dataene kan si noe om faktorer som er viktig for røykestopp.

Vil man finne at pris og inntekt er viktige variable også her, eller er helseindikatorene, utdanning etc. av mer avgjørende betydning? Ved å sammenligne gruppene av daglig røykere, aldri røykere og eks-røykere kan man trolig kunne si noe mer om betydningen av de ulike faktorene. Siden data for den enkelte er samlet inn over en 10-12 års periode kan røykekarrieren studeres nærmere.

Status: Data er koblet og kvalitetssikret. Analyser av begge de overnevnte problemstillingene er påbegynt.

Resultater: Foreløpig ingen

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 1.9: EN KVALITATIV STUDIE AV HEROINMARKEDET

Ansvarlig: Mette Irmgard Snertingdal og Anne Line Bretteville-Jensen

Varighet: 2005-2006

Finansiering: SIRUS/ Justisdepartementet

Tema: På hvilken måte er heroinmarkedet i Norge organisert? Hva kan heroinselgere og importører fortelle oss om markedets arbeidsdeling og eventuelle nettverk? Hvordan har forholdene på selgersiden utviklet seg over tid? Studien tar sikte på kvalitative dybdeintervju med personer som antas å ha viktig kunnskap om heroinmarkedet. Denne undersøkelsen inngår som et delprosjekt av Narkotikamarkedet i Oslo (se prosjekt 1.4), hvor også datamaterialet samlet inn gjennom sprøytemisbruker som oppsøker sprøyteutdelingen i Oslo og heroinbeslag registrert av NYE KRIPOS skal benyttes.

Studien bygger på 24 kvalitative intervjuer med straffedømte i heroinsaker, to intervjuer av selgere i "det fri", og fem intervjuer med polititjenestemenn som har fulgt utviklingen av heroinmarkedet over tid. Fengselsintervjuene er foretatt ved fire ulike fengsler i østlandsområdet. Det er fem kvinner og 21 menn i utvalget. 13 av informantene er norske og 13 er av en annen etnisk opprinnelse.

Status: Datainnsamling og analyser er foretatt som planlagt. En rapport er utarbeidet.

Prosjektet fortsetter fra 2007 i felleskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Narkotikamarkedet".

Resultater: Studien gir analyser av fire ulike arbeidsoppgaver i heroinomsetningen: Kurerer, mottakere og oppbevarere, mellomnivåselgere og detaljistselgere. De straffedømtes historier viser at det finnes en fleksibilitet mellom noen arbeidsoppgaver i heroinomsetningen. I tillegg er det å ha utført arbeidsoppgaver knyttet til omsetningen av andre narkotiske stoffer før og samtidig med heroin, noe som ble fortalt av aktørene både på et salgsnivå og på et importnivå. I denne sammenheng trekkes spesielt hasj og amfetamin frem. Dette peker mot at det finnes en fleksibilitet mellom arbeidsoppgavene innenfor et større narkotikamarked.

Publisering/formidling i 2006: Ingen.

HOVEDOMRÅDE 2: RUSMIDDELBRUK OG RUSMIDDELKULTUR

Prosjekt 2.1: UNGDOM OG RUSMIDLER

Ansvarlig: Astrid Skretting

Medarbeider(e): Jann-Henrik Bardal, Anne Line Bretteville-Jensen, Elin K. Bye

Varighet: 1968 - 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Prosjektet tar sikte på å følge utviklingen i ungdoms bruk av tobakk og ulike typer legale og illegale rusmidler, samt holdning til narkotika. Det er foretatt årlige postale spørreskjemaundersøkelser blant ungdom i Oslo i aldersgruppa 15-20 år fra 1968. Fra 1990 er det foretatt parallelle landsomfattende undersøkelser som også omfatter Oslo. I 1998, 2002 og 2006 omfattet undersøkelsen også aldersgruppa 21-30 år.

Status: Arbeidet i 2006 har bestått av den årlige innsamlingen av data i aldersgruppa 15-20 år og 21-30 år ved hjelp av postsendte spørreskjema og registrering av innkomne svar, samt analyse av data. Framdriften følger de oppsatte planer.

Prosjektet vil fra 2007 inngå i to større prosjekter som omfatter rutinemessig innsamling av data gjennom ulike befolkningsundersøkelser og analyse av disse; "Oppdatering og kvalitetssikring av databank og rutinemessig dokumentasjon" og "Rusmiddel - og tobakksatferd i ulike befolkningsgrupper".

Resultater: De årlige ungdomsundersøkelsene viser at det i siste halvdel av 1990-/begynnelsen av 2000-tallet var en økning i andel unge i alderen 15-20 år som oppga at de noen gang hadde brukt cannabis. Resultatene fra de siste årene kan imidlertid tyde på at økningen nå har stoppet opp og at andelen som oppgir å ha brukt cannabis har gått noe ned. Andelen på landsbasis har i de siste åra vært omkring 13-17 %, mens den tilsvarende andelen i Oslo har vært omkring 20 %. Undersøkelsene viser at det heller ikke lenger er en økning i akseptering av cannabis, slik vi så på slutten av 1990-tallet. På landsbasis har det i de siste år vært omkring 7-10 % som oppgir at de mener hasj burde kunne selges fritt her i landet, mens 10-11% oppgir at de kunne tenke seg å prøve hasj hvis det ikke var fare for å bli arrestert av politiet. De tilsvarende andelenene for Oslo var i 2006 henholdsvis 7 % og 14 %. Når det gjelder bruken av andre narkotiske stoffer har det i de seinere år vært omkring 3-4 % i aldersgruppa 15-20 år på landsbasis og 2-4 % i Oslo som oppgir at de har brukt amfetamin noen gang. Andelen som oppgir å ha brukt ecstasy ser ut til å ha stabilisert seg på omkring 2 % både på landsbasis og i Oslo.

Videre viser de årlige ungdomsundersøkelsene at det gjennomsnittlige forbruket av alkohol i aldersgruppa 15-20 år var stabilt i første halvdel av 1990-tallet og at det fant sted en relativt stor økning på slutten av 1990-årene. Forbruket de siste par år ser imidlertid nå ut til å gå noe ned.

Data for aldersgruppa 21-30 år viser naturlig nok at andelen som oppgir å ha brukt de ulike stoffene noen gang, er høyere enn for 15-20 åringer og at det skjedde en klar økning fra 1998 til 2006.

Publisering/formidling i 2006: Resultater fra de årlige ungdomsundersøkelsene er lagt ut på www.sirus.no og er publisert i Rusmidler i Norge. Det er ellers holdt foredrag der resultatene fra undersøkelsene er presentert, samt at de er brukt i undervisning. Resultater er også formidlet til EMCDDA.

Prosjekt 2.3: EUROPEAN SCHOOL SURVEY PROJECT (ESPAD)**Ansvarlig:** Astrid Skretting**Medarbeider(e):** Elin K. Bye**Samarbeidspartner(e):** Den internasjonale delen av prosjektet foregår i regi av Centralförbundet för alkohol och narkotikaupplysning (CAN) i Sverige med støtte fra Europarådets samarbeidsorgan for narkotikas spørsmål, Pompidougruppen og EMCDDA. Omkring 35 europeiske land inngår i undersøkelsen.**Varighet:** 1994 - 2006**Finansiering:** SIRUS**Tema:** Komparativ europeisk skoleundersøkelse blant 15-16 åringer om bruk av tobakk og rusmidler.**Status:** Det er til nå gjennomført tre datainnsamlinger, 1995, 1999 og 2003. Data er analysert og formidlet til CAN som er ansvarlig for utarbeidelse av den internasjonale rapporten. Det er utarbeidet nasjonale rapporter på bakgrunn av de norske undersøkelsene, den siste i 2003.

Prosjektet vil fra 2007 inngå i to større prosjekt som omfatter rutinemessig datainnsamling gjennom befolkningsundersøkelser og analyse av disse; "Oppdatering og kvalitetssikring av databank og rutinemessig dokumentasjon" og "Rusmiddel- og tobakksatferd i ulike befolkningsgrupper". Det planlegges en ny datainnsamling i 2007.

Resultater: Undersøkelsen i 2003 viste at omkring 60 % av 15-16 åringene oppga at de hadde røykt tobakk minst en gang i sitt liv. Omkring 30 % hadde røykt i løpet av de siste 30 dager og 18 % hadde drukket alkohol seks ganger eller mer i samme tidsrom. Omkring 9% rapporterte at de hadde brukt cannabis, mens det var omkring 1% som noen gang hadde brukt andre narkotiske stoffer. I underkant av 5 % oppga at de hadde sniffet løsemidler.**Publisering/formidling i 2006:** Foredrag og undervisning.**Prosjekt 2.4: DEN VOKSNE BEFOLKNINGS DRIKKEVANER****Ansvarlig:** Sturla Nordlund**Varighet:** 2004-2006**Finansiering:** SIRUS og Vinmonopolet**Tema:** Prosjektet er en videreføring av de landsomfattende intervjuundersøkelser som tidligere er foretatt i 1956, 1962, 1966, 1968, 1973, 1979, 1985, 1991, 1994 og 1999. En ny undersøkelse ble gjennomført i 2004. Disse undersøkelsene er ment å gi datagrunnlag for belysning av en rekke forskjellige problemstillinger. En hovedproblemstilling for prosjektet er å skaffe kunnskaper om norske alkoholvaner og holdninger som den offisielle alkoholstatistikken, eller andre data, ikke kan gi. Siden 1985 er det også samlet inn data om enkelte andre stoffer som f.eks. tobakk, sovetabletter, beroligende midler og hasj/marihuana, og fra 1994 også om amfetamin, kokain og heroin. Mye av de samme typer data er innhentet ved den siste undersøkelsen som ved de tidligere, slik at lange tidsserier oppnås. I tillegg er det i hver undersøkelse tatt inn spørsmål som kan belyse aktuelle temaer eller som er av betydning for spesielle prosjekter. Disse vil ikke nødvendigvis bli gjentatt for å få tidsserier.

Status: Datainnsamlingen ble foretatt høsten 2004 av MMI. Et landsrepresentativt utvalg på 3 192 personer i alderen 15 år og over ble intervjuet. Datamaterialet utgjør en ressurs for alle forskerne ved instituttet. Det er brukt, og vil bli brukt, i mange av instituttets prosjekter og publikasjoner. Det brukes også til å besvare mange av de henvendelser instituttet får fra andre forskere, fra media, politikere, organisasjoner og privatpersoner.

Prosjektet vil fra 2007 bli slått sammen med prosjekter som også har landsomfattende repeterte datainnsamlinger som sin hovedaktivitet. Det vil da hete "Oppdatering og kvalitetssikring av databank og rutinemessig dokumentasjon".

Resultater: Det er vanskelig å referere enkeltresultater fra en så "bredspektret" undersøkelse. Dataene vil bli brukt i mange sammenhenger og enkelte resultater basert på dette datamaterialet er omtalt under andre prosjekter

Publisering/formidling i 2006: Data fra denne undersøkelsen er brukt i flere foredrag og "papers" ved forskerkonferanser. Ulike deler av datamaterialet er også brukt i artikler og annen formidling referert under andre prosjekter (se bl.a. prosjekt 1.1 og 1.3). Også deler av vår rapportering til EMCDDA er basert på data fra prosjektet (se prosjekt 6.1).

Prosjekt 2.7: NARKOTIKASITUASJONEN I KOMMUNENE

Ansvarlig: Ellen J. Amundsen

Medarbeider(e): Krisitn Buvik, Marte K. Ø. Lund

Varighet: 1992 - 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: SIRUS har årlig innhentet informasjon om narkotikasituasjonen i kommunene siden 1992 og fra 2002 er undersøkelsen landsdekkende. I rapportskjemaet gis det et anslag over antallet brukere av narkotiske stoffer i kommunen, hvorvidt det er registrert noen økning i antall brukere, endringer i tilgangen på stoffer og prioriteringen av narkotikarettet arbeid i etaten i løpet av året mv.

Status: Det ble tatt inn noen nye spørsmål i skjemaet for 2005 om klienter i ulike behandlingstiltak. For øvrig ble det gjennomført en vanlig datainnsamling. Innrapportering var treg før sommeren, men samlet ble svarprosenten høy etter flere purringer

Prosjektet vil fortsette i 2007 under navnet "Rusmiddelsituasjonen i kommunene".

Resultater: Hovedtyngden av kommunene oppgav at det ikke hadde skjedd noen endring i bruken av ulike narkotiske stoff eller inntaksmåte fra 2002 til 2004. 44 % av de 336 kommunene som svarte i 2004 oppga at de hadde en rusmiddelpolitisk handlingsplan, mot 38 % 2003 og 28 % 2002. Ca en firedel av kommunene hadde rusmiddelkonsulenter, og 16 % hadde oppsøkende tjeneste eller utekontakt. 23 % av kommunene hadde boligtilbud til rusmiddelmissbrukere, mens 18 % hadde lavterskel omsorgstilbud i sin kommune. I 2004 svarte 33 kommuner at de hadde et eget opplegg for sprøyteutdeling. I over halvparten av kommunene oppga helse- og sosialetaten at alkohol var det største problemet for både voksne og ungdom. Politiet vurderte narkotikabruk som mer alvorlig enn sosialetatene.

Publisering/formidling i 2006: Nettrapport

Prosjekt 2.9: HVEM DRIKKER HVA, NÅR – OG TIL HVA?**Ansvarlig:** Øyvind Horverak**Medarbeider(e):** Elin K. Bye**Varighet:** 1999-2006**Finansiering:** SIRUS

Tema: På grunnlag av data som er samlet inne av SIFA/SIRUS i 1973-2004, vil vi studere drikkevanene i ulike sosiale grupper, og om materialet gir støtte til en påstand om at kontinentale drikkevaner er i ferd med å bre seg i Norge. Det ble i 2003 vedtatt å utvide undersøkelsen til også å omfatte de data SIRUS hentet inn ved den landsomfattende intervjuundersøkelsen i 2004.

Status: Et utkast til rapport foreligger og vil bli publisert i løpet av kort tid. Prosjektet vil avsluttes i løpet av våren 2007 og inngå som en del av et nytt hovedprosjekt kalt "Rusmiddel- og tobakksatferd i ulike befolkningsgrupper".

Resultater: 62 % av drikkesituasjonene var knyttet til fredag og lørdag i 2004, mot 46 % i 1973. Det totale alkoholforbruket har gått opp, og det er blitt vanligere å drikke mer når man drikker. Øl og vin har økt sin popularitet på bekostning av brennevin.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag

Prosjekt 2.14: BRUK AV NARKOTIKA I NORSKE FENGSLER OG SONINGS VIRKNING PÅ NARKOTIKAMISBRUK OG MISBRUKER-KARRIERE**Ansvarlig:** Einar Ødegård**Medarbeider(e):** Hans Olav Melberg**Varighet:** 1997-2009**Finansiering:** SIRUS

Tema: Prosjektets siktemål er å undersøke omfanget av rusmiddelmisbruksproblemer blant innsatte og studere effekten fengselsstraff har på bruk av rusmidler.

Status: Det arbeides med to artikler.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 2.18: SPILLEADFERD OG SPILLEAVHENGIGHET I NORGE**Ansvarlig:** Ingeborg Lund**Medarbeider(e):** Sturla Nordlund, Ingeborg Rossow, Marianne Hansen

Varighet: 2001-2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Omsetningen på spillemarkedet i Norge har økt meget sterkt de siste 15-20 år, og det er grunn til å tro at dette har gitt seg utslag i at langt flere har fått problemer av ulik art i forbindelse med sin spilling. En viss andel vil også, ut fra internasjonale kriterier, kunne sies å være spilleavhengige. En sentral problemstilling i dette prosjektet er å estimere denne andelen. I tillegg vil vi også kartlegge "normalbefolkningens" spilleadferd, finne hvordan adferden er fordelt i befolkningen, hvordan innsats og tap er fordelt, osv. Av spesiell interesse er det å få vite litt om spilleadferd og -problemer blant ungdom, og vi inngikk derfor et samarbeid med NOVA som tok med en del spørsmål om dette emnet i sin ungdomsundersøkelse som ble gjennomført i februar 2002. En annen gruppe som sies å drive mye med pengespill er de kriminelle. Vi har derfor også fått med noen få spørsmål om dette temaet i en undersøkelse som ble gjennomført på hele fengselspopulasjonen i 2002 (se prosjekt 2.14).

Status: Høsten 2002 ble det er innhentet data fra et representativt utvalg på, i utgangspunktet, 10 000 personer i alderen 15-74 år fra hele landet. Svarprosenten ble 55, og en rapport ble publisert i juni 2003. Også analysene av data fra NOVAs ungdomsundersøkelse er ferdig og en rapport ble publisert i februar 2003. Begge rapportene ble levert i henhold til oppdragsgivers tidsplan. I 2004 og 2005 ble det gjort videre analyser av datamaterialet, og resultater fra 2002-undersøkelsen har blitt presentert og publisert internasjonalt.

Prosjektet fortsetter i 2007 under navnet "Pengespill og pengespillproblemer i Norge".

Resultater: Undersøkelsen viser at pengespill er svært utbredt i Norge. Over 80% av den voksne befolkning deltok i pengespill i 2002, mens 41% deltok så ofte som en gang i uka. Andelen dagligspillere utgjorde likevel kun 1,4% av spillerne. Blant normalspillere var lotterier, og særlig Lotto, den mest utbredte spilltypen.

Ut fra den målemetoden vi har brukt (NODS) hadde 0,7 ($\pm 0,2$)% av vårt utvalg hatt pengespillproblemer eller -patologi i løpet av det siste året, mens 1,4 ($\pm 0,3$)% hadde eller hadde hatt problemer eller patologi noen gang i løpet av livet. Overført til befolkningen utgjør dette ca 49 000 personer over livstiden, og 24 500 personer siste 12 måneder. Problemspill var mer utbredt blant menn, personer under 25 år, og personer med annen etnisk bakgrunn, enn blant kvinner, personer over 25 år og personer født i Norge. Den mest utbredte spilltypen blant problemspillere var pengeautomater. De 0,7% av utvalget som hadde nåværende problemer oppga utgifter til pengespill som tilsvarte 13% av det som totalt ble brukt på spill. Problem- og patologiske spillere var også vesentlig mer optimistiske i forhold til vintersjanser, hadde startet med pengespill vesentlig tidligere og langt oftere hatt en tidlig gevinst enn andre. I tillegg oppga de oftere at pengespill hadde gjort dem nervøse eller urolige, at de savnet andre menneskers selskap, at de hadde foreldre eller andre familiemedlemmer med pengespillproblemer, og at de hadde dårlig helse.

Blant menn som satt i fengsel i desember 2002 hadde over 11% tegn på spilleproblemer, mens andelen blant kvinner var i underkant av 5%. I likhet med befolkningen for øvrig var det større problemer blant unge enn blant eldre.

Studien av ungdom viste at det blant 13-19 åringer var nærmere tre av fire som hadde satset penger på pengespill i løpet av siste år, flertallet av disse spilte mindre enn et par ganger per måned. Den tiendedelen av ungdom som spilte mest, sto for mer enn halvparten av alt pengespill blant ungdom. Spill på gevinstautomater var det mest utbredte spillet og sto for en tredjedel av det totale omfanget. Til tross for 18-års aldersgrense var spill på automater like utbredt blant ungdom under 18 år som blant dem over 18, og nærmere en av fem tenåringer spilte på gevinstautomater en gang i uka eller oftere. I alt 3,2 % av tenåringene ble, etter strenge kriterier, vurdert å ha pengespillproblemer. I denne gruppen var et stort flertall gutter. Ungdom med venner som spilte ofte på automater, ungdom i lavinntektsfamilier, og ungdom med problematferd var overrepresentert blant problemspillerne.

Publisering/formidling i 2006: Artikkel og foredrag

Prosjekt 2.19: BEREKNING AV OMFANG AV NARKOTIKAMISBRUK OVER TID**Ansvarlig:** Ellen J. Amundsen/Anne Line Bretteville-Jensen**Medarbeider(e):** Einar Ødegård, Astrid Skretting**Samarbeidspartner(e):** Asbjørg S. Christophersen, FHI og Ragnhild Audestad, Rusmiddelstaten i Oslo**Varighet:** 2002 - 2006**Finansiering:** SIRUS**Tema:** Beregne omfang av sprøytemisbruk og annen problematisk bruk av illegal narkotika. Beregne endringer i narkotikamisbruk over tid gjennom utvikling av et modellverktøy som beskriver rekruttering til, varighet av og opphør av slikt misbruk.**Status:** Tre ulike metoder for beregning av omfang av sprøytemisbruk ble tatt i bruk/revidert og det ble beregnet justerte prevalenstall for 1997-2005. Arbeidet med å utvikle en metode for beregning av rekruttering til sprøytemisbruk basert på eksisterende data ble startet opp. Arbeidet med beregning av prevalenstall for sprøytemisbruk i Oslo ble også startet opp. Det ble utviklet en generell pilotmodell for rekruttering til, varighet av og opphør av narkotikamisbruk.

Prosjektet fortsetter fra 2007 i felleskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Narkotikamarkedet".

Resultater: Beregninger basert på dødelighetsmultiplikatoren gir en økning i antall aktive sprøytemisbrukere i perioden 1997-2001, fulgt av en nedgang til 2003 og en utflating i 2004/2005. For 2004 antas det å være mellom 8 200-12 500 sprøytemisbrukere i Norge. Tilgjengelige data indikerer ingen økt rekruttering til sprøytemisbruk de siste årene. Kvinneandelen blant sprøytemisbrukere har trolig gått noe ned siden begynnelsen av 1990-tallet, fra rundt 30-35 prosent til 25-30 prosent. Samtidig har gjennomsnittsalderen i gruppa er økt. Debutalderen for å injisere narkotika har også økt og rekruttering til sprøytemisbruk skjer nå fra et bredere alderssegment enn tidligere..**Publisering/formidling i 2006:** Rapport og foredrag.**Prosjekt 2.20: IDEALTYPISKE BRUKERTYPER AV TOBAKK****Ansvarlig:** Karl Erik Lund**Medarbeider(e):** Marianne Lund, Gunnar Sæbø, Jostein Rise**Varighet:** 2002-2006**Finansiering:** SIRUS**Tema:** Uforstyrret av medisinske motforestillinger ble masseutbredelsen av tobakksbruk etablert i løpet av første halvpart av forrige århundre. I et diffusjonsperspektiv var tidligadoptørene av røyking det mannlige, velsituerte, urbane borgerskap. Røyking signaliserte lenge høy status, konnoterte modernitet og kunne utøves på de fleste menneskelige fellesarenaer. Når røykingen begynte å avta i løpet av 1960-årene var det igjen de samme karakteristika som preget tidligadoptørene. Etter fire tiår med helseinformasjon røyker fortsatt 1million nordmenn årlig 6000 tonn tobakk til en verdi av ca 12 mrd. kroner. Likevel har det foregått formidable endringer både i produktpreferanse og i den sosiodemografiske sammensetningen av brukerne. Fire forbruksperioder kan karakteriseres ved produktdominans. Kronologisk har dette vært bruk av tyggetobakk (snus og

skrå), piperøyking, rullerøyking og røyking av fabrikkframstilte sigaretter. I forhold til mønsteret for utbredelse i 1960-årene er tobakksbruk delvis marginalisert, feminisert, ruralisert og sosialt deklassert. Brukerkategorier kan opprettes både etter bruksfrekvens (for eksempel daglig røykere v/s av og til-røykere) og i henhold til produktet som anvendes. Prosjektet tar sikte på å dokumentere sosiale, kulturelle, økonomiske og demografiske kjennetegn ved ulike brukergrupper. Herunder undersøke om det eksisterer holdnings- og kunnskapsdifferanser mellom brukergruppene, samt eventuelle forskjeller i risikopersepsjon. Resultatene fra prosjektet vil, sammen med teorier i helsekommunikasjon, være verdifulle for valg av budskapsform og budskapskanal i det tiltaksrettede arbeidet.

Status: Årlig tilsig av nye landsrepresentative data om tobakksvaner som analyseres fortløpende.

Fra 2007 vil prosjektet skifte navn til "Tobakksatferd i et ditinksjonsperspektiv" og bli en delaktivitet i hovedprosjektet "Rusmiddel- og tobakksatferd i ulike befolkningsgrupper".

Resultater: Prosjektet har i 2006 vært særlig opptatt av å kartlegge veksten i snusbruket, og finne plausible forklaringer på dette. På et empirisk grunnlag kan vi slå fast at både innføringen av røykfrie serveringssteder og myndighetenes aktive anti-tobakks kampanjer har ført til økt motivasjon for bruk av snus. I tillegg har et inkonsistent informasjonsbilde om helseskadene ved snusbruk ført til selektiv informasjonsuthenting blant snusbrukere. Pris og produktinnovasjoner er andre mulige årsaker til veksten i snusbruket.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag og populærvitenskapelig formidling i landsdekkende print- og etermedier.

Prosjekt 2.21: HVA SIGNALISERER SIGARETTEN?

Ansvarlig: Karl Erik Lund

Medarbeider(e): Janne Scheffels

Samarbeidspartner(e): Willy Pedersen UiO. Kirsten Costain Schou

Varighet: 2002-2007

Finansiering: NFR (til 2005), SIRUS

Tema: Studere røyking blant ungdom i et identitetsperspektiv.

Status: Det er publisert en artikkel i et internasjonalt tidsskrift basert på en kvantitativ undersøkelse. Videre er en artikkel akseptert for publisering og en annen innsendt til internasjonale tidsskrift. Begge disse artiklene er basert på kvalitative intervju med et utvalg ungdommer som røykte. En fjerde artikkel er under utarbeidelse basert på sistnevnte materiale. Samlet utgjør artiklene et doktorgradsarbeid som skal leveres i løpet av 2007. Overbygningen (synopsis) i gradsarbeidet er påbegynt.

Resultater: Resultatene viser hvordan røyking, røykemåte, tobakksprodukt og røykekontekst inngår i identitetsformasjonen hos ungdom.

Publisering/formidling i 2006: Artikkel og foredrag.

Prosjekt 2.22: VARIASJON I ALKOHOLFORBRUK MED ALDRING I FINLAND, NORGE OG SVERIGE

Ansvarlig: Ellen J. Amundsen

Medarbeider(e): Einar Ødegård

Samarbeidspartner(e): Heli Mustonen, STAKES/Finland

Varighet: 2002-2006

Finansiering: SIRUS for norsk del

Tema: Studere hvordan alkoholkonsumet endres med aldring i Norge og Finland ved hjelp av en kohorttilnærming. Alderskohorter følges gjennom tverrsnittsstudier over ca. 30 år, trolig 1970-2004, og man skal prøve å skille ut periode- og kohorteffekter fra aldringseffekter.

Status: Analyse på norske data er påbegynt.

Prosjekter fortsetter fra 2007 som en delaktivitet (Alkoholkonsum i et alders-, periode-, og kohorteperspektiv") i hovedprosjektet "Rusmiddel- og tobakksatferd i ulike befolkningsgrupper".

Resultater: Foreløpige analyser viser at alkoholforbruket i perioden 1979-2004 hadde en tendens til å øke over tid blant personer under 30 og over 50 år. Samtidig har alkoholforbruket en tendens til å synke med økende alder innenfor de samme aldersgruppene. For de over 50 år har periodeeffekten vært sterkere enn alderseffekten, noe som har ført til et økt forbruk i disse aldersgruppene. For de mellom 30 og 50 år synes alkoholforbruket å være styrt av livsfasen, personer i disse aldersgruppene (i denne fasen av livet) drakk ikke mer eller mindre i 2004 enn hva tilsvarende aldersgrupper gjorde 25 år tidligere.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 2.25: RESTAURANTKULTUR I OSLO

Ansvarlig: Ingeborg Lund

Samarbeidspartner(e): Börje Olsson, Jukka Törrönen, Hildigunnur Olafsdottir, Lennart Johansson, Karen Elmeland, Thomas Karlsson, Antonina Eriksson, Christoffer Tigerstedt, Petri Huhtanen, Antti Maunu, Marja Holmila

Varighet: 2003-2008

Finansiering: SIRUS

Tema: I forhold til antall innbyggere har Norge et høyt antall serveringssteder, og det kan se ut til at en stadig større andel av alkoholkonsumet skjer ute på serveringssteder. Dette gjelder ikke minst for "unge voksne" som befinner seg i en fase av livet da de framtidige drikkemønstre er i ferd med å etableres.

Den samme tendens kan finnes igjen også i Finland, Island og Sverige, mens situasjonen i Danmark er annerledes. Formålet med prosjektet er å studere nærmere restaurantenes betydning i utviklingen av alkohol- og røykekulturen, samt de alkohol- og røykepolitiske implikasjonene av restaurantenes økte betydning. Temaer som ønskes belyst er restaurantgjesters drikke- og røykevaner og oppfatninger om alkohol og røyking og serveringsstedenes rolle, serveringssteder som sosiokulturelt rom der drikke- og røykemønstre og kultur skapes og kontroll av alkoholserving og røyking på restauranter. Når det gjelder røykevaner er det av spesiell interesse å se nærmere på utviklingen før og etter innføringen av røykeforbud på utesteder fra 1. juni 2004.

Status: Deltakere har blitt rekruttert, intervjuet og har skrevet dagbok. En analyse av nasjonale surveydata om bruk av utesteder er i gang. En fellesnordisk bok om bruk av skjenkesteder er planlagt. Analysearbeidet vil fortsette i 2007

Resultater: Ingen så langt

Publisering/formidling i 2006: Foredrag.

Prosjekt 2.26: USER PARTICIPATION IN THE NORDIC COUNTRIES AND THE NETHERLANDS

Ansvarlig: Hilgunn Olsen

Samarbeidspartner(e): Astrid B. Willersrud (MAR Oslo), Taru Kekoni (University of Tampere), Jørgen Anker (Roskilde University), Jessica Palm (SORAD), Tuukka Tammi (STAKES), Björn Johnson (Arbetslivsinstitutet Malmö), Leili Laanemets (Högskolan Malmö), Dolf Tops (Högskolan Malmö).

Varighet: 2004-2006

Finansiering: NAD/SIRUS

Tema: Brukerorganisasjoner på narkotikafeltet og deres funksjon. I hvilken grad kan brukerorganisasjonene sies å ha innflytelse på ulike narkotikapolitiske spørsmål? Hvorfor har de evt. liten eller ingen innflytelse?

Status: Avsluttet

Resultater: Organisasjoner for narkotikabrukere i Norge er fragmenterte og lite samlende. Det er få tegn til vilje til samarbeid på tvers av organisasjonene. Tidligere narkotikabrukere dominerer, ikke aktive brukere eller metadonbrukere. Samfunnets er ikke ut til å være rede til å ta aktive narkotikabrukere på alvor. Mange hensyn og interesser skal ivaretas på alle beslutningsnivåer både på politisk plan og i behandlingsapparatet, og det er nok slik at de aktive brukerne ikke får den påvirkning og medvirkning som var tenkt i utgangspunktet. Samfunnets etterspørsel etter medvirkning kan således få et kontrollaspekt fremfor et omsorgs- og deltakeraspekt.

Publisering/formidling i 2006: Bokkapittel

Prosjekt 2.27: NYE TIDER, NYE TRENDER – OG NYE GREP? UNGDOM OG RUS I ET NYTT ÅRTUSEN

Ansvarlig: Hilde Pape

Medarbeider(e): Elisabet E. Storvoll, Ingeborg Rossow

Varighet: 2003-2006

Finansiering: Norges forskningsråd

Tema: Hovedhensikten med prosjektet er å framskaffe ny, forebyggingsrelevant kunnskap om ungdom og rusmiddelbruk. Å undersøke trender og utviklingstrekk, bla. for å avdekke om narkotikabruk og høykonsum av alkohol har fått nedslag i nye ungdomsgrupper, står sentralt. Alkoholens tilgjengelighet for mindreårig ungdom, både i den offentlige og den private sfære, er et annet viktig tema. Videre omfatter prosjektet analyser av såkalte majoritets-misforståelser knyttet til (antatt) bruk av narkotika blant jevnaldrende. Hensikten er også å belyse den såkalte normaliseringsten empirisk (dvs. antagelsen om at illegale stoffer har grepet om seg blant vanlige, velfungerende ungdommer).

Status: Ettersom det empiriske materialet foreligger, er innsatsen på prosjektet knyttet til analyser av data, og til skriftlig (og muntlig) formidling av forskningsfunn. Hittil er seks artikler blitt trykket. Ytterligere fire artikler og to bokkapitler er skrevet ferdig, men disse er ennå ikke publisert.

Prosjektet fortsetter i 2007 under navnet "Forebyggingsrelevant kunnskap om ungdom og rusmidler".

Resultater: I strid med den såkalte normaliseringshypotesen, avdekket vi at unge voksne som eksperimenterer med narkotika peker seg negativt ut på ulike områder. Særlig ecstasybrukere framsto som en belastet gruppe, blant annet med hensyn til psykisk helse og antisosial atferd. Sammenliknet med dem som holdt seg helt unna stoff, kom også hasjbrukere ugunstig ut. Forskjellene mellom dem som brukte, og dem som ikke brukte illegale rusmidler tidlig i 20-årene, var i stor grad til stede allerede i tenåringsfasen - dvs. før de fleste hadde debutert med slike rusmidler.

Tenåringer har en sterk tendens til å overvurdere forekomsten av illegal rusmiddelbruk blant sine jevnaldrende. Vi avdekket at nisforholdet mellom faktisk og antatt bruk var størst når det gjaldt tyngre stoffer. Ungdom som hadde brukt stoff selv, eller som hadde stofferfarne venner, var mer tilbøyelige til å overestimere enn ungdom ellers.

Om lag en av sju norske 13-15 åringer har fått alkohol av foreldrene sine i løpet det siste året. Vår studie avdekket videre at "foreldrelanging" var mest utbredt i lavere sosiale lag, i rurale strøk av landet og blant foreldre som ikke levde sammen. Jo oftere ungdommene hadde fått alkohol hjemme, desto høyere var sannsynligheten for at foreldrene drakk tett, og for at de ble oppfattet som lite omsorgsfulle og støttende. Videre var høyfrekvent, (men ikke lavfrekvent) "foreldrelanging" var relatert til tyngre drikking og alkoholrelaterte problemer blant de unge.

Ungdom i 13-17 års alderen skaffer seg i stor grad alkohol i fra andre ungdommer. I snaut en tredel av de gangene de mindreårige hadde fått tak i, var denne kilden blitt benyttet. Nest etter "andre ungdommer" fulgte ordinære salgs- og skjenkesteder for alkohol (22%) og tilgjengelighet i hjemmet – ved at de unge hadde tatt eller fått alkohol av foreldrene sine (20%). Blant mindreårig ungdom som drakk alkohol, hadde nesten halvparten benyttet kommersielle alkoholkilder en eller flere ganger siste år. Økt kontroll av salgs- og skjenkesteder, og trolig også en skjerping av sanksjonene ved overtredelse av gjeldende aldersbestemmelse, framstår derfor som noen aktuelle virkemidler i kampen mot ungdomsfylla.

Analyser av unge menneskers kunnskap om ulike aspekter ved alkohol- og narkotika bruk avdekket nedslående resultater. Uvitenhet og feiloppfatninger dominerte bildet i alle aldersgrupper, og i tråd med våre antagelser, hadde de unge blant annet en sterk tendens til å overvurdere narkotikaandets relativt til alkoholens skadevirkninger. Kunnskapsnivået var bare marginalt høyere blant de eldste enn blant de yngste ungdommene. Det var også noe høyere blant dem som hadde brukt både alkohol og narkotika, enn blant ungdom ellers. Samtidig viste det seg at ungdom som hadde brukt hasj i stor grad hadde feilaktige forestillinger om at hasjbruk verken er relatert til høykonsum av alkohol, eller til belastninger på ulike livsområder. Alt i alt gir resultatene sterke argumenter for intensivert opplysningsvirksomhet med sikte på å øke de unges kunnskap om rusmiddelbruk.

Kan vi ha tiltro til funn fra spørreskjema-undersøkelser, som omhandler illegal rusmiddelbruk eller andre svært sjeldne fenomener? Vi rettet fokus mot dette spørsmålet ved å analysere tenårings selrapporterte opplysninger om bruk og tilbud om "zetacyllin" - et rusmiddel som ikke finnes. To prosent oppga at de var blitt tilbudt dette fiktive rusmiddelet, mens 0,5 prosent angivelig hadde brukt det. "Zettacyllinbrukere" svarte i stor grad også bekreftende på spørsmål om reelle, illegale rusmidler. Når vi fjernet disse falske positive fra analysene, ble de observerte forekomstene av sjeldne former for rusmiddelbruk (GHB-, heroin-, LSD- og kokainbruk) betydelig lavere. Mønsteret av sosiodemografiske kjennetegn ved dem som rapporterte bruk av sjeldne, reelle stoffer, forandret seg også som følge av at "zetacyllinbrukerne" ble utelatt fra analysene. Selvrapporterte opplysninger om svært sjeldne fenomener må med andre ord tas med en klype salt. Videre indikerer resultatene at studier av normalbefolkningen har begrenset verdi mht. å framskaffe kunnskap om lavprevalente former for stoffbruk.

Publisering/formidling i 2006: Artikler og foredrag

Prosjekt 2.28: FRA UNGDOM TIL VOKSEN. EN LONGITUDINELL STUDIE AV RUSMIDDELBRUK**Ansvarlig:** Elisabet E. Storvoll**Medarbeider(e):** Ingeborg Rossow, Karl Erik Lund og Anne Line Bretteville-Jensen**Samarbeidspartner(e):** Lars Wichstrøm, Psykologisk institutt, NTNU/ Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og Willy Pedersen, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO/ NOVA**Varighet:** 2005-2009**Finansiering:** SIRUS

Tema: Forskning på ungdoms og unge voksnes bruk av rusmidler er i stor grad basert på tverrsnittsstudier, oftest blant skoleelever. Vi har derfor lite kunnskap om hvordan ungdoms rusmiddelbruk utvikler seg gjennom ungdomsårene og inn i voksen alder, og hvilke forhold som har betydning for ulike "karrieremønstre". Mer spesifikt vil prosjektet belyse stabilitet og endring i bruk av ulike rusmidler fra tenårene til voksen alder, og hva som kjennetegner ulike forløpsmønstre. Videre vil prosjektet belyse tidlige prediktorer for indikatorer på avhengighet i voksen alder og alternative forklaringer til "trappetrinnshypotesen" (se for øvrig prosjekt 2.30 "Trappetrinnshypotesen"). Data stammer fra den longitudinelle spørreskjemaundersøkelse "Ung i Norge". Respondentene var 13-19-åringer ved den første datainnsamlingen som fant sted i 1992. Disse ungdommene har blitt fulgt opp igjen i 1994, 1999 og 2005. Datainnsamlingene har blitt gjennomført i regi av NOVA.

Status: Den fjerde datainnsamlingen ble avsluttet i 2006.**Resultater:** Ingen**Publisering/formidling i 2006:** Ingen**Prosjekt 2.29: ALKOHOLBRUK BLANT INNVANDRERE****Ansvarlig:** Ellen J. Amundsen**Samarbeidspartner(e):** UNIFOB v. Camilla Ihlebæk**Varighet:** 2005-2006**Finansiering:** SIRUS

Tema: Analyser av ulike problemstillinger knyttet til rusmiddelbruk blant både ungdom og voksne med innvandrerbakgrunn. Kartlegging av eventuelle forskjeller i forhold til personer med etnisk norsk bakgrunn, hvorfor det eventuelt finnes slike forskjeller og om konsekvensene blir ulike. Dette vil gi mulighet for å kunne vurdere om forebyggingsarbeidet og eventuelt behandling må justeres for enkelte innvandrergrupper for å gi effekt.

Status: Pågående analyser. SIRUS har tatt inn spørsmål om innvandrerbakgrunn i flere av sine datagrunnlag.

Prosjektet fortsetter i 2007 i felleskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Rusmiddelbruk blant innvandrere".

Resultater: Sammenhengen mellom alkoholbruk og vold er den samme for ungdom med norsk bakgrunn som ungdom med ikke-vestlig bakgrunn. Alkoholbruk er sjeldnere blant ungdom med innvandrerbakgrunn enn blant ungdom med norsk bakgrunn.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 2.30: TRAPPETRINNSHYPOTESEN

Ansvarlig: Anne Line Bretteville-Jensen og Hans Olav Melberg

Samarbeidspartner(e): Andrew M. Jones, University of York/HEB

Varighet: 2005-2006

Finansiering: SIRUS/HEB

Tema: Tunge narkotikamisbrukere oppgir ofte at de startet med sniffing, alkohol og hasj for deretter å gå videre til tyngre stoffer. Den såkalte trappetrinnshypotesen tar dette som tegn på at bruk av enkelte rusmidler er inngangsporten til andre stoffer (trappetrinnsypotesen). Hypotesen brukes aktivt som et argument mot å liberalisere narkotikalovgivningen for cannabis. Prosjektets formål er å se nærmere på denne hypotesen blant annet ved å ta hensyn til at oppstartsmønsteret delvis kan forklares ved såkalt uobserverbar individspesifikk variasjon/heterogenitet. Eksempelvis kan en bakenforliggende, men ikke observerbar, variabel forklare både bruken av hasj og heroin. Etter at man tar hensyn til slike faktorer man trolig få et riktigere bilde av hvor viktig hasjbruk er for sannsynligheten for bruk av heroin på et senere tidspunkt.

Status: Analyser er foretatt og to artikler er innsendt for vurdering i engelsk-språklige tidsskrift.

Prosjektet fortsetter i 2007 under navnet "Fra hasj til tyngre stoffer"

Resultater: Analyser tyder på at cannabisbrukere kan deles i to grupper: en større gruppe der tidligere cannabisbruk ikke ser ut til å ha effekt på videre rusmiddelbruk og en mindre gruppe der slik cannabisbruk ser ut til å øke sjansen for å også starte med sterkere stoffer. Den mindre gruppen består av personer som i større grad rapporterer problemer politi, skole og foreldre i barndommen og som debuterte tidligere med de ulike narkotiske stoffene.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag

Prosjekt 2.31: LITTERATURSTUDIE- SPISEFORSTYRRELSER/RUSMIDDELPROBLEMER

Ansvarlig: Grethe Lauritzen

Medarbeider(e): Heid Nøkleby

Varighet: 2005-2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Anslagsvis 120.000 mennesker i Norge har spisesforstyrrelser (anoreksi, bulimi og overspising). I flg. Statens helsetilsyn har nær 40% av de med bulimi også rusmiddelproblemer, mens

det i den langt mindre gruppen med anoreksi antas at ca 20 % også misbruker rusmidler. Den økte risikoen synes å gå begge veier, fra spiseforstyrrelser til rusmiddelmissbruk og fra misbruk til spiseforstyrrelser. SIRUS får henvendelser fra behandlingsapparatet om kompetanse og litteratur på området og vil gjøre en internasjonal litteraturstudie på sammenhenger mellom spiseforstyrrelser og rusmiddelbruk.

Status: Litteraturstudien er gjennomført og prosjektet avsluttet

Resultater: Rapport baserer seg på 55 epidemiologiske og kliniske studier fra 1986 til 2005, i tillegg til oversiktsartikler/rapporter og temaartikler. I hovedsak er litteraturen på emnet nord-amerikansk og vest-europeisk. De epidemiologiske studiene av ungdom viser sammenhenger mellom slankeatferd, bulimisk atferd og kroppsmisnøye - og bruk av tobakk, alkohol og narkotika blant både gutter og jenter i alderen 10 til 20 år. De kliniske studiene viser at ungdom i behandling for bulimi bruker rusmidler i større grad enn ungdom i behandling for anoreksi. Befolkningsstudier av voksne omfatter kvinner. Kvinner med diagnostisert bulimi eller med bulimisk spiseforstyrret atferd misbruker og/eller opplever negative konsekvenser av alkohol i større grad enn andre kvinner. Det samme gjelder for bruk av narkotiske stoffer. Blant kvinner og menn i behandling for rusmiddelmissbruk kan det synes som om fullt utviklede spiseforstyrrelser (spesielt av typen bulimi) eller spiseforstyrret atferd er mer utbredt enn i den øvrige befolkningen. Når det gjelder kjønnsfordelingen, ser vi at for voksne utgjør kvinner majoriteten av utvalget med komorbide lidelser. Hos ungdom synes den sammenfallende atferden likere fordelt mellom kjønnene. Generelt synes det som om spiseforstyrrelsene utvikler seg tidligere enn rusmiddelproblemer. Ut fra litteraturen samler vi årsaksforklaringer under overskriftene biologiske, psykologiske og kulturelle forklaringer. Det antydes at mange faktorer spiller inn i utvikling av sammenfallende spiseforstyrrelser og rusmiddelmissbruk, f.eks i form av disponerende, utløsende og vedlikeholdende faktorer. Det er imidlertid få studier som beveger seg inn i de komplekse relasjonene mellom forklaringstyper.

Publisering/formidling i 2006: Rapport.

Prosjekt 2.32: ALKOHOL I SMÅBÅT- OG BILTRAFIKK

Ansvarlig: Jostein Rise

Medarbeider(e): Ragnar Hauge

Varighet: 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Fra 1. januar 1999 ble det innført forbud mot føring av småbåt under påvirkning av alkohol (promillegrense 0,8), og promillegrensen for kjøring av bil ble i 2000 endret fra 0,5 til 0,2. Prosjektet skal belyse bruken av og holdningene til bruk av alkohol i forbindelse med kjøring av småbåt og bil i den voksne befolkningen.

Status: Spørreskjema utarbeidet.

Prosjektet fortsetter i 2007 under navnet "Rus og trafikk".

Resultater: Foreløpige resultater vil foreligge mot slutten av 2007

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 2.33: HVORDAN KARTLEGGES RUSMIDDELBRUK I BARNEVERNINSTITUSJONENE**Ansvarlig:** Grethe Lauritzen**Medarbeider(e):** Svanhild Vik**Varighet:** 2005-2006**Finansiering:** SIRUS

Tema: SIRUS har gjennomført store kartleggings- og forskningsstudier av rusmiddelmissbrukere i behandling de siste årene. Noen av funnene peker i retning av at mange klienter har begynt å bruke rusmidler svært tidlig, dvs. fra 12-13 års alder. Det kommer også frem at en stor andel av stoffmisbrukere i behandling har vært under omsorg eller hjelpetiltak fra barnernet under oppvekst. Mange har opplevd rusmiddelproblemer i familien. SIRUS ser behovet for å rette søkelyset mot barneverntiltakenes oppmerksomhet på tidlig misbruksutvikling og har innledet samarbeid med Barne-ungdoms- og familidirektoratet om dette.

Status: En spørreundersøkelse til alle landets barneverninstitusjoner er gjennomført. Tiltakene er spurt om de får klienter henvist med definerte rusmiddelproblemer, hvordan de eventuelt selv kartlegger rusmiddelbruk, ved hjelp av hvilke verktøy osv. Det har også vært stilt spørsmål om behovet for kompetanse på området. Utkast til rapport foreligger. Prosjektet er avsluttet.

Resultater: Ca 90 % av de offentlige barneverninstitusjonene i Norge og ca 80% av de private har deltatt i undersøkelsen. Det finnes i liten grad standardiserte verktøy for å kartlegge rusmiddelbruk tilgjengelig for institusjonene. Det rapporteres behov for økt kompetanse og metoder for identifisering og kartlegging av bruk/misbruk hos klientene.

Publisering/formidling i 2006: Ingen. Formidling til div. utredningsgrupper.

Prosjekt 2.35: VIRKER SNUS PREVENTIVT ELLER KATALYSERENDE FOR OPPSTART AV RØYKING BLANT UNGE? EN KAUSAL ANALYSE**Ansvarlig:** Karl Erik Lund og Jostein Rise**Medarbeider(e):** Elisabeth Larsen**Samarbeidspartner(e):** Turid- Lingaas Holmen, Ung-HUNT 3 (Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag)**Varighet:** 2006-2009**Finansiering:** Helse- og rehabilitering

Tema: Prosjektet adresserer følgende problemstillinger: 1) Fungerer snus som en transisjonskanal for senere oppstart av røyking blant unge gutter som ellers ikke ville startet å røyke, hadde det ikke vært for erfaringer med snus. Hvilke underliggende psykologiske prosesser kan eventuelt belyse kausalitetsspørsmålet. 2) Hvordan er relasjonen mellom unge gutters risikovurdering og tobakksatferd. Justerer de sin risikovurdering dersom de bytter mellom de ulike tobakksproduktene snus og sigaretter. 3) Vil et inkonsistent mediebilde om farer knyttet til snusbruk produsere selektiv informasjonsuthenting og optimistisk bias?

Status: Spørreskjemaet er under utvikling, og datainnsamlingen starter opp medio februar 2007.

Resultater: Foreløpige resultater kan først ventes i 2008

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 2.36: HVA ER ALKOHOLMISBRUK?

Ansvarlig: Sturla Nordlund

Varighet: 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Et av de vanligste spørsmål som stilles til SIRUS er: Hvor mange alkoholmisbrukere har vi i Norge? Svaret er naturligvis avhengig av flere faktorer hvorav definisjonen av begrepet "alkoholmisbruker" er en. Dette prosjektet tar sikte på å vise at oppfatningen av dette begrepet har forandret seg gjennom tidene, slik at en atferd som tidligere ble beskrevet som alkoholmisbruk nå kanskje ikke lenger gjør det. Det er gjennomført to tidligere spørreundersøkelser omkring dette spørsmålet, en i 1964 og en i 1989. Dette prosjektet er en oppfølging av disse to undersøkelsene for å undersøke hvordan synet på "alkoholmisbruk" har endret seg siden 1964.

Status: 18 spørsmål er stilt til et tilfeldig utvalg av befolkningen. Spørsmålene beskriver ulike måter å drikke på, og respondentene har svart om disse måtene kan karakteriseres som alkoholmisbruk eller ikke. Spørsmålene er de samme som ble brukt ved de tidligere undersøkelsene. Analyser er gjennomført og en artikkel er sendt til et internasjonalt tidsskrift.

Resultater: Dataene viser at det har skjedd store endringer i befolkningens syn på alkoholbruk generelt, og at det skal vesentlig mer til før man kaller det misbruk nå enn for drøyt 40 år siden.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag.

HOVEDOMRÅDE 3: FOREBYGGENDE TILTAK

Prosjekt 3.3: VIRKINGENE PÅ ALKOHOLFORBRUK OG DRIKKEMØNSTER VED ETABLERING AV 70 NYE VINMONOPOLBUTIKKER

Ansvarlig: Øyvind Horverak

Medarbeider(e): Sturla Nordlund

Varighet: 1999-2007

Finansiering: SIRUS og AS Vinmonopolet

Tema: I perioden 1999-2004 er det åpnet 82 nye vinmonopolbutikker i Norge. I samme tidsrom er det innført selvbetjening i 144 av Vinmonopolets i alt 196 butikker. Prosjektet ser på hvilke følger dette har fått for drikkemønster, alkoholforbruk og alkoholomsetning både i landet som helhet, og i de regioner som fikk nye butikker.

Status: I 2004 ble det gjennomført en landsomfattende intervjustudie av den norske befolkningen. Den vil, sammen med en tilsvarende studie i 1999, utgjøre hovedgrunlaget for studien.

I 2005 er det arbeidet med å tilrettelegge data for analyse. Det er bl.a. gjort en grundig analyse av hvilke nabokommuner som har blitt berørt av at noen kommuner har fått vinmonopolbutikk.

Resultater: Ingen

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 3.8: HOLDNINGER TIL OG BRUK AV RUSMIDLER BLANT GRUNNSKOLEELEVER

Ansvarlig: Edle Ravndal

Medarbeider(e): Ellen Amundsen

Samarbeidspartner(e): Skoleetaten i Oslo, 6 Oslo-skoler og Rusmildeletatens Kompetansesenter

Varighet: 2001-2007

Finansiering: SIRUS og Rusmildeletatens Kompetansesenter, Oslo kommune.

Tema: I forbindelse med oppstartingen av Olweus's mobbeprogram i 23 Oslo-skoler, ønsket vi å sette i gang en evaluering av grunnskoleelevers (7-10 klassetrinn) holdninger til og bruk av ulike rusmidler (inkludert tobakk). "Olweus-programmet" er ikke lagt opp med spesielt siktemål på å endre holdninger til og bruk av rusmidler. Olweus og medarbeidere hevder likevel at en positiv sideeffekt synes å ha vært at rusmiddelbruken har blitt betydelig redusert (ca. 35%). Fordi "Olweus-programmet" gjennom metodisk holdbar evaluering har vist seg å ha en forebyggende effekt i forhold til mobbing, ønsket vi å måle eventuelle positive sideeffekter i forhold til holdninger til og bruk av rusmidler. Fire "eksperimentsskoler" og to "kontrollskoler" deltar i undersøkelsen.

Status: Analyse av data og skriving av artikkel pågår.

Resultater: Ingen.

Publisering/formidling i 2006: Ingen.

Prosjekt 3.18: EVALUERING AV REGIONPROSJEKTET

Ansvarlig: Ingeborg Rossow

Medarbeider(e): Bergljot Baklien, Marianne Hansen, Hilde Pape, Elisabet E. Storrø

Varighet: 2003-2007

Finansiering: SIRUS

Tema: Prosjektet skal evaluere hvorvidt, og eventuelt i hvilket omfang, de ekstra økonomiske bevilgningene til rusforebyggende arbeid i de seks utvalgte kommunene/regionene kan gi redusert rusmiddelbruk og en nedgang i omfanget av rusrelaterte skader. Videre vil vi studere hvordan denne bevilgningen omsettes i kommunale prioriteringer, og hvordan rusforebyggende tiltak/programmer blir tatt i bruk og "vedlikeholdt" over tid.

Status: Prosjektet har en omfattende datainnsamling som også har pågått i 2006. Datainnsamlingene for både effektevaluering og prosessevaluering er avsluttet, og analyser av noen data er påbegynt.

Resultater: Ingen så langt.

Publisering/formidling i 2006: Kronikk og foredrag.

Prosjekt 3.20: EVALUERING AV STATLIGE TOBAKKSPREVENTIVE TILTAK

Ansvarlig: Karl Erik Lund

Medarbeider(e): Marianne Lund, Elisabeth Larsen, Jostein Rise

Samarbeidspartner(e): HEMIL, Universitetet i Bergen

Varighet: 2003-2008

Finansiering: Sosial- og helsedirektoratet, SIRUS

Tema: Sosial- og helsedirektoratet har gitt SIRUS i samarbeid med HEMIL i oppdrag å evaluere den samlede statlige tobakkspreventive virksomheten i perioden 2003-2007. Dette innbefatter prispolitikk, advarselsmerking, informasjonsvirksomhet, restriktive tiltak for røyking i videregående skole og på serveringssteder samt andre framtidige tobakkspreventive tiltak som myndigheten måtte komme til å sette i verk i perioden.

Status: Sentralt i 2006 har vært å utgi rapporter fra evalueringen av innføringen av røykfrie serveringssteder, rapportere effekter fra to statlige informasjonskampanjer, evaluere restriksjoner for røyking i videregående skole og utføre en økonometrisk analyse av priseffekt. Flere til dels store enkeltstående evalueringsprosjekter ble avsluttet i 2006. Etter ønske fra Sosial- og helsedirektoratet arbeides det med nye analyser fra evalueringene av informasjonskampanjene. Problemstillingen er om kampanjene har hatt ulik effekt i ulike sosiale befolkningsgrupper.

Resultater: For serveringsbransjen sett under ett førte lovendringen om røykfrie serveringssteder til små eller ingen endringer i besøksfrekvens, økonomisk inntjening, sysselsetting og konkursbegjæring. Etterlevelsen var høy og håndhevingsproblemene mindre enn med røykfrie soner. Eksponeringen for passiv røyking er redusert, og ansatte og gjester rapporterer om bedret trivsel. Tilslutningen til røykfri servering har økt siden innføringen. Lovendringen har ført til noe mer forsøpling på gateplan, noe gatebråk og økt bruk av snus.

Publisering/formidling i 2006: Rapporter, notat, aviskronikk, foredrag.

Prosjekt 3.21: EVALUERING AV "ANSVARLIG VERTSKAP" I TRONDHEIM

Ansvarlig: Bergljot Baklien

Medarbeider(e): Kristin Buvik

Varighet: 2004-2006

Finansiering: Sosial- og helsedirektoratet og SIRUS

Tema: Hovedmålet for Ansvarlig vertskap er å forebygge og redusere rusrelatert vold i tilknytning til skjenkesteder. Viktige delmål er bl.a. at serveringsstedene ikke serverer alkohol til overstadig berusede personer og til mindreårige. Evalueringen er gjort på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet. Den har beskrevet barrierer og føringer i iverksettingsprosessen, og vurdert måloppnåelse og effekter.

Status: Prosjektet er avsluttet. Rapport ble publisert og oversendt oppdragsgiver høsten 2006. En tidsskriftsartikkel er til vurdering.

Resultater: Evalueringen fant ingen effekter av Ansvarlig vertskap i Trondheim. Svært "berusede" gjester får alkoholservering i nærmere åtti prosent av de tilfellene de prøver seg, og barnslig utseende 18-åringer blir ikke spurt om legitimasjon, men får kjøpt øl i omtrent halvparten av tilfellene. Prosessevalueringen viser imidlertid at implementeringen har vært mangelfull. Rekrutteringen til kursene har vært vanskelig, og det er holdt for få kurs til at det er rimelig å vente noen effekt. Konklusjonen er at det er bruk for tiltak som Ansvarlig vertskap. Kursing og bevisstgjøring av de ansatte må imidlertid følges opp med bedre og mer effektiv skjenkekontroll og internkontroll.

Publisering/formidling i 2006: Rapport

Prosjekt 3.22: GAME OVER? EN EVALUERING AV ENDRINGER I SPILLEAUTOMATMARKEDET MED HENSYN TIL OMFANG AV PENGESPILL OG PENGESPILLPROBLEMER BLANT UNGDOM

Ansvarlig: Ingeborg Rossow

Medarbeider(e): Marianne Hansen

Varighet: 2006-2010

Finansiering: Norges Forskningsråd

Tema: Pengespill på automater har økt betydelig i Norge de siste årene. Stortinget vedtok i 2003 å redusere tilgjengeligheten av spilleautomater. Spilleautomater i sin nåværende form blir forbudt fra 1. juli 2007. Dette prosjektet vil søke å evaluere hvorvidt – og evt i hvilken grad en regulering av spilleautomatmarkedet har betydning for omfanget av pengespill og pengespillproblemer blant ungdom.

Status: Prosjektet er i gang som planlagt. Hoveddelen av datainnsamlingen er ferdig. En artikkel vil være klar til innsendelse i februar 2007.

Resultater: Det er foreløpig ingen resultater å rapportere

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 3.24: RUSMIDDELPOLITIKK, OPINION OG LEGITIMITET

Ansvarlig: Jostein Rise

Medarbeider(e): Einar Ødegård

Varighet: 2006-2008

Finansiering: SIRUS

Tema: Prosjektet skal belyse tilslutningen til et sett av rusmiddelpolitiske virkemidler i befolkningen og betydningen av såkalte konteksteffekter, for eksempel formulering av spørsmål/påstander.

Status: Spørreskjema er utarbeidet

Resultater: Ingen

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 3.26: DRUGS AND PUBLIC POLICY

Ansvarlig: Ingeborg Rossow

Samarbeidspartner(e): Tom Babor, Jonathan Caulkins, Griffith Edwards, David Foxcroft, Keith Humphreys, Maria Elena Medina-Mora, Isidore Obot, Jürgen Rehm, Peter Reuter, Robin Room, John Strang

Varighet: 2005-2006

Finansiering: Society for Studies of Addiction, de enkelte prosjektdeltakeres institusjoner (inkludert SIRUS)

Tema: Prosjektet er en parallell til 'Alcohol and Public Policy'-prosjektet, og tar sikte på å gjennomgå internasjonal forskningslitteratur for å gi et oppdatert forskningsbasert grunnlag for potensiale, effekter og begrensninger ved ulike narkotikapolitiske strategier i et globalt perspektiv.

Status: Det er avholdt tre prosjektmøter i 2006 og et bokmanus er under utarbeidelse. Prosjektet fortsetter i 2007 under navnet "Narkotikapolitikk"

Resultater: Ingen resultater å rapportere foreløpig.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 3.27: EVALUERING AV INFORMASJONSKAMPANJE OM KOLS OG RØYKING

Ansvarlig: Karl Erik Lund

Medarbeider(e): Elisabeth Larsen og Jostein Rise

Samarbeidspartner(e): Rita Lindbak, Sosial- og helsedirektoratet

Varighet: 2006

Finansiering: Sosial- og helsedirektoratet

Tema: Evaluere effekten av en massemediekampanje mot røyking basert på personlig vitnesbyrd ("Røyken tar pusten fra deg"), lansert av Sosial- og helsedirektoratet, jan. '06. Det ble undersøkt i hvilken grad kampanjen kan sies å ha hatt betydningen på intensjons- og atferdsendring iht. røyking, underliggende variabler som har vist seg av betydning for oppstart av røyking, kunnskap om KOLS, emosjonelle og kognitive reaksjoner på kampanjen og oppmerksomhet rundt kampanjen.

Status: Prosjektet ble avsluttet i 2006

Resultater: Det ble foretatt en spørreundersøkelse blant 16- 19 åringer og 35-55 åringer rett før og rett etter at kampanjen ble gjennomført. Det viste seg at nesten alle hadde observert kampanjen på TV, mens rundt halvparten hadde sett den i avisen. Kampanjen vakte ingen sterke emosjonelle reaksjoner. Det ble i liten grad rapportert om unngåelsesatferd, og kampanjen ble vurdert å være både opplysende, fryktvekkende og troverdig. Etter kampanjen hadde flere kunnskap om kjennetegn ved sykdommen KOLS, og sammenhengen mellom KOLS og røyking. Det ble registrert flere endringer i underliggende variabler av betydning for å slutte å røyke, og blant de eldste i undersøkelsen hadde signifikant flere sluttet å røyke i løpet av kampanjeperioden

Publisering/formidling i 2006: Rapport og foredrag

HOVEDOMRÅDE 4: KONSEKVENSER AV RUSMIDDELBRUK

Prosjekt 4.3: OVERDOSER

Ansvarlig: Einar Ødegård

Medarbeider(e): Ingeborg Rossow

Samarbeidspartner(e): Per T. Normann, Folkehelseinstituttet

Varighet: 2003-2006

Finansiering: SIRUS og Norges forskningsråd

Tema: Analysere risikoen for fatal overdose ved løslatelse fra fengsel.

Status: Prosjektet fortsetter i 2007 i fellesskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Overdoser og dødelighet blant sprøytemisbrukere".

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 4.5: DØDELIGHET BLANT SPRØYTEMISBRUKERE REKRUTTERT VED SPRØYTEBUSSEN

Ansvarlig: Anne Line Bretteville-Jensen

Varighet: 2000 - 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Tallene for overdoser er urovekkende høye og den høye dødeligheten blant norske sprøytemisbrukere bekymrer både menigmann, politikere og folk i det offentlige hjelpeapparatet. I forebyggingsøyemed er det et stort behov for mer kunnskap omkring overdoser og overdose-dødsfall. Gjennom et tidligere SIFA-prosjekt ble det i 1997 samlet inn data om forbruk av ulike rusmidler og enkelte bakgrunnsdata for en gruppe på 172 sprøytemisbrukere. Datatilsynet ga tillatelse til å registrere de intervjuedes navn for gjenfinning ett år senere. Etter dette første året var 8 personer døde, noe som tilsvarer en årlig dødelighetsrate på 4,7%. Vi har ønsket å følge denne gruppen videre, via registre, for å undersøke dødeligheten og hva som skiller gruppen av døde fra de som ikke dør i perioden.

Status: Data er koblet og kvalitetssikret. Analyser er påbegynt.

Prosjektet fortsetter i 2007 i fellesskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Overdoser og dødelighet blant sprøytemisbrukere"..

Resultater: Foreløpig ingen

Publisering/formidling i 2006: Ingen

**Prosjekt 4.9: DØDELIGHET OG DØDSÅRSAKER HOS RUSMIDDEL-
MISBRUKERE**

Ansvarlig: Einar Ødegård

Medarbeider(e): Ellen J. Amundsen

Samarbeidspartner(e): Knut Boe Kielland (Sykehuset Innlandet), Ragnar Kristoffersen (Kriminalomsorgens utdanningscenter)

Varighet: 2003-2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Beskrive dødeligheten og fordeling av dødsårsaker blant rusmiddelmisbrukere og analysere sammenhengen mellom fengselsopphold, løslatelse og risiko for overdose.

Status: En artikkel er antatt for publisering og en artikkel er til vurdering.

Prosjektet fortsetter i 2007 i fellesskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Overdoser og dødelighet blant sprøytemisbrukere".

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 4.14: RUSMIDDELRELATERTE SKADER I AKUTTMOTTAK

Ansvarlig: Ingeborg Rossow

Samarbeidspartner(e): Per T. Normann, FHI

Varighet: 2003-2008

Finansiering: SIRUS; SHdir, FHI

Tema: En betydelig del av rusmiddelrelaterte skader er knyttet til ytre skader som ulykker, selvmordsforsøk og voldsskader. I Norge er omfanget av slike rusmiddelrelaterte skader i liten grad beskrevet, og den siste omfattende studien ble foretatt for 30 år siden. Siden den gang har omfanget av rusmiddelbrukt økt betydelig. Hensikten med denne studien er å kartlegge omfanget av skader i et akuttmottak som er relatert til alkohol eller til andre rusmidler.

Status: Prosjektet har avventet godkjenninger for å kunne sette i gang datainnsamling.

Resultater: Ingen resultater å rapportere foreløpig.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 4.15: PSYKOLOGISK AVHENGIGHET

Ansvarlig: Jostein Rise

Medarbeider(e): Velibor Kovac

Varighet: 2004-07

Finansiering: SIRUS

Tema: Teorier om psykologisk avhengighet har i liten grad vært opptatt av mentale og emosjonelle prosesser. Prosjektet tar sikte på å belyse avhengighet fra et selvreguleringsperspektiv. Sentrale teorier og begreper er framtidsorientering, utsatt belønning, tidligere atferd i form av vaner, og tidligere atferd i form av mentale representasjoner. Utgangspunktet er sammenhengen mellom intensjon (motivasjon) om å slutte å røyke og atferd (røykeslutt). Den første del av prosjektet tar sikte på å belyse selv-regulerende betydningen av fremtidsorientering.

Status: Datainnsamling ferdig. Skrivning av internasjonale artikler og dr. avhandling.

Resultater: Mål på mentale representasjoner er utviklet. En regresjonsanalyse viste at effekten av mentale representasjoner hadde sterkest påvirkning på psykologisk avhengighet. Vaner hadde en direkte effekt på psykologisk avhengighet i tillegg til en indirekte effekt gjennom mentale representasjoner. Effekten av antall sigaretter var i sin helhet formidlet gjennom vaner og mentale representasjoner. Mentale representasjoner representerer, i tillegg til antall sigaretter og vaner, en sentral prosess i dannelsen av psykologisk avhengighet.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag

Prosjekt 4.18: AVHOLD OG OVERDØDLIGHET. ER SAMMENHENGEN SPURIØS?

Ansvarlig: Hans Olav Melberg

Medarbeider(e): Einar Ødegård

Varighet: 2005-2006

Tema: I litteraturen om alkoholkonsum og dødelighet har det blitt argumentert for at de som ikke drikker alkohol har en noe større dødelighet enn de som drikker alkohol i moderate mengder ("The J-curve"). Dette har blitt tolket som om at det kan være sunt med alkohol i moderate mengder. Et problem med denne teorien kan være at sammenhengen er spuriøs. De som ikke drikker alkohol kan være forskjellige fra de som drikker på mange andre variabler enn bare alkoholforbruket. Overdødeligheten kan dermed skyldes en av disse faktorene og ikke mangelen på alkoholkonsum. Formålet med prosjektet er å undersøke denne muligheten

Status: Avsluttet

Resultater: Etter å ha kontrollert for viktige bakgrunnsvariabler (bla. sykdom og sosial isolasjon) hadde ikke lenger moderat alkoholkonsum noen statistisk signifikant positiv eller negativ effekt på dødeligheten. Dette tyder på at alkohol ikke har den beskyttende effekten noen har hevdet, men moderat konsum synes heller ikke å ha en skadelig effekt.

Publisering/formidling i 2006: Artikkel i bok:

Prosjekt 4.19: SAMMENHENGER MELLOM ALKOHOLKONSUM OG VOLD

Ansvarlig: Ingeborg Rossow og Arne Mastekaasa

Medarbeider(e): Elin K. Bye

Varighet: 2005-2007

Finansiering: SIRUS

Tema: Prosjektet er satt sammen av 4 problemstillinger/prosjekter som vil danne grunnlaget for en Ph.d:

1.P1. vil ta for seg sammenhengen mellom alkoholkonsum og vold på aggregert nivå ved å empirisk belyse hvorvidt inkludering av andre variable innvirker på effekten av alkohol.

2.P2. er et komparativt prosjekt og vil se på hvordan endringer i alkoholkonsum på aggregert nivå i ulike land i Øst Europa påvirker drapsratene, og hvorvidt det er kjønnespesifikke effekter.

3.P3. vil ta for seg sammenhengen mellom drikkemønster og vold på individnivå, og er en komparativ analyse. Hovedmålsetting er å belyse empirisk hvordan viktigmisering henger sammen med ungdoms forbruksnivå og drikkemønster, hvorvidt denne eventuelle sammenhengen vil være forskjellig blant ungdommer i høy- og lavkonsumsland av alkohol, og hvorvidt beruselsesmønster vil bety mer enn frekvens.

4.P4. vil ta for seg sammenhengen mellom utbredelsen av alkoholkonsum og vold i ungdomspopulasjonen, og vil empirisk belyse hvorvidt sammenhengen mellom alkoholkonsum og alkoholrelatert vold endrer seg ved økning i alkoholkonsumet.

Status: Paper for P1 er akseptert for publisering i Addiction. Paper for P2 er sendt Journal of Homicide Studies, og det er bedt om å sende inn en revidert versjon. Paper for P3 er under arbeid og vil sendes inn til et egnet tidsskrift i løpet av februar 2007. Data til P4 er klare, og analyser påbegynnes så snart paper P3 er sendt inn.

Resultater: Resultater fra P1 viser at alkohol har en selvstendig effekt på vold, estimatet forblir uendret når det inkluderes en rekke andre variable. Resultater fra P2 viser at det er en alkoholeffekt på drap også i de utvalgte Øst-europeiske landene, og at denne effekten er noe sterkere i høykonsumland. Foreløpige resultater fra P3 viser at ulikt drikkemønster har betydning for effekten på vold også på individnivå.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag.

Prosjekt 4.22: RUSMIDLER OG VILLET EGENSKADE I ET KOMPARATIVT PERSPEKTIV

Ansvarlig: Ingeborg Rossow

Samarbeidspartner(e): Mette Ystgaard, Keith Hawton
(Erik Jan de Wilde, Kees Heeringen, Ella Arensman, Sandor Fekete, Diego de Leo)

Varighet: 2006-2008

Finansiering: De enkelte prosjektdeltakeres institusjoner (inkludert SIRUS)

Tema: Hensikten med denne studien er å teste følgende hypoteser: 1) sammenhengen mellom alkoholkonsum og selvmordsforsøk blant ungdom er sterkere i land hvor beruselse er framtreddende trekk ved drikkemønsteret enn i andre land, og 2) sammenhengen mellom bruk av illegale rusmidler og selvmordsforsøk er sterkere i land hvor slik rusmiddelbruk er svært lavincident og et marginalt fenomen, sammenliknet med land hvor slik rusmiddelbruk er mer utbredt.

Status: Hypotese 1 er empirisk etterprøvd og en tidsskriftartikkel er utarbeidet. Preliminære analyser er foretatt for å etterprøve hypotese 2. Det er avholdt tre prosjektmøter i 2006 og et bokmanus er under utarbeidelse.

Resultater: Analysene viste en systematisk sammenhenger mellom alkoholberuselse og omfang av villet egenskade i alle 7 land. Sammenhengene varierte mellom landene både mht drikkemønster og omfang av villet egenskade.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag

Prosjekt 4.23: DØDELIGHET BLANT PASIENTER I LEGEMIDDELASSISTERT REHABILITERING (LAR)

Ansvarlig: Ingeborg Rossow

Medarbeider(e): Anne Line Bretteville-Jensen

Samarbeidspartner(e): Thomas Clausen, Helge Waal, SKR, UiO.

Varighet: 2006

Finansiering: SKR og SIRUS

Tema: Opiatmisbrukere har en svært høy dødelighet, og det er tidligere vist i en rekke studier at metadonbehandling (eller annen legemiddelassistert behandling/rehabilitering) kan bidra til å redusere dødeligheten i pasientgruppen. Det har vært en betydelig opptrapping av omfanget av legemiddel-assistert rehabilitering av opiatmisbrukere i Norge. En systematisk registrering av alle pasienter i LAR muliggjør en oppfølgingsstudie av disse pasientene med hensyn på dødelighet og dødsårsaker i denne pasientgruppen.

Status: Prosjektet er forsinket og er ikke kommet i gang i 2006.

Prosjektet fortsetter i 2007 i fellesskap med andre prosjekter med tangerende problemstillinger under navnet "Overdoser og dødelighet blant sprøytemisbrukere".

Resultater: Ingen.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

HOVEDOMRÅDE 5: BEHANDLING OG OMSORG

Prosjekt 5.8: MANAGEMENT OF HIGH RISK OPIATE ADDICTS IN EUROPE (ROSE-PROSJEKTET)

Ansvarlig: Randi Ervik

Medarbeider(e): Edle Ravndal

Varighet: 2002-2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Målsettingen er å samle epidemiologiske data om opiatavhengige som faller utenfor de aktuelle behandlingstilbudene, og data fra personlige intervju med opiatavhengige som enten ikke greier å dra tilstrekkelig nytte av medikamentassistert behandling eller som ikke har vært i noen form for behandling i løpet av det siste halvåret. Resultatene skal brukes til å belyse mangler ved aktuelle behandlings- og omsorgstilbud, og til å utvikle retningslinjer i forhold til hvordan behovene til denne gruppen stoffbrukere bedre kan ivaretas med bakgrunn i ulike europeiske erfaringer.

Status: Avsluttet

Resultater: Fellesrapport avlevert EU-kommisjonen desember 2004.

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 5.10: EVALUERING AV "TILTAKSPLAN FOR ALTERNATIVER TIL RUSMILJØENE I OSLO SENTRUM"

Ansvarlig: Astrid Skretting

Medarbeider(e): Hilgunn Olsen

Samarbeidspartner(e): Rusmildeletaten, Oslo kommune og Oslo politikammer

Varighet: 2003-2006

Finansiering: 2003-2005

Tema: Oslo kommune har lagt fram en omfattende tiltaksplan med sikte på å oppløse de synlige rusmiljøene i Oslo sentrum. Planen er framkommet som resultat av en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Oslo kommune, Oslo politidistrikt, Justisdepartementet, Helsedepartementet, Sosialdepartementet, Barne- og familiedepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet. Tiltaksplanen retter seg dels mot styrking/etablering av ulike lavterskeltiltak, dels mot styrking av samarbeid mellom Oslo kommune og Oslo politikammer og mellom Oslo kommune og hjemkommunene til utenbys rusmiddelmissbrukere som er i drift i Oslo sentrum. Planen inneholder et stort antall konkrete tiltak som matservering ved flere bo-/omsorgstiltak, aktivitetstilbud og opprettelse av såkalte "væresteder" ved de samme tiltakene, desentralisert sprøyteutdeling, styrking av helsetjenestetilbudet, kvalitetssikring av døgnovernattingstilbudet etc.

Status: Ferdigstilt

Resultater: Oslo kommune/Rusmildeletaten la ned et stort arbeid for å realisere de mange enkeltprosjektene i Tiltaksplanen. Tiltakene ser stort sett ut til å ha fungert positivt for den aktuelle

målgruppa. Det er imidlertid ikke grunnlag for å si at planen bidro til at rusmiddelmissbrukere holdt seg mer borte fra sentrumsområdet enn tidligere. Dette var bakgrunnen for den såkalte "Plata-aksjonen" sommeren 2004. Tiltaksplanen har derfor blitt et supplement mer enn et alternativ til sentrumsmiljøet. Det overordnede målet med å løse opp miljøet av rusmiddelmissbrukere i sentrum, kan derfor ikke sies å være nådd. Det kan stilles spørsmål ved i hvilken grad de oppsatte mål for Tiltaksplanen var realistiske. Sett i lys av målsettingen om å løse opp miljøet av rusmiddelmissbrukere i sentrum, må samlokalisering av kafé, sprøyteutdeling, feltpleiestasjon og sprøyterom i Tollbugata 3 sies å være et paradoks.

Samarbeid og koordinering inngikk som bærende elementer i Tiltaksplanen. Oslo kommune og Oslo politidistrikt hadde i utgangspunktet et godt samarbeid på overordnet nivå. Gjennom tett kontakt i arbeidet med Tiltaksplanen utviklet det gode samarbeidet seg til å bli enda bedre. Når det gjelder samarbeid på grunnplanet, er bildet ikke like entydig, selv om også dette i all hovedsak framstår som positivt. Det synes imidlertid å ha vært noe urealistiske forventninger knyttet til i hvilken grad politiet skulle kunne bidra til at flere rusmiddelmissbrukere kom inn i behandling eller andre hjelpetiltak.

Det må også sies at kommunens og politiets samarbeid med organisasjonene i hovedsak framsto som positivt. Det synes videre som om Rusmiddeletaten i begrenset grad har lyktes i å trekke bydelene inn i arbeidet med rusmiddelmissbrukere som oppholder seg i sentrum. Det var imidlertid lite konkretisert i Tiltaksplanen hvordan dette skulle skje og dette arbeidet har i liten grad blitt prioritert.

Publisering/formidling i 2006: Rapport, artikkel, foredrag

Prosjekt 5.11: "HVILKEN NYTTE, FOR HVEM OG TIL HVILKEN KOSTNAD? EN SYV ÅRS ETTERUNDERSØKELSE AV STOFFMISBRUKERE I BEHANDLING"

Ansvarlig: Edle Ravndal
Medarbeider(e): Hans Olav Melberg og Grethe Lauritzen
Varighet: 2006-2010
Finansiering: Norges forskningsråd og SIRUS

Tema: Prosjektet er en videreføring av en nytte-kostnadsanalyse av behandlingstiltak for stoffmisbrukere i behandling. Den igangværende delen dreier seg om en syv års etterundersøkelse. Hensikten er å finne ut om noen tiltak gir bedre resultater for ulike grupper av rusmiddelmissbrukere enn andre, sett i forhold til de samfunnsøkonomiske kostnadene som følger med klientenes vandring gjennom ulike former for behandlingstiltak og andre offentlige institusjoner som for eksempel fengsel.

Status: Data er innhentet (svarprosent 84) og lagt inn.

Resultater: Ingen.

Publisering/formidling i 2006: Ingen.

Prosjekt 5.12: EVALUERING AV PRØVEORDNING MED SPRØYTEROM

Ansvarlig: Astrid Skretting

Medarbeider(e): Hilgunn Olsen

Samarbeidspartner(e): Rusmiddeletaten, Oslo kommune

Varighet: 2005-2007

Finansiering: SIRUS

Tema: I desember 2004 vedtok Stortinget en midlertidig treårig lov om forsøk med sprøyterom. Forsøket er så langt begrenset til Oslo kommune. Sprøyteromstjenesten er definert som en kommunehelestjeneste og de ansatte er å anse som helsepersonell. Den midlertidige loven gir unntak for straffeansvar for helsepersonell slik at det er tillatt å gi brukerne individuell veiledning og konkrete råd i forbindelse med injisering av narkotika. Det gis også anledning for sprøytebrukere å bistå hverandre ved sprøytesetting.

Prøveordningen skal legge til rette for å vurdere effekten av straffrihet for besittelse og bruk av narkotika på et begrenset område (sprøyterom). Formålet med forsøket er å gi sprøytemisbrukere økt verdighet, økt mulighet for kontakt, samtaler mellom rusmiddelmisbrukere og hjelpeapparat, bidra til å forebygge infeksjoner og smitte og redusere antall overdoser og overdosedødsfall.

For å bli registrert som bruker av sprøyterommet må en person være tungt belastede heroinmisbrukere og ha fylt 18 år. Straffriheten er begrenset til å ta med seg og injisere én brukerdose heroin.

Evalueringen vil søke å belyse hvordan og i hvilken grad de ulike målsettingene med forsøket kan sies å bli oppfylt, hva som kjennetegner de som tar sprøyterommet i bruk, hvordan de bruker tilbudet osv. Evalueringen vil også se på de ansattes rolle og hvordan politiet håndterer et slikt tiltak. Det vil også være aktuelt å belyse hvordan sprøyterommet virker inn på omgivelsene, i hvilken grad det bidrar til å bli en samlingsplass for rusmiddelmisbrukere.

En viktig problemstilling i evalueringen vil være å se hvordan de ansatte håndterer bestemmelsen om at straffriheten er begrenset til én brukerdose heroin, hvordan det oppleves å arbeide i en slik setting og hvordan politiet forholder seg til ulike problemer som kan forventes å oppstå omkring et slikt tiltak.

Status: Evalueringsprosjektet ble påbegynt 1. februar 2005 samtidig som prøveordningen med sprøyterom i Oslo starte. Datainnsamling går etter den oppsatte plan

Resultater: Ut fra kapasitetshensyn er antall registrerte brukere av prøveordningen med sprøyterom begrenset og er ved utgangen av 2006 i underkant av 400. Kjønnfordeling 70% menn/30% kvinner. Det er til dels stor variasjon i hvor ofte de registrerte brukerne benytter tjenesten. Mens noen benytter tilbudet så godt som hver dag og gjerne flere ganger i løpet av de seks timene sprøyterommet holder åpent, er det andre som bruker tilbudet mer sporadisk. Mange av de ansatte opplever arbeidet i sprøyterommet som problematisk. Dette har blant annet sammenheng med belastningen det innebærer å jobbe så tett opp til brukernes selvdestruktivitet.

Publisering/formidling i 2006: Foredrag

Prosjekt 5.13: BARN MED RUSMIDDELMISBRUKENDE FORELDRE

Ansvarlig: Grethe Lauritzen

Medarbeider(e): Bjørn Solbakken og Marte Ødegård Lund

Varighet: 2005-2006

Finansiering: Barn- og familiedepartementet, SIRUS

Tema: Barn- og familiedepartementet uttrykker behov for større kompetanse om hvilken hjelp barn av rusmiddelmissbrukende foreldre tilbys i Norge. Barna anses i et oppvekst- og levekårsperspektiv å være en svært sårbar gruppe med stor risiko for problemutvikling. SIRUS har de siste årene gjennomført omfattende behandlingsforskningsstudier i rusmiddelfeltet. Her fremkommer det at en betydelig andel av misbrukerne har barn eller har et sterkt ønske om å bli foreldre. Vi vet videre at svært mange av pasientene i behandling selv har vært barn av rusmiddelmissbrukende foreldre. Initiativet fra Barn- og familiedepartementet var således sammenfallende med instituttets egen interesse for kunnskapsutvikling og videre forskning på dette området. Prosjektet er todelt: 1) Det skal kartlegges hvilke tiltak barn med rusmiddelmissbrukende foreldre får tilbud om. 2) Det skal spesielt søkes kunnskap om de tilbudene barn får som er med sine foreldre i behandling for rusmiddelproblemer. Eventuell evaluering av virksomheter og resultater av disse skal belyses og for begge delprosjekter bes det om synliggjøring av behov for videre forskning og utvikling.

Status: Det er gjennomført en spørreundersøkelse til behandlingstilbud som tar imot barn sammen med foreldre og det er gjort en landsomfattende datainnsamling fra spørreskjema til både private og offentlige instanser som kan tenkes å ha særskilte tilbud til barn av rusmiddelmissbrukende foreldre. Informasjon fra undersøkelsene er innarbeidet i to SIRUS rapporter. Prosjektleder har deltatt i referansegruppe for Barn- og likestillingsdepartementet og for Helse- og Omsorgsdepartementet i forbindelse med handlingsplan for barn av rusmiddelmissbrukende foreldre og barn av psykisk syke foreldre. Prosjektet er avsluttet.

Resultater: Resultater fra delprosjekt 2 er rapportert i årsmelding for 2005. Delprosjekt 1: Tilbud til barn av foreldre med rusmiddelproblemer, har tatt utgangspunkt i informasjon fra en landsomfattende undersøkelse til landets helsestasjoner, barnevern- og sosialkontor, PPT tjeneste, psykisk helsevern for barn, ungdom og voksne, behandlingstiltak innen rusmiddelbehandlingsfeltet og til frivillige organisasjoner. Det er de spesifikke tilbudene som er grunnlag for kartleggingen. Vi har materiale fra 821 respondenter. Av førstelinjetjenestens 18 rapporterte tilbud er det helsestasjonenes innsats som utmerker seg, både ordinære helsestasjoner med oppfølging av gravide rusmiddelmissbrukere og barn, og egne forsterkede helsestasjoner med bredt tverrfaglig sammensatte team og intensivt innsats i familien i et koordinert nettverkssamarbeid. Få spesifikke tiltak ble registrert for psykisk helsevern for barn og unge, unntakene er enkelte godt utviklede gruppebaserte tilbud. Det synes å være etablert en del gruppetilbud til barn i skolealder og til ungdom med misbrukende foreldre. Av behandlingstilbud for rusmiddelproblemer er det ca en femtedel som oppgir at de har et spesifikt tilbud til barn. For de nevnte typer tilbud gjelder generelt at de ikke er systematisk utbygget på landsbasis. Hjelpetiltak til barna vil således variere betydelig med bosted. Frivillige organisasjoner har noen komplementære tiltak til offentlig hjelpeapparat. I tillegg til å gi en landsomfattende oversikt over tilbud, oppsummerer rapportene evaluering som er gjort av tiltakene, og vi forsøker etter oppdragsgivers ønske å konkretisere behov for videre fagutvikling og forskning på området. De faglige anbefalingene og konklusjonene i rapportene er bl.a lagt til grunn for en interdepartemental handlingsplan fra 2007 til barn av rusmiddelmissbrukere og barn av psykisk syke foreldre.

Publisering/formidling i 2006: Rapport og foredrag

Prosjekt 5.15: NORDISK ANTOLOGI: "FORMATIVE MOMENT I DEN NORDISKA MISSBRUKARVÅRDENS HISTORIA"

Ansvarlig: Astrid Skretting

Samarbeidspartner(e): Nordisk forskergruppe ledet av Johan Edman og Kerstin Stenius

Varighet: 2006-2007

Finansiering: SIRUS og NAD

Tema: Prosjektet tar sikte på å drøfte om og eventuelt hvordan den nordiske velferdsmodellen har hatt betydning når det gjelder utformingen av behandlings- og omsorgstiltak for

rusmiddelmisbrukere i de nordiske land. I prosjektet vil en studere bakgrunnen for at dette tiltaksapparatet som i alle de nordiske land hadde sitt utgangspunkt i sosiale hjelpeinnsatser, i dag framstår som ganske heterogent. Det er derfor et spørsmål om en lenger kan si at det finnes en nordisk modell når det gjelder behandlings- og hjelpetiltak for rusmiddelmisbrukere.

Status: Manuskriptutkast foreligger

Publisering/formidling i 2006: Ingen

Prosjekt 5.16: NARKOTIKAPROGRAM MED DOMSTOLSKONTROLL (ND)

Ansvarlig: Edle Ravndal

Medarbeider(e): Knut Boe Kielland, Eva Hausken

Samarbeidspartner(e): ND i Oslo og Bergen

Varighet: 2006-2008

Finansiering: Justisdepartementet og SIRUS

Tema: SIRUS er bedt om å utføre en resultatevaluering av pilotprosjektene med ND i Oslo og Bergen. Programmet innebærer at straffedømte narkotikamisbrukere i stedet for ubetinget fengsel blir idømt betinget fengselsstraff med vilkår om at de deltar i et program for behandling og kontroll av narkotikabruk i prøveperioden. Programmet gjennomføres dels gjennom oppfølging ved egne oppfølgingssentre i pilotkommunene, dels gjennom annen type behandling innenfor det ordinære tiltaksapparatet for stoffmisbrukere. Stortinget vedtok at ND skulle bli fulgt opp med både prosessevaluering og resultatevaluering, og at evalueringsopplegg skulle etableres samtidig med pilotprosjektene. Det planlegges strukturerte intervjuer med klienter som dømmes til ND ved oppstart av programmet, samt etter 12, 24 og 36 måneder

Status: Intervjuing av klientene har pågått siden oppstart av prosjektene høsten 2006. I 2006 ble 16 klienter intervjuet.

Resultater: Ingen

Publisering/formidling i 2006: Ingen

HOVEDOMRÅDE 6: NASJONAL OG INTERNASJONAL DOKUMENTASJON

Prosjekt 6.1: EMCDDA – VIDEREFØRING AV FOCAL POINT FUNKSJONEN I NORGE

Ansvarlig: Odd Hordvin

Medarbeider(e): Hege Lauritzen (EDDRA, forebygging); Anders Bryhni (statistikk); Anne Line Bretteville- Jensen; Einar Ødegård; Sturla Nordlund; Ellen J. Amundsen; Grethe Lauritzen(indikatorer); Astrid Skretting (epidemiologi, behandling)

Samarbeidspartner(e): Folkehelseinstituttet; Stiftelsen Bergensklinikkene; Kripos; Sosial- og helsedirektoratet; de rusfaglige kompetansesentrene; andre faginstanser og offentlige institusjoner innen rusmiddelfeltet i Norge; EMCDDA, det europeiske informasjonsnettverket REITOX.

Varighet: Fra 2001 – 2006
Focal Point funksjonen er en av SIRUS' løpende og pålagte oppgaver.

Finansiering: SIRUS

Tema: Rapportering i henhold til avtale med EMCDDA om:

- Endringer i narkotikasituasjonen i Norge, tiltak og policy, inkludert epidemiologiske . tabeller og spørreskjema om forebygging og behandling
- Videreføring av et tidlig varslingsystem for nye misbruksmønstre og trender(Early Warning System)
- Bidrag til en europeisk database (EDDRA) over etterspørselsreducerende tiltak i Norge
- Implementering av fem nøkkelindikatorer for harmonisering av data i EU landene og Norge (Indikatorer: Etterspørsel etter behandling, narkotikarelaterte dødsfall og dødelighet, estimering av antall misbrukere, estimering av narkotikabruk i befolkningen og data om narkotikarelaterte infeksjonssykdommer)

Nettverksbygging i Norge. Administrering av samarbeidet med EMCDDA.

Status: All rapportering til EMCDDA er blitt utført. Retningslinjene for den nasjonale rapporteringen har endret karakter til mer utstrakt bruk av strukturerte spørreskjemaer og standardtabeller. To nye skjemaer, om policy og alternativ til fengsel ble fylt ut i 2006. Hovedrapporten hadde fokus på endringer og ny utvikling, sammen med tre spesialtema som alle var nye for 2006 rapporten. Flere sentrale instanser utenfor SIRUS bidro som tidligere med tekst og data innenfor sine fagfelt. Det ble i gjort direkte avtale med forfattere til spesialtemaene. Norge har i 2006 vært representert i alle obligatoriske møter i EMCDDA.

Prosjektet vil fortsette i 2007 som "EMCDDA - viderføring av Focal Point funksjonen og rapportering til internasjonale organisasjoner.

Resultater: Arbeidet fra norsk side med nøkkelindikatorene fortsatte. Det er bl.a. blitt utviklet to nye metoder for å estimere antall sprøytemisbrukere (se 2.19). Manglende konsesjon til å registrere personentydige pasientdata gjør det fortsatt ikke mulig å tallfeste antall narkotikamisbrukere i behandling.

For "EWS", ble samarbeidet med laboratoriet ved Kripos og Folkehelseinstituttet, divisjon for retts toksikologi videreført. Det ble levert rapport basert på analyser om utvalgte narkotiske stoffer

som skal overvåkes spesielt samt informasjon om stoffer som skal underkastes en særskilt risikovurdering av EMCDDAs vitenskapskomité.

SIRUS har sammen med Sundhedsstyrelsen i Danmark og Folkehelseinstituttet i Sverige etablert et lukket e-postbasert nettverk for profesjonelle (NADiS). Nettverket omfatter hittil. ca 70 personer, vesentlig fra instanser som avdekker tilførsel av narkotiske stoffer og som foretar analyser av stoffprøver. Fra norsk side er 23 personer fra 12 instanser tilknyttet. Samarbeidet fortsatte i 2006, men det kom svært få bidrag fra de norske deltakerne.

Arbeidet med å registrere norske tiltak i EDDRA databasen fortsatte, og ved utgangen av 2006 var 13 norske tiltak registrert. Databasen som nå inneholder nå ca. 600 ulike programmer, vil være gjenstand for en større revidering i 2007.

Som norsk kontaktpunkt deltok SIRUS i november i lanseringen av EMCDDA's årsrapport for 2006 og var pressekontakt for norske media. Årsrapporten og alle pressemeldingene ble også publisert på norsk. Interessen fra norske media var betydelig og resulterte i relativt mange presseoppslag.

Oppdatert informasjon om EMCDDA, nye publikasjoner, og annen relevant informasjon er fortløpende blitt lagt ut på SIRUS' hjemmeside. Årsrapporten for 2006 og andre trykksaker, ledige stillinger i EMCDDA mm. er ellers blitt formidlet til statlige og kommunale instanser, kompetansesentra så vel som et større antall kontaktpersoner. Den e-post baserte adresselisten utgjør ca. 150 kontaktpersoner.

De øvrige administrative oppgavene som følger av EMCDDA samarbeidet er blitt utført i den grad personalressursene har gjort det mulig. Oppgavene har vært mangesidige og omfattet blant annet forespørsler fra andre lands kontaktpunkter; bistand til europeiske faginstanser; språkkontroll av EMCDDA utgivelser på norsk; kontakt med media; oppfølging av eksterne eksperter mm.

SIRUS har hatt et godt samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Folkehelseavdelingen og gjennom den norske representanten i EMCDDAs styre og den nominerte eksperten i EMCDDAs vitenskapskomite. I samarbeid med HOD ble det avholdt to informasjonsmøter i 2006 for berørte departementer, direktorater og tilsyn, ett om EMCDDA samarbeidet og ett om lanseringen av EMCDDAs årsrapport.

Deltakelse i møter i EMCDDA i 2006:

Avtalefestede møter:

REITOX nettverket - 2 møter, Lisboa for nasjonale kontaktpunkter (Jostein Rise, Odd Hordvin)
Early Warning system – 1 ekspertmøte, Lisboa (O. Hordvin),
EDDRA –1 møte, Lisboa for nasjonale administratorer (Hege C. Lauritzen)
Narkotikabruk i befolkningen- 1 ekspertmøte, Lisboa (Sturla Nordlund)
Etterspørsel etter behandling – 1 ekspertmøte, Lisboa(Erik Iversen, Bergenslinikkene)
Narkotikarelaterte infeksjonssykdommer – 1 ekspertmøte, Lisboa (Hans Blystad, Folkehelseinstituttet).
Problembruk av narkotika – 1 ekspertmøte, Lisboa (Ellen J. Amundsen)
Narkotikarelaterte dødsfall og dødelighet – 1 ekspertmøte, Lisboa (Einar Ødegård)

Andre møter med norsk deltakelse:

Expert Meeting on environmental prevention strategies, Lisboa (Hilde Pape)
Møte med det irske kontaktpunktet i EMCDDA, Dublin (H. Lauritzen, A. Bryhni, O. Hordvin).

Publisering/formidling i 2006: Rapporter og foredrag

Prosjekt 6.2: RUSMIDLER I NORGE**Ansvarlig:** Anders Bryhni**Medarbeider(e):** Elin K. Bye, Ragnar Hauge, Astrid Skretting, Øyvind Horverak og Sturla Nordlund**Varighet:** 1989 - 2006**Finansiering:** SIRUS

Tema: Statistiske oppgaver om alkohol og andre rusmidler. Tallmaterialet er hentet fra offentlig statistikk og spesialundersøkelser. Rusmidler i Norge 2006 er det syttende heftet i en serie av årlige utgivelser. Årets utgave omhandler temaet alkohol og forbruksmønstre. I tillegg inneholder utgivelsen oppdaterte tabeller om forbruk, tilgjengelighet, økonomi, skadevirkninger og kriminalitet knyttet til alkohol- og narkotikabruk.

Status: Publikasjonen ble trykket og sendt ut i desember 2006.

Fra 2007 fortsetter arbeidet med "Rusmidler i Norge" i prosjektet "Oppdatering og kvalitetssikring av databank og rutinemessig dokumentasjon".

Resultater: Publikasjonen "Rusmidler i Norge" er en meget bredspektret resultatpresentasjon hvor det er vanskelig å framheve resultatene enkeltvis.

Publisering/formidling i 2006: Rapport. Statistikken foreligger også på statistikkdatabasen, RusStat.

Prosjekt 6.3: DET NASJONALE DOKUMENTASJONSSYSTEMET INNEN RUSSEKTOREN**Ansvarlig:** Grethe Lauritzen og Astrid Skretting**Medarbeider(e):** Marte K.Ødegård Lund, Kristin Vaage Buvik**Samarbeidspartner(e):** Stiftelsen Bergensklippene, de regionale kompetansesentrene for rusmiddelsspørsmål, tiltakene innen russektoren og HK data**Varighet:** 2001 - 2006**Finansiering:** SIRUS

Tema: Utvikle og vedlikeholde et nasjonalt pasient/klientkartleggingssystem, bestående av to hovedelementer:

1) Et pasient/klientkartleggingsverktøy som inneholder pasientadministrativ informasjon, samt informasjon om rusmiddelbruk og andre definerte problemer ved inntak til behandling. Pasient/klientkartleggingsverktøyet inneholder kravene fra EMCDDA for rapportering på "treatment demand indicator".

En nettside med oversikt over de ulike behandlings- og omsorgstiltakene i Norge, med informasjon om blant annet kapasitet, behandlingstilbud og eierskap/driftsavtaler.

Status: Det har også i 2006 vært arbeidet under ledelse av Sosial- og helsedirektoratet for å utvikle et minste basis datasett for rusmiddelpasienter i spesialisthelsetjenesten. Dette skal integreres i Norsk Pasientregister slik det allerede er innarbeidet datasett for pasienter i somatisk helsetjeneste og

psykisk helsevern. Det tas sikte på en integrering i annet halvår av 2007, alternativt fra 2008. Inntil en samordning med Norsk Pasientregister er gjennomført, har SIRUS ansvar for den nasjonale pasient/klientkartleggingen. Stiftelsen Bergensklinikkene har driftet kartleggingssystemet i 2006 som tidligere år.

Nettsiden rustiltak.no, som gir informasjon om de enkelte behandlings- og omsorgstiltakene for rusmiddelmissbrukere, er løpende oppdatert. Det er laget en skriftlig versjon av nettsiden. Katalogen heter "Tiltak for rusmiddelmissbrukere, landsdekkende oversikt 2007".

Prosjektet vil fortsette i 2007 og inngå i "Nasjonalt dokumentasjonssystem for behandlings- og omsorgstiltak. Utvikling av instrumenter for forskningsbasert behandling og evaluering"

Resultater: Rapport fra pasient/klientdata for 2005 viser den samme stabile tendens for kjønnsfordeling innenfor behandlingsapparatet, med 73 % menn og 27% kvinner. Kvinneandelen avtar med økende alder. 95% av alle inntak er frivillige. Alkohol og heroin er de to mest brukte rusmidlene for både kvinner og menn ved inntak i behandling. I ca 10% av inntakene rapporteres det at pasientene/klientene bor sammen med barn under 18 pr. En svært stor andel angir depresjon og angst i et livstidsperspektiv (h.h.v. 73 og 68 %) og i ca 10 prosent av inntakene fremkommer det at pasientene/klientene er uten fast bolig.

Publisering/formidling i 2006: Nettrapport, Tiltakskatalog.

Prosjekt 6.4: KOMMUNENES FORVALTNING AV ALKOHOLLOVEN 2005

Ansvarlig: Hege Lauritzen

Varighet: 1989 - 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Kommunene spiller en sentral rolle i forvaltning av alkoholloven. Hovedreglen i alkoholloven er at det er den enkelte kommune som gir bevilling til salg og skjenking av alkohol, og kontrollen av disse. Hensikten med undersøkelsen, er å kartlegge kommunens forvaltning av alkoholloven ved å samle inn årlige data fra hver enkelt kommune om omsetningsordninger for alkohol, alkoholavgifter og kontrollvirksomheten i samtlige av landet kommuner. Dataene er samlet inn via et spørreskjema siden 1989, og fra 1996 ble datainnsamlingen utvidet til å gjelde antall salgs- og skjenkesteder.

Fra 2007 fortsetter prosjektet som en del av et større prosjekt: "Kommunenes forebyggende arbeid på rusmiddelfeltet - rammebetingelser og forvaltning av rusmiddelpolitiske virkemidler.

Status: Rapporten presenterer resultatene fra SIRUS sin årlige innsamling av data om kommunenes forvaltning av alkoholloven. Data fra hver kommune ble samlet inn gjennom spørreskjema i perioden januar-september 2006. Resultatene er presentert på SIRUS' nettsider. Rapportens første del omfatter data vedrørende bevilling for detalj salg, andre del dreier som om bevilling for skjenking, og siste del omtales kommunenes bruk av kontroll og reguleringer knyttet til både salg og skjenking av alkohol. Deler av den innsamlede statistikken er presentert i tabellform i rapportene, men statistikken i sin helhet, er også presentert som vedlegg i Excel ark.

Resultater: Undersøkelsen viser at antall salgsteder har gått ned siden begynnelsen av nittitallet. Årsaken til nedgangen skyldes færre dagligvareutsalg. Antall vinmonopol har i samme periode nesten fordoblet seg. Antall skjenkesteder har hatt en økning på på over 60 % i samme periode. I 2005 er det ingen kommuner som verken har salg eller skjenkested, seks kommuner har ikke skjenkested. Når det gjelder reguleringer og kontroll av bevillingene, oppga 37 kommuner at de hadde satt tak på antall skjenkebevillinger i kommunen og 120 kommuner hadde stilt vilkår for skjenking. 58

kommuner har inndratt skjenkebevillinger (totalt 94). Når det gjelder kontrollvirksomheten, oppgir 58 kommuner at de har ansatt egen kontrollør, men de fleste kommuner (270) benytter vaktelskap for å utøve kontroll med skjenkestende. I 2005 oppgir over 80 % av kommunen at de har alkoholpolitisk handlingsplan.

Publisering/formidling i 2006: Rapport og statistikk publisert på SIRUS sine nettsider.

Prosjekt 6.6 : RAPPORTERING TIL INTERNASJONALE INSTITUSJONER (UNODC, UNGASS, O.L.)

Ansvarlig: Hege Lauritzen

Medarbeider(e): Helse- og omsorgsdepartementet, Justisdepartementet , KRIPOS og Statens legemiddelverket.

Varighet: 1991- 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: I henhold til FN's narkotikakonvensjoner er Norge forpliktet til å besvare UNODC's Annual Reports Questionnaires om narkotikasituasjonen og spørreskjema vedr. oppfølging av FNs spesialsesjon for narkotikabekjempelse 1998 (UNGASS) . SIRUS har koordineringsansvaret i tillegg til utfyllingen av skjemaene. Skjemaene sendes ut til Helse- og omsorgsdepartementet, Justisdept, KRIPOS og Statens legemiddelverk.

Status: Rapporteringen for 2006 har blitt forsinket da det har vært problemer med å få inn de etterspurte data fra Justisdepartementet.

Prosjektet fortsetter i 2007 og inngår i "EMCDDA - videreføring av Focal Pointfunksjonen og rapportering til internasjonale institusjoner.

Publisering/formidling i 2006: FN - rapport.

Prosjekt 6.7: NASJONALT DOKUMENTASJONSSYSTEM PÅ FOREBYGGINGSFELTET

Ansvarlig: Hege C. Lauritzen

Medarbeider(e): Bergljot Baklien

Samarbeidspartner(e): Nettstedet Forebygging.no, de regionale kompetansesentrene og Sosial- og helsedirektoratet.

Varighet: 2002-2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Nettstedet www.forebyggingstiltak.no har som mål å gi en oversikt over norske forebyggingstiltak på rusmiddelfeltet. Den inneholder en database med søkemuligheter, et registreringsskjema som kan benyttes til planlegging og evaluering av tiltak og en presentasjon av hvert enkelt tiltak i databasen. Nettstedet er et tilbud til ulike aktører som ønsker å finne fram til egnede forebyggingstiltak, organisasjoner på forebyggingsfeltet og aktører på forsknings- og dokumentasjonsfeltet.

Status: Arbeidet med utvikling og vedlikehold av www.forebyggingstiltak.no har fram til o utgangen av 2006 vært organisert i en arbeidsgruppe bestående av deltakere fra www.forebygging.no,

de regionale kompetansesentrene, Sosial- og helse direktoratet under ledelse av SIRUS. Forebygging.no har siden 2005 hatt både drifts- og redaktøransvar.

I 2006, har arbeidet med opprettelsen av nettstedet gått fra en utviklings- til en driftsfase. Arbeidet fremover vil hovedsakelig være konsentrert om drift, og arbeidsgruppen i sin nåværende form ble derfor avviklet i desember 2007. For å forsikre at databasen fortsatt blir landsdekkene, har SIRUS anbefalt at det opprettes en nasjonal referanse/ressursgruppe under ledelse av forebygging.no .

Resultater: Nettstedet inneholder ved utgangen av 2006 en oversikt over 127 tiltak

Publisering/formidling i 2006: Sluttnotat

Prosjekt 6.8: TILRETTELEGGELSE FOR BRUK AV ADDICTION SEVERITY INDEX(EUROP-ASI) OG EUROPEAN ADOLESCENT ASSESMENT DIALOGUE (EURO-ADAD) I BEHANDLINGS-PLANLEGGING OG EVALUERING

Ansvarlig: Grethe Lauritzen

Samarbeidspartner(e): Helge Waal, UiO, seksjon for kliniske rusmiddelproblemer, Heid Nøkleby Tyrili FoU

Varighet: 2003 - 2006

Finansiering: SIRUS

Tema: Addiction Severity Index er et internasjonalt anerkjent og utbredt pasientkartleggingsverktøy for bruk i behandlingsplanlegging og behandlingsforskning. Den europeiske tilpassende versjonen (EuropASI) er benyttet som hovedinstrument i nytte/kostnad studien som er gjennomført ved SIRUS. Ulike behandlingsmiljøer i Norge ønsker nå å benytte EuropASI og ungdomsversjonen European Adolescent Assessment Dialogue (EuroAdad) i en utvidet pasient/klientkartlegging både for å møte kravet om sterkere vekt på individuelle behandlingsplaner, men også for å skape grunnlag for forskningsbasert evaluering av behandling. Vi ønsker med dette prosjektet å ferdigstille inntaks- og oppfølgingsmoduler samt manualer i norsk oversettelse og gjøre instrumentene tilgjengelige som elektroniske verktøy. Vi vil legge opp en standard for undervisning og veiledning som kvalifiserer for pålitelig bruk av EuropASI og EuroAdad, likeledes skape et faglig nettverk rundt bruken av instrumentene og eventuelt en felles database. Instrumentenes egnethet i det norske behandlingsfeltet blir vurdert gjennom prosjektet.

Status: EuropASI er i 2006 i noe større grad harmonisert med svensk versjon. En ny testutgave av EuroADAD er utviklet. Elektronisk program for begge instrumentene med både inntaks- og oppfølgingsmoduler er innkjøpt fra Sverige der de gjennom en årrekke er utviklet etter oppdrag fra Sosialstyrelsen og Statens Institusjonsstyrelse. Et nordisk nettverk er etablert for implementering og utvikling av ASI/ADAD med veiledning fra USA. Bruken av instrumentene forutsetter opplæring og det er utarbeidet en norsk standard med utgangspunkt i anbefaling fra European Addiction Training Institute (EATI) i Amsterdam i samråd med Sosialstyrelsen i Sverige. Undervisningen er overført til Universitet i Oslo, Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer.

Fra 2007 integreres prosjektet i "Nasjonalt dokumentasjonssystem for behandlings- og omsorgstiltak. Utvikling av instrumenter for forskningsbasert behandling og evaluering".

Resultater: Det er stor interesse fra rusbehandlingsfeltet, fra psykiatri, barnevern- og sosialtjeneste for instrumentene. Stadig flere tiltak i forskjellige regioner i Norge har tatt i bruk verktøyene og flere forskningsstudier benytter EuropASI. Det foreligger datamateriale også på oppfølgingsstudier utover nytte/kostnadsstudien. Det er ønskelig å utvikle videre et forskningsnettverk basert på disse studiene/materialene både i Norge og mellom de nordiske landene.

Publisering/formidling i 2006: Nye versjoner av EuropASI og EuroADAD.

Prosjekt 6.10: MONITORERING AV UREGISTRERT ALKOHOLFORBRUK

Ansvarlig: Øyvind Horverak

Medarbeider(e): Anders Bryhni

Samarbeidspartner(e): Sosial- og helsedirektoratet

Varighet: 2004-2006

Finansiering: Sosial- og helsedirektoratet og SIRUS

Tema: Til tider har det vært flere ulike anslag på forbruket av uregistrert alkohol (smuglersprit, hjemmeproduisert alkohol, alkohol kjøpt i utlandet og konsumert hjemme, alkohol kjøpt i taksfri handel og konsumert hjemme). Det har i lang tid vært ønske om å etablere rutiner for fortløpende å kunne overvåke forbruket av uregistrert alkohol, og på denne måten komme fram til et offisielt anslag på omfanget av bruken. Prosjektet vil etablere rutiner som gjør det mulig å anslå omfanget av uregistrert forbruk av alkohol med halvårlige mellomrom.

Status: Det ble samlet inn data i mars og september (uke 11 og 37) i 2006.

Prosjektet vil fra 2007 bli slått sammen med aktiviteter med tangerende problemstillinger i prosjektet "Registrert og uregistrert alkohol- og tobakksforbruk (forsyningskilder)".

Publisering/formidling i 2006: Fortløpende resultatene er lagt ut på SIRUS' nettsider.

Prosjekt 6.13: DOKUMENTASJON AV TOBAKKSVANER OG FORBRUK

Ansvarlig: Karl Erik Lund

Medarbeider(e): Marianne Lund

Samarbeidspartner(e): Sosial- og helsedirektoratet, avdeling tobakk

Varighet: 2004-2006

Finansiering: SIRUS/SHDIR

Tema: Oppdraget er hovedsakelig knyttet til organisering, analyse og rapportering fra de tobakksbruksundersøkelser som Statistisk sentralbyrå (SSB) årlig gjennomfører på oppdrag fra Sosial- og helsedirektoratet. Prosjektet foreslår problemstillinger som skal belyses, utformer ny spørsmål, tilrettelegger for analyse, gjennomfører analyse, rapporterer resultater og bistår direktoratet i henvendelser fra mediene. Med faste tidsintervaller utarbeides og oppdateres en rapport for endringstendenser – 'Tall om tobakk'. En oversiktlig tallpublikasjon utarbeides hvert år fra samme datamateriale og publiseres på nettet. Et arkiv for spørsmål som er stilt i perioden 1973-2004 er etablert, og skal ajourføres. Oppgaver over registrert salg fra Toll- og avgiftsdirektoratet systematiseres. Estimater på størrelsen av de uregistrerte forsyningskilder utarbeides årlig.

Prosjektet vil videreføres i 2007 og inngå som del av "Oppdatering og kvalitetssikring av databank og rutinemessig dokumentasjon".

Status: Fortløpende registreringsvirksomhet. Kontinuerlige oppdateringer til brukergrupper av statistikken, bl.a. presse

Resultater: Reduksjonen i andel dagligrøykere og veksten i andel snusbrukere fortsetter. Sterk reduksjon i salgsvolumet av rulletobakk. Markant økning i salget av snus. Salget av fabrikkframstilte sigaretter har mindre endringer.

Publisering/formidling i 2006: Artikkel i antologi. Foredrag.

7 PUBLIKASJONER

7.1 Bøker og forskningsrapporter

Bretteville-Jensen, A.L. og Amundsen, E.J.

Omfang av sprøytemisbruk i Norge. SIRUS rapport nr 5/06. Oslo 2006, 83s.

Buvik, Kristin & Ellen J. Amundsen.

Narkotikasituasjonen i kommunene 2002-2004. Nettrapport publisert på www.sirus.no Oslo 2006, 24 s.

Buvik, Kristin & Baklien, Bergljot.

Skal det være noe mer før vi stenger? Evaluering av Ansvarlig vertskap i Trondheim. SIRUS rapport 4/2006. Oslo 2006, 111 s.

Hansen, M. & Skjerve, R.

Game Over – En selvhjelpsbok for spilleavhengige. (2006). Gyldendal Akademisk, Oslo.

Kouvonen, Petra, Astrid Skretting & Pia Rosenqvist (red).

Drugs in the Nordic and Baltic Countries, Common concerns, different realities. NAD publication 48. Helsinki 2006.

Lund, Karl Erik.

Innføring av røykfrie serveringssteder i Norge. Konsekvenser for omsetning, besøksfrekvens, trivsel og etterlevelse. SIRUS skrifter 1/2006, 121 s

Lund, Karl Erik.

The introduction of smoke-free hospitality venues in Norway. Impact on revenues, frequency of patronage, satisfaction and compliance. SIRUS skrifter 2/2006, 110 s

Larsen, Elisabeth, Karl Erik Lund & Jostein Rise.

Evaluering av tobakkskampanjen "Røyking tar pusten fra deg". SIRUS skrifter 3/2006, 116 s.

Nøkleby, Heid & Grethe Lauritzen.

Rusmiddelmisbruk og spiseforstyrrelser. Sammenfall og sammenhenger. En litteraturstudie. SIRUS rapport 3/2006. 165s.

Olsen, Hilgunn & Astrid Skretting. Ingen enkle løsninger. Evaluering av Tiltaksplan for alternativer til rusmiljøene i Oslo sentrum. SIRUS rapport 2/2006, 166 s.

Rise, Jostein.

En sosialpsykologisk analyse av et fryktvekkende budskap: en kvasiekperimentell undersøkelse. SIRUS skrifter nr. 5/2006; 101 sider.

Solbakken, Bjørn H., & Grethe Lauritzen.

Tilbud til foreldre med rusmiddelproblemer. SIRUS rapport 1/2006. 150s.

Slaatta, T., Sæbø, G. & Haukeland, I.H.

Etter fastprisen. Prisvariasjon i lærebok- og sakprosamarkedet og konsekvenser for kontraktsforholdet mellom forlag og fagbokforfattere. En undersøkelse gjennomført på oppdrag fra Den norske Forleggerforening og Norsk Faglitterær forfatter- og oversetterforening. Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon, oktober 2006. 35 s.

7.2 Vitenskaplige artikler og bokkapitler

- Andreasson, S., Holder, H.D., Norström, T., Österberg, E. & Rossow, I.
Estimates of harm associated with changes in Swedish alcohol policy. *Addiction* (2006) 101:1096-1105.
- Axelsson, S., Lund, K.E., Helgason, A & Adolfsson, J.
A case for dissemination of evidence-based information in tobacco prevention. *International Journal of Technology Assessment in Health Care* (2006); 22 (4): 500-5.
- Boldeman, C., Gilljam, H., Lund, KE. & Helgason, A.
Smoking cessation in general practice: The effects of a quitline. *Nicotine & Tobacco Research* (2006); 8 (6): 1-6.
- Bretteville-Jensen, A.L.
On the determinants of illicit drug use initiation, regular use and quitting, *De Economist*, (2006), 154(4), 491-516.
- Bretteville-Jensen, A.L.
To legalise or not to legalise? Economic approaches to the decriminalisation of drugs, *Substance Use and Misuse* (2006), 41(4), 555-565.
- Bretteville-Jensen, A.L.
Unresolved issues associated with current economic models of substance abuse, *Substance Use and Misuse*, (2006), 41(4), 605-606.
- Hansen, M. (2006).
Treatment of Problem & Pathological Gambling in the Nordic Countries: Where we are now and where do we go next. *Electronic Journal of Gambling Issues: eGambling (EJGI)*. www.camh.net/egambling/issue18/hansen.html
- Hauge, R.
Kriminologi og rettsosnologi – de første årene. I L. Finstad (red): Norsk kriminologi 50 år. Bokserien 1/2006. Institutt for kriminologi og rettsosnologi, Oslo 2006: 154-175.
- Hauge, R.
Norwegian alcohol policies through the centuries. Nordic Studies on Alcohol and Drugs. 2006:125-136
- Horverak, Ø.
Wine journalism – marketing or consumers' guide? *Marketing Science* (2006) 25(6): 605-615.
- Lund, I.
Gambling and problem gambling in Norway: What part does the gambling machine play? *Addiction Research and Theory*, (2006), 14(5), 475-491.
- Lund, KE.
Et komparativt perspektiv på tobakksbruk i Danmark og Norge. I: Nylenna M (red) *Livsstil og helse i Danmark og Norge*. Michael (2006), Supplement 3; 72-80.
- Melberg, H.O.
Does moderate alcohol intake reduce mortality? I: *Understanding Choice, Explaining Behaviour: Essays in Honour of Ole-Jørgen Skog*. Oslo: Unipub forlag 2006. s. 191-210
- Moan, I.S. & Rise, J.
Predicting smoking reduction among adolescents using an extended version of the theory of planned behaviour. *Psychology and Health* (2006), 21, 717-738.

- Olsen, H.
A Happy Compromise? Pubic Injection Rooms in Norway – Admission Criteria and Client Responses. NAD publication 49: Drug users and spaces for legitimate action. Editors: Anker, Jørgen, Vibeke Asmussen, Petra Kouvonen og Dolf Tops.
- Pape, H., Storvoll, E.E. & Rossow, I.
Så feil kan man ta! En studie av unge menneskers kunnskap om alkohol- og narkotikabruk. Tidsskrift for ungdomsforskning, (2006), 6, 97-109.
- Pape, H. & Stefansen, K.
Voldsomme relasjoner: Kjønnsperspektiver på vold i parforhold. I; Lorentzen, Jørgen. & Wenche Mühleisen (red.) Kjønnforskning. En grunnbok, s. 207-217. Oslo: Universitetsforlaget 2006.
- Pape, H. & Storvoll, E.E.
Teenagers "use" of non-existent drugs. A study of false positives. Nordic Studies on Alcohol and Drugs, (Eng. suppl.), (2006), 23, 31-43.
- Pape, H. & Storvoll, E.E.
Tenåringers bruk av rusmidler som ikke finnes. En studie av falske positive. Nordisk alkohol- og narkotikatidsskrift, (2006), 23, 97-111.
- Ravndal, E.
Drug Treatment in 2004 – Evidence Based Research or Qualified Beliefs? In: Evidence Based Practise? Challenges in Substance Abuse Treatment, NAD-publikasjon, (2005), nr. 47, 47-54.
- Rossow, I. & Romelsjö, A.
The extent of the 'prevention paradox' in alcohol problems as a function of population drinking patterns. Addiction (2006), 101: 84-90.
- Rossow, I. & Molde, H. Chasing the criteria: Comparing SOGS-RA and the Lie/Bet screen to assess prevalence of problem gambling and 'at-risk' gambling among adolescents. Journal of Gambling Issues 2006; 18: 57-71.
- Rossow, I.
Inferences of associations and implications for prevention: the case of early drinking onset. In: Elster, J., Gjelsvik, O., Hylland, A., & Moene, K. (Eds) Understanding choice and explaining behaviour. Festskrift til Ole-Jørgen Skog. Oslo: Universitetsforlaget, 2006.
- Skalle, S. & Rise, J.
The relationship between smoker and non-smoker prototypes and smoking status among 14-year-old Norwegians. Addictive Behaviors (2006) 31, 57-68
- Skog, O.-J. & Rossow, I.
Flux and stability: Individual fluctuations, regression towards the mean and collective changes in alcohol consumption. Addiction (2006), 101: 959-970.
- Skog, O.-J., Melberg, H.O.
Becker's rational addiction theory: An empirical test with price elasticities for distilled spirits in Denmark 1911-1931. Addiction (2006) 101:1444-1450
- Skretting, A. & Olsen, H.
Ingen enkle løsninger. Tiltaksplan for alternativer til "Plata" i Oslo. Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift, (2006), 23, 245-257
- Skretting, A.
The Nordic countries and public drug-injection facilities. Drugs: education, prevention and policy. (2006) 13, no 1, pp 5-16

Skretting, A.

Treatment and Harm Reduction Measures. In Kouvonen, Petra, Astrid Skretting & Pia Rosenqvist (ed) Drugs in the Nordic and Baltic Countries, Common concerns, different realities. NAD publication 48. Helsinki 2006.

Thuen, F. & Rise, J.

Psychological adaptation after marital disruption: the effects of optimism and perceived control. Scandinavian Journal of Psychology, (2006) 47, 121-128.

Willersrud, A.B. & Olsen, H.

Emergence of Drug User Participation in Norway. NAD publication 49: Drug users and spaces for legitimate action. Editors: Anker, Jørgen, Vibeke Asmussen, Petra Kouvonen og Dolf Tops

7.3 Dokumentasjon

Bryhni, Anders (red.).

Rusmidler i Norge 2006 Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo 2006

Hordvin, Odd (red.).

'The Drug situation in Norway'. Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo 2006

Horverak, Øyvind.

"Det norske drikkemønsteret – under endring?" I Bryhni, Anders (red.):
Rusmidler i Norge 2006. Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo 2005

Iversen, Erik, Grethe Lauritzen, Astrid Skretting, Arvid Skutle.

Det nasjonale dokumentasjonssystemet innen tiltaksapparatet for rusmiddelmisbrukere Pasient/klientkartleggingsdata. Rapport for 2005 www.sirus.no

Lund, Marte Ødegård og Astrid Skretting.

Tiltak for rusmiddelmisbrukere, landsdekkende oversikt 2007. Statens institutt for rusmiddelforskning, Oslo 2006.

Lund Karl Erik.

Salg av tobakk under disk. Notat skrevet på oppdrag fra politisk ledelse i Helse- og omsorgsdepartementet (2006), 15 s

7.4 Populærartikler, debattinnlegg, bokanmeldelser o.l.

Amundsen, E.J.

Editorial: Measuring effectiveness of needle and syringe exchange programmes for prevention of HIV among IDUs Addiction (2006) Vol 101, 911-912

Baklien, Bergljot.

Intervjuer i Rus & avhengighet
- Vi evaluerer for mye. Rus & avhengighet. 2006, nr 4, s. 33-35.
Ideen som ikke ble virkelighet. Rus & avhengighet. 2006, nr 6, s. 5-6.

Baklien, Bergljot.

Intervju i Forskningsetikk
Usynlig teater. Forskningsetikk, 2006, nr 4. (også publisert på forskning.no i desember 2006).

Baklien, B. & Rossow, I.

Umulig å tallfeste forebygging. Kronikk. Rus & avhengighet, 2006 (1), 19-21.

Bye, Elin K.

- "Landsrapporter- Rapport fra Norge" Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift, 23, 1/2006.
- Bye, Elin K.
"Landsrapporter- Rapport fra Norge" Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift, 23, 4-4/2006.
- Hordvin, Odd.
'Heroinoverskudd i Europa'. Rus & avhengighet. 2006, nr 6, s. 16-17.
- Kovac, V. B., & Rise, J.
Psykologisk avhengighet. Rus og avhengighet, 2006 1, 22-24.
- Lund, Karl Erik.
1 million mobbeofre? Kronikk. VG 29. januar, 2006.
- Melberg, Hans Olav.
Should liars be eliminated? Comments to Pape & Storvoll. Nordisk Alkohol- & Narkotikatidskrift 2006;23 Suppl 1:47-50
- Melberg, Hans Olav.
Ruspolitikk og evidens: Nå og de neste 10 årene. Nordisk Alkohol- & Narkotikatidskrift 2006;23(2-3):172-177
- Nordlund, Sturla.
Beretning om et varslet mord. FOLKET nr. 6, 2006 (siste nummer), 87. og siste årgang.
- Nordlund, Sturla.
Oppslutningen er økende. (Befolkningens holdninger til Vinmonopolet.) I *Vinmonopolet 1996-2005. 10 år som faghandel*. Vedlegg til Vinmonopolets årsmelding for 2005.
- Nordlund, Sturla.
Farlige forbindelser? - Rusmiddelforskningen sett fra vestsiden av Norge. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift*, 23 (2-3), 183-187.
- Nordlund, Sturla.
Svar til Svanaug Fjær. *Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift*, 23 (4), 265-266.
- Ravndal, Edle.
Tvang gir resultater. Aftenposten. 2006, 10. januar
- Ravndal, Edle.
RCT ger begrenset kunnskap. Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift. 2006, vol. 23, 4, s. 259-261.
- Ravndal, Edle, Svanaug Fjær, Ulf Jansen, Reidun Evjen.
Farvel faglige offentlighet? Rus & avhengighet. 2006, nr. 6, s. 43-44.
- Rosow, I.
Issues for further reflections: comments on Skog. *Addiction* 2006;101: 160-162.
- Skretting Astrid.
Metadon til alle? Anmeldelse av Björn Johnson: Polycyspridning som översättningen av metadonbehandling och husläkare i Sverige og Björn Johnson: Metadon på liv och död. En bok om narkomanvård i Sverige. NAT 2006 nr 1.
- Sæbø, Gunnar.
"Mediesosiologi eller medievitenskap?". Bokanmeldelse, *Norsk medietidsskrift* 13(1), 2006, 86-88.

8 MEDARBEIDERNE ØVRIGE VIRKSOMHET

8.1 Foredrag og kongressdeltagelse

Ellen J. Amundsen

- "Hvor mange sprøytenarkomane er det i Norge?" Av Ellen J. Amundsen og Anne Line Bretteville-Jensen. Ved Nordiska alkohol- og drogforskardagar 24-26 april 2006, Oscarsborg, Norge
- "Flere eller færre sprøytemisbrukere i Norge? Hva med Oslo?" Basert på arbeid av Ellen J. Amundsen og Anne Line Bretteville-Jensen. Fagseminar arrangert av SIRUS og Rus & avhengighet tirsdag 30 mai, Oslo
- "Effectiveness of needle exchange, a closer look at the existing evidence" Expert meeting on drug related diseases, EMCDDA 11 oktober 2006. Lisboa
- "Preventing HIV among intravenous drug users: Do we know what really works?" HIV Research Net Conference 19 oktober 2006, Bergen
- "The effectiveness of needle exchange" Innlegg på workshop 6, NordAN 21 oktober 2006, Oslo
- "The effectiveness of HIV testing and counselling and needle exchange programs to prevent HIV among IDUs; do we need more knowledge?" Ellen J. Amundsen og Kerstin Käll. World AIDS Day-China, 1-3 desember 2006, Tianjin/Kina

Bergljot Baklien

- "Forskning i en u-landssetting: Behov, muligheter og utfordringer". Foredrag for Blå Kors' internasjonale utvalg, Sandefjord, 20. januar 2006
- "Prosessevalueringens nytte og relevans". Foredrag på internseminar ved Transportøkonomisk institutt, Oslo, 23. januar 2006
- Deltakelse på Norsk sosiologforenings vinterseminar, Skeikampen, 26.-29. januar 2006
- "Evaluering av implementering av nasjonal politikk og statlige signaler i kommunene." Foredrag på samling i Ledernetverket i Akershus fylke, Oslo, 21. april 2006
- "Rusforebygging – Gjøkunge i fremmed reir?" Paper presentert på Nordiska alkohol- og drogforskardagar, Oscarsborg, 24.-26. april 2006
- "Usynlig teater som metode". Paper presentert sammen med Kristin Buvik på Nordisk sociologkongress, Åbo, 17. – 20. august 2006.
- "Around midnight – usynlig teater som metode". Foredrag for Den nasjonale forskningsetiske komite for samfunnsvitenskap og humaniora, Oslo, 19. september 2006
- "Forskerrollen i et regionalt oppdragsforskningsinstitutt – børs, katedral, misjonering". Foredrag på internseminar ved Telemarksforskning, Storås, 12. desember 2006
- "Hva kan andre kommuner lære av Regionprosjektet?" Foredrag på erfaringskonferanse, Østnorsk kompetansesenter, Gardermoen 16. november 2006
- "Regionprosjektets overføringsverdi: Fant vi ut noe vi ikke visste på forhånd?" Foredrag på erfaringskonferanse, Bergensklinikkene, Bergen 27. november 2006
- "Bryr praktikerne seg om rusmiddelforskningen?". Paper presentert sammen med Ingeborg Rossow på Nasjonalt forskerseminar på rusmiddelfeltet, Larkollen 30. november - 1. desember 2006.

Anne Line Bretteville-Jensen

- "EMCDDAs indikator om narkotikadødsfall og narkotikarelatert dødelighet", innlegg holdt ved seminar arrangert av Helse- og Omsorgsdepartementet, 1. februar 2006
- "Har det blitt færre sprøytemisbrukere?" Foredrag holdt ved Divisjon for rettstoksikologi og rusmiddelforskning, Folkehelse, 13. mars 2006
- "Har det skjedd noe med rekrutteringen til sprøytemisbruk?" Foredrag holdt ved "GATENÆR 2006", konferanse holdt av Sosial- og helsedirektoratet og Rusmiddeletaten, Oslo Kommune, 15. mars 2006.
- The gateway hypothesis – correlation or causality? Seminar holdt 8. September ved Department of Econometrics, Monash University, Melbourne, Australia.

- The gateway hypothesis – correlation or causality? Seminar holdt 25. oktober ved Department of Economics, University of Melbourne, Australia.

Elin K. Bye

- "Drinking pattern and fights after drinking among adolescents: a comparative analysis ". Kettil Bruun Society 2006, Maastricht, 29. mai-2. juni

Marianne Hansen

- "Spilleavhengighet, utbredelse, mekanismer og behandling". Workshop på Norsk Psykologikongress, Oslo 1.9.06.
- "Er forskjellige typer spill ulike med hensyn til utvikling av spilleavhengighet?". Foredrag på Teknologirådets seminar Online gambling – Uten grenser?, Oslo, 12.12.06.

Odd Hordvin

- Presentasjon av EMCDDAs årsrapport 2006 om narkotikasituasjonen i Europa for berørte departementer og direktorater, 22 november 2006.

Øyvind Horverak

- Hva sier rusmiddelforskningen om pris som virkemiddel? Foredrag på konferansen for frivillige organisasjoner og stiftelser på rusfeltet, Vetre i Asker 27.-28.03.
- Drikkemønsteret – hva forstår vi med det og hvordan kan det måles? Foredrag på Nordiska alkohol- og drogforskardagar, Oscarsborg, 24. – 26. april 2006.
- Skatter og avgifter – men hva med minstepriser? Innledning på en workshop ved NORDANKonferansen, Oslo 21.-22.10.2006.
- Deltok på NADs konferanse Nordiska alkohol- og drogforskardagar, Oscarsborg, 24. – 26. april 2006.

Grethe Lauritzen

- "Tilbud til barn av rusmiddelbrukende foreldre i Norge og hvilke faglige og forskningsmessige utfordringer vi står overfor". Nasjonalt nettverk for behandlingstilbud som arbeider med gravide rusmiddelavhengige og foreldre med små barn. Borgestad kompetansesenter. Sandefjord 18.1.06
- "Utredningsmetoder i rus-/avhengighetsbehandling" for ledere i Helse Øst. Oslo 14.6.06.
- "Bruk av EuropASI og EuroADAD i behandlingsplanlegging og forskningsbasert evaluering" for Helse Øst, Åsenheten. Ås 22.9.06
- "EuroADAD som utrednings- og evalueringsverktøy i barnevernet" for fagledere i UngPlan. Klekken 8.11.06
- Deltok på Nasjonalt rusmiddelforskerseminar, Larkollen 30.11-1.12 .06
- Johanne Longva
- BIBSYS' vårmøte 22. – 24. mars, Trondheim
- "Online Information 2006" 28. – 30. November 2006, London

Ingeborg Lund

- "Norwegian young adults and their use of restaurants and public drinking places.". Paper presentert ved 32nd Alcohol Epidemiology Symposium of the Kettil Bruun Society, Maastricht, 29/5-2/6.
- "Pengespill og pengespillforskning. Kort oppsummering av historikk, spilleomfang og spilleproblemer i Norge." Presentasjon på workshop under Norsk Psykologikongress, 1. sept, 2006.
- "Aspects of Norwegian Gambling. Habits, Problems and Characteristics." Presentasjon på internasjonalt symposium om spilleavhengighet, Oslo, 16. oktober 2006.

Karl Erik Lund

- "Psychosocial mechanisms linking protection against ETS to smoking prevalence and smoking intensity" . Foredrag på 13th World Conference on Tobacco and Health, Washington, juli 2006
- "Economic effects of smokefree bars & restaurants in Norway". Foredrag på 13th World Conference on Tobacco and Health, Washington, juli 2006

- "Tobacco Control the Norwegian way". Foredrag på nordisk konferanse LOFT06, Reykjavik, Island, September 2006.
- "Snus som skadereduksjon". Foredrag på konferansen "Motivasjon og røykeavvenning" Radisson SAS Hotell 12/1 2006
- "Evaluering av statlige åtgärder mot tobakk". Foredrag på seminar "Europa och alkoholen". Universitetet i Stockholm/SORAD
- "Sosiale livsstilsforskjeller og ulikhetsproduserende mekanismer". Undervisning Høgskolen i Buskerud. Modul April 06.
- "Tobakksbruk i et kvinneperspektiv". Foredrag på seminar om kvinner og røyking i regi av Kreffforeningen. September 2006
- "Et kritisk blikk på norsk tobakkspolitikk". Foredrag på seminar om livsstil arrangert av Fylkesmannen i Oslo/Akershus
- "Hvorfor fortsetter vi å røyke i et tobakksnegativt samfunnsklima? Noen sosialpsykologiske forklaringer". Foredrag på lanseringskonferanse for skoleprogrammet FRI. Arrangør SHDIR.
- "Effekter av intervensjoner for røyking i primærmedisinen". Foredrag på Primærmedisinsk uke arrangert av ApIf/NSAM/LSA/NORSAM, Soria Moria
- "Effekter av restriksjoner for røyking i arbeidslivet". Foredrag for ansatte i Nycomed på Elverum.
- "Effekter av restriksjoner for røyking i arbeidslivet". Foredrag for ansatte i Nycomed i Asker.
- Innlegg i høringer på Stortinget for henholdsvis Finanskomiteen (Effekter på uregistrert tobakkskonsum ved å endre avgiftsprofilen på tobakksvaner) og Helse- og sosialkomiteen (Effekter av restriksjoner for røyking i videregående skole)
- En rekke opptredener i landsdekkende eter- og printmedier.

Marianne Lund

- Deltakelse på konferansen "Helseulikheter og velferdsstat", Soria Moria Hotell- og konferansesenter, Oslo, 10.-11. oktober 2006. Arr. NOVA, SHdir, FHI og HiO.
- "Er effekten av massemedierte tobakkskampanjer betinget sosial tilhørighet?". Innlegg på Nasjonalt rusmiddelforskerseminar, Larkollen 30,11-.01.12.2006. Arr. SIRUS, FHI og SKR (UiO).
- Deltakelse på Workshop "How to write and publish addiction science", i regi av International Science of Addiction Journal Editors, York, UK, November 2006.

Hans Olav Melberg

- Aktivitetsbasert finansiering innen rus og psykiatri, Nasjonal konferanse om helseøkonomi, Holmen, 23. mai, 2006.
- Tre problemer for finansieringssystemer innen rus og psykiatri, Norsk sykehus- og helsetjenesteforening NSH, Oslo, 6. desember, 2006.
- Narkotika, behandling, nytte og kostnader, Foredrag for Rotary – Nord Odal, 7. November, 2006.

Jorunn Moen

- BIBSYS' vårmøte 22. – 24. mars, Trondheim
- "Information without borders" 28th Salis and Elisads 18th annual conference, 26th – 30th September 2006, Boston, Mass.
- "Online Information 2006" 28. – 30. November 2006, London

Benedicte Mohr

- BIBSYS' vårmøte 22. – 24. mars, Trondheim
- "Online Information 2006" 28. – 30. November 2006, London

Sturla Nordlund

- "Indikator: Stoffbruk i befolkningen". Foredrag på statusmøte om EMCDDA for berørte departementer og direktorater, Oslo, 1. februar 2006.
- "Tilgjengelighet som alkoholpolitisk virkemiddel. Hvordan har tilgjengeligheten økt?" Foredrag på Sosial- og helsedirektoratets kontaktkonferanse, Vettre hotell, Asker, 27.-28. mars 2006.
- "What is alcohol abuse?" Foredrag på 32nd Alcohol Epidemiology Symposium of the Kettil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol, Maastricht 29.5.-2.6.2006.

- "EUs innvirkning på alkoholpolitikken i et land utenfor EU." Foredrag på seminar på Socialhögskolan i Stockholm (SoRAD-dagen), 19.10.2006.
- "Hva er alkoholmisbruk? Endringer i folks syn på alkoholbruk". Foredrag på nasjonalt forskerseminar på rusmiddelfeltet, Larkollen 30.11.-1.12.2006.

Edle Ravndal

- "Hvilken nytte for hvem? Om behandling av rusmisbrukere". Foredrag på seminar Unge Venstre,
- Oslo, 14. januar.
- "Attrition rates and follow-up outcomes for drug abusers in treatment programmes in Norway ". Foredrag, seminar, Department of Applied Social Sciences, Scottish Addiction Studies, University of Stirling, Scotland, 8-9. februar.
- "Ungdom, rus og mentale helse". Foredrag på Østlandssamarbeidets Ungdomsseminar vinteren
- 2006, Hamar, 24. mars.
- Deltakelse på "Forskning nytter", Forskningskonferanse, NFR og Rådet for psykisk helse, Oslo,
- 30. mars.
- "Til hvilken nytte for hvem?" Foredrag på konferanse "Hva nytter for hvem?", StaRus, Sola
- Strandhotell, 4 -5. april.
- "Matching av rus/psykiatri pasienter til tverrfaglig behandling", forberedt kommentar, seminar, Forskerforum, SKR, LAR Øst, 10. mai.
- Deltagelse Forum for Selvpsykologi. Behandling av rusavhengighet. Selvpsykologiske og gruppeterapeutiske perspektiver. Oslo, 31. mai.
- "Hva sier forskningen om forhold knyttet til fullføring av og frafall i behandling?" Foredrag, Fagutviklingsseminar ARA, Helse Øst RHF, Oslo, 24. august.
- "Kunnskapsoppsummeringer i forhold til substitusjonsbehandling – hva kan vi lære og til hvilken bruk?" Foredrag, Utvidet Nasjonalt LAR-møte, Klekken, 14-15 september.
- "Personlighetsforstyrrelser og frafall i behandling". Foredrag, Ekspertkonferanse om "Rusmiddelmisbrukere og psykiske lidelser", Sosial- og helsedirektoratet, Lillehammer, 25-26 september.
- Deltakelse på konferanse om Resiliens ved prof. Suniya Luthar, Psykologisk institutt og R-BUP, 28. september.
- "Treatment of drug abusers and political health reforms in Norway – for better or worse?" Foredrag, 9th International Symposium on Substance Abuse Treatment, Helsinki, 9-11 oktober.
- "Kunnskapsoppsummeringer i forhold til substitusjonsbehandling – hva kan vi lære og til hvilken bruk?" Foredrag, møte Referansegruppa for Nasjonale faglige retningslinjer for LAR-behandling, 16. oktober.
- Deltagelse på samarbeidsseminar mellom SIRUS og SORAD, Universitetet i Stockholm: "EU og alkoholpolitikken i de nordiske land". Stockholm, 19. oktober.
- "Hvilken behandling nytter for hvem? Lærdommer fra nasjonal og internasjonal forskning". Foredrag, ARA, Aker universitetssykehus, Helse Øst, 10. november.

Hilgunn Olsen

- "Public injection rooms in Norway – a happy compromise?" Presentasjon på SSA Annual Symposium: "Family and Social Networks" and "New Conceptual Frontiers in Addictions Treatment", York 2- 3 November.

Hilde Pape

- Wetter and better? Correlates of alcohol intoxication among Norwegian youth in 1992 and 2002. Presentasjon på The 32nd Annual Symposium of the Kjetil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol, Maastricht, 28. mai - 2.juni 2006.
- Teenagers' use of non-existent drugs A study of false positives. Presentasjon på Nordiska nämnden för alkohol- och drogforsknings samhällsvitenskaplige forskerkonferanse, Oskarsborg, 24.-26. april 2006
- Farlig fyll? Presentasjon på Nasjonalt forskerseminar på rusmiddelfeltet. Larkollen, 30. nov.- 1.des. 2006.

- "Fersk forskning om ungdom og rus". Foredrag på konferansen Forebyggende samarbeid mot rus og ungdomskriminalitet. Oslo, 5.-6. desember 2006.
- "Berusende ungdomstid – et blikk på tenåringsfasen". Foredrag på Barne- og likestillingsdepartementets barne- og ungdomskonferanse 2006. Gardermoen, 31. okt – 1. nov. 2006
- "Ungdom og rusmidler". Foredrag på Nordisk konferanse om vitenskap og erfaring i avhengighetsbehandling (Dr. Oscar Olsen seminaret). Kristiansand, 9. -10. okt. 2006
- "Ungdom og rus: Forestillinger, forskningsfunn og forebygging". Foredrag på konferanse om tidlig intervensjon i regi av Fylkesmannen i Rogaland & Rogaland A-senter, Stavanger 28. sept. 2006.
- "Forebygging av rusproblemer: Hvem blir rusmiddelmissbrukere og hvorfor?" Foredrag for Høyres narkotikapolitiske utvalg, Oslo, 17.mars 2006
- "Ungdom og alkohol: Hva vet vi, og hva tror vi at vi vet – myter versus forskningsfunn". Foredrag på fagkonferanse i regi av Rusforum Nordland, Mo i Rana, 14.-15. februar 2006

Jostein Rise

- Evaluation of the Norwegian alcohol campaign "But seriously". Paper at Kjetil Bruun Society 2006, Maastricht, 29. mai-2. juni
- Mental representations and addictive behaviour: the case of quitting smoking. Paper at The European Association of Health Psychology, September 1-4, 2006, Warsaw.
- Discussant in a session on self-regulation theories. at The European Association of Health Psychology, September 1-4, 2006, Warsaw.

Ingeborg Rossow

- "Trends in alcohol consumption and alcohol related damages in Norway" Foredrag på konferanse Nordisk Alkohol- og Drogforskningsnämnd (NAD), Oscarsborg, April 2006
- "Alcohol consumption and discounting". Paper på Kjetil Bruun Society møte, Maastricht, Nederland, mai 2006.
- "Om evalueringen av Regionprosjektet". Foredrag på avslutningskonferanse i Regionprosjektet, Haugesund, september 2006.
- "Alcohol consumption and deliberate self-harm in adolescents". Foredrag på konferansen til European Society for Suicide and Suicidal Behaviour, Portoroz, Slovenia, September 2006
- "Behandlingskjede ved villet egenskade". Presentasjon på jubileumskonferanse for Seksjon for selvmordsforskning og –forebygging, Oslo, November 2006.
- "Salg og skjenking til mindreårige". Presentasjon på norsk rusmiddelforskningsseminar, Larkollen, desember 2006.

Janne Scheffels

- How to write and publish addiction science'. Soc. for the Study of Addiction /ISAJE.

Astrid Skretting

- "Narkotikasituasjonen". Foredrag Høyres narkotikapolitiske utvalg. Oslo 20.04.2006
- "Evaluering av Plata-planen". Foredrag på nordisk rusmiddelforskermøte i regi av NAD. Oscarsborg 24.-26.04. 2006.
- "From client to patient. Will the Norwegian substance abuse treatment reform mean better access to treatment?" Foredrag Kjetil Bruun Society 2006. Maastricht 29.05.02.06.2006.
- "Narkotikasituasjonen i Norge". Foredrag "Dade Behring, brukermøte". 05.09.2006. Lillestrøm.

Mette Irmgard Snertingdal

- "Om metodiske utfordringer ved kvalitative intervjuer med heroin omsettere og importører. Paper og presentasjon på 23rd Nordic Sociological Congress. Turku, Finland, 18-20 august 2006

Elisabet E. Storvoll

- "Bruk av kommersielle og sosiale alkoholkilder. Betydningen av pubertetstiming". Foredrag holdt på Nordiska alkohol och drogforskardagar, Oscarsborg, 24.-26. april 2006.

Gunnar Sæbø

- Deltok på SSA/ISAJE Workshop "How to Write and Publish Addiction Science" i York 1. november.
- "Ritual smoking in films. A Case Analysis of *Basic Instinct* and *Basic Instinct II*". Paperpresentasjon på seminar om "Media Rituals", The Nordic Research Network on the Mediatization of Religion and Culture, Helsinki 10.-11 november

Einar Ødegård

- "Sammenhengen mellom fengsling, løslatelse og risikoen for fatal overdose og voldsom død", 10. mars, ved MAR Øst, Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer, Universitetet i Oslo
- "Fatal overdoses and deaths by other causes in a cohort of drug abusers – a competing risk approach", 2006 Annual Expert meeting. EMCDDA, Lisabon, 16-17 november

8.2 Undervisning og veiledning

Bergljot Baklien

- Forelesninger Høgskolen i Narvik, videreutdanning i forebygging, "Iverksetting og forebygging" i april, "Samfunnsvitenskapelig metode" i desember.
- Veiledning av seniorrådgiver Beate Steinkjer, Nordnorsk kompetansesenter-rus, i evalueringen av implementering av forebyggingsprogrammet Unge og rus i ungdomsskolen i Oslo
- Veiledning av forskere ved NIBR og KRUS i evalueringen av Brobyggerprosjektet

Anne Line Bretteville-Jensen

- Forelesninger i samfunnsøkonomi holdt for 1. årsstudenter ved Diakonhjemmets sosialhøgskole, vår 2006

Elin K. Bye

- Veiledning av masterstudent i sosiologi ved UiO
- "Utbredelse, omfang og konsekvenser av rusmiddelbruk". Forelesning ved Høgskolen i Østfold 24. august

Marianne Hansen

- Forelesninger holdt for Arbeidslivets kompetansesenter for rus- og avhengighetsproblematikk, AKAN.
- Forelesninger holdt for studenter ved etterutdanning i rus og avhengighet ved Diakonhjemmets høyskole

Velibor Kovac

- Forelesninger holdt for psykologi masters studenter ved UiO
- Sensor for psykologi masters studenter, UiO

Grethe Lauritzen

- Undervisning ved Universitetet i Oslo, Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer. Autorisasjonskurs i bruk av EuroPASI og EuroADAD
- Forelesninger ved Høgskolen i Oslo, Avdeling for videreutdanning av lærere

Karl Erik Lund

- Forelesninger for høgskolen i Buskerud
- Forelesninger på kursopplegg for nyansatte på SHDIR's Røyketelefon
- Hovedveileder dr.gradsstudent i sosiologi, UiO
- Hovedveileder dr.gradsstudent i psykologi, UiO

- Veileder hovedfagstudent i statsvitenskap, UiO

Hilgunn Olsen

- Sensor for bachelor og master, UiO
- Sensor for Politihøgskolen

Ingeborg Rossow

- Hovedveileder for to dr.gradsstipendiater og biveileder for en dr.gradsstipendiat

Edle Ravndal

- Professor II, Seksjon for kliniske rusmiddelproblemer, Institutt for psykiatri, UiO.
- En dags undervisning om "Behandlingsforskning, metoder og teori" for studenter i Videreutdanning i rusbehandling og avhengighetsproblematikk, Diakonhjemmets høgskole.
- Halvdags undervisning om "Rus og psykiatri" for studenter i Videreutdanning i rusbehandling og avhengighetsproblematikk, Diakonhjemmets høgskole.
- En dags undervisning om "Behandlingsforskning - metoder og resultater" for studenter i Videreutdanning i rusbehandling og avhengighetsproblematikk, Diakonhjemmets høgskole.
- Leder/opponent på slutseminar til dr.grad, SoRAD, Stockholms Universitet.
- Organisering av 3 dagers fordypningskurs i Rus og Psykiatri, Seksjon for kliniske rusproblemer, UiO.
- Halvdags undervisning om "Rusavhengighet og psykisk lidelse" for studenter i Videreutdanning i rusbehandling og avhengighetsproblematikk, Diakonhjemmets høgskole.
- Veiledning 2 doktorgradsstudenter og 2 masterstudenter, UiO og Nordic School of Public Health, Gøteborg.
- Sensor Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, UiO og Institutt for sykepleievitenskap og helsefag, UiO.
- Opponent dr.grad, Institutionen för Socialt arbete, Stockholms Universitet.

Jostein Rise

- Professor II, Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo; undervisning helse- og sosialpsykologi, veiledning av masterstudenter og dr.grad.studenter
- Medlem i dr.grads.komite Psykologisk Institutt, UiO
- Opponent dr.grad Psykologisk Fakultet, UiB
- Veiledning dr.grad Vestfold Sykehus

Astrid Skretting

- Veiledning i forbindelse med Kirkens bymisjons kartleggingsprosjekt av tiggere i Oslo sentrum.

Gunnar Sæbø

- Veiledet på mastergrad, Institutt for medier og kommunikasjon, UiO
- Sensor på mastergradsnivå, Institutt for medier og kommunikasjon, UiO
- Sensor på hovedfag, Sosiologisk institutt, UiB
- Sensor på mastergrad, Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU

8.3 Konsulentarbeid, komité og styreverv

Bergljot Baklien:

- Referee-oppgaver for NORA, Nordic Journal for Women's Studies

Ellen J. Amundsen

- Referee for artikler, Addiction
- Medlem doktorgradskomite Universitetet i Tromsø

Anne Line Bretteville-Jensen

- Redaksjonen for "Rusmidler i Norge"
- Vara til Fagrådet ved SIRUS
- Nasjonal ekspert i forhold til EMCDDAs arbeid rundt "drug related deaths"

- Referee for tidsskriftene *Addiction*, *Journal of Health Economics*, *Health Economics*, *Substance Use and Misuse*, *Samfunnsøkonomen*

Anders Bryhni

- Medlem av arbeidsgruppe for framtidig informasjonsstrategi, SIRUS.
- Leder av redaksjonen for "Rusmidler i Norge"
- SIRUS representant i redaksjonskomiteen. Halvårlig møte med FHI og SHdir
- SIRUS representant i et nordisk samarbeid om alkoholstatistikk

Elin K. Bye

- Redaksjonsassistent i Nordisk Alkohol & Narkotikatidskrift.
- Medlem av redaksjonen for "Rusmidler i Norge"
- Medlem i Coordinating Committee, Kjetil Bruun Society (kasserer).
- Norges representant i GENACIS (Gender and Alcohol A Multinational Study)
- Ansattes representant i Fagrådet ved SIRUS

Marianne Hansen

- Medlem av styringsgruppe ved AKANs prosjekt om spilleavhengighet og arbeidsliv
- Medlem av referansegruppe om Opplærings-og utdanningstilbud om pengespillavhengighet ved Høyskolen i Lillehammer

Odd Hordvin

- Medlem av redaksjonsrådet for Rus & Avhengighet

Øyvind Horverak

- Medlem av Nordiska nämnden för alkohol- och drogforsknings vitenskapelige råd.
- Referee for tidsskriftet *Addiction*
- Referee for Nordisk alkohol och narkotikatidskrift

Grethe Lauritzen

- Konsulentbistand til behandlingstiltak vedrørende evaluering av virksomheten
- Konsulentbistand til Rusforetak MidtNorge i forbindelse med Patient Placement System - American Society for Addiction Medicine – ASAM.
- Medlem av utredningsgruppe ledet av Sosial- og helsedirektoratet for å integrere nasjonalt pasient/klientkartleggingssystem i Norsk Pasientregister
- Leder kompetansesentergruppe for det nasjonale dokumentasjonssystemet
- Medlem av nasjonal referansegruppe for utarbeidelse av veileder med anbefalinger til tjenesteapparatet for å ivareta barn av psykisk syke eller rusmiddelavhengige
- Medlem av arbeidsgruppe nedsatt av Barne- og familiedepartementet for å vurdere tiltak for barn av psykisk syke og rusmiddelmissbrukende foreldre
- Medlem av forskningsforum for LAR feltet
- Deltaker i nordisk nettverk for utvikling og implementering av EuropASI/EuroADAD.

Ingeborg Lund

- Referee på rapporten "Ludomani i Danmark. Udbredelsen av pengespil og problemspillere" av Jens Bonke og K. Borregaard, socialforskningsinstituttet, 2006.

Karl Erik Lund

- Medlem komité for bedømmelse av opprykk til 1183 (professorkompetanse) nedsatt av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten
- Member of executive committee The International Society for the prevention of tobacco induced diseases
- Leder av arbeidsgruppe for framtidig informasjonsstrategi, SIRUS
- Medlem av komite for å fordele midler til søknader til forebyggende prosjekter, Stiftelsen for Helse og Rehabilitering
- Referee i flere vitenskapelige tidsskrifter (*Respiratory Health*, *Addictive Behaviours*, *Journal for tobacco and nicotine research*, *Tidsskrift for Den norske lægeforening*, *Scandinavian journal of public health*, *Journal of Youth Studies*, *BMC Public Health*)
- Faglig medarbeider *Tidsskrift for Den norske lægeforening*

- Konsulent for Statens beredning för medisinsk utvärdering, Sverige
- Konsulent for Centrum för tobaksprevention, Karolinska institutet, Sverige

Sturla Nordlund

- Medlem av Scientific Advisory Board for the Addiction Research Institute (IVO) i Rotterdam, Nederland.
- Sakkyndig (referee) for Alcohol & Alcoholism og Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift
- Sosialdepartementets representant i styret for Fondet for forskning og folkeopplysning om edruskap (til 3.5.06).
- Norsk medlem av referansegruppe i EMCDDA for utvikling av området (key indicator)
- "Population surveys on drug use among the general population"
- Leder for valgkomiteen i The Kjetil Bruun Society for Social and Epidemiological Research on Alcohol (KBS)

Hilgunn Olsen

- Styremedlem i Norsk forening for kriminalreform (KROM)

Hilde Pape

- Medlem av Statens klagenemnd for film og videogram
- Medlem av Sosial- og helsedirektoratets kompetansenettverk for rusmiddelforebygging
- Medlem av Nasjonal forskningsetisk komité for samfunnsvitenskap, jus og humaniora (NESH)
- Refereeoppdrag for Scandinavian Journal of Psychology

Edle Ravndal

- Medlem i prosjektgruppe for nasjonale faglige retningslinjer for medikamentell behandling og rehabilitering av opiatavhengige, Sosial- og helsedirektoratet.
- Medlem av Det vitenskapelige råd, Statens institusjonsstyrelse, Stockholm.
- Medlem av styringsgruppa for Klinisk kompetansesenter for "Rus og psykiatri", Helse Øst, Sykehuset Innlandet HF, Sanderud.
- Medlem i arbeidsgruppe for utforming av forskningsstrategi på rusfeltet i Helse Øst.
- Medlem av arbeidsgruppe for utforming av behandlingstiltak for ungdom (rus og psykiatri) i Rusforetaket Midt-Norge.
- Medlem av the International editorial advisory group for The International Journal of Therapeutic Communities.
- Medlem av the Editorial board i Journal of Drug Issues.
- Medlem i komite for vurdering av stilling som forsker ved Institutt for psykiatri, Seksjon for selvmordsforskning og forebygging, UiO.
- Medlem i komite for vurdering av stilling som professor ved Psykologisk institutt, UiO.
- Referee: Norsk Psykologisk Tidsskrift, European Addiction Research, International Journal of Social Welfare, International Journal of Therapeutic Communities.

Jostein Rise

- Assisterende redaktør (assistant editor) i Addiction
- Referee: British Journal of Social Psychology, British Journal of Health Psychology

Ingeborg Rossow

- Assisterende redaktør (assistant editor) i Addiction
- Referee: Addiction, Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention, Sosiologisk tidsskrift, Tidsskrift for Velferdsforskning
- Medlem av norsk kompetansenettverk på rusmiddelfeltet
- Medlem av det svenske folkehelseinstituttets vitenskapelige råd i alkohol- og narkotikaspørsmål
- Leder av programplankomite for nytt rusmiddelforskningsprogram, Norges forskningsråd
- Medlem av WHO Expert Advisory Panel on Drug Dependence and Alcohol Problems
- Medlem av WHO Expert Committee on Alcohol Problems

Janne Scheffels

- Medlem i Nasjonalt råd for tobakksforebygging

Astrid Skretting

- Medlem av arbeidsgruppe i regi av SHdir/KITH for utarbeidelse av prosedyrekodeverk som grunnlag for innsatsstyrt finansiering innen psykisk helsevern, tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelmisbruk og rehabilitering.
- Medlem av Scientific Committee, EMCDDA
- Leder av redaksjonsrådet for Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift
- Medlem av referansegruppe i SHdir for utarbeidelse av nasjonale retningslinjer for behandling og rehabilitering av opioidavhengige.
- Medlem av arbeidsgruppe i regi av SHdir/SSB for statistikkproduksjon fra behandlingstiltak for rusmiddelmisbrukere.
- Vitenskapelig konsulent (referee) for tidsskriftene: Addiction. Drugs:education, prevention and policy og Nordisk alkohol- & narkotikatidsskrift.
- Statens representant i styret for Fondet for Forskning og Folkeopplysning om Edruskap.
- Sakkyndig for søknad om forskningsmidler til MOB (Mobilisera mot Narkotika).
- Medlem av Organizing committee First annual Conference of the International Society for the Study of Drug Policy, Oslo mars 2007..

Gunnar Sæbø

- Redaksjonsmedlem i *Sosiologi i dag*
- Leder av valgkomiteen, Norsk medieforskerlag